تعليم قرائت

نورسدكانك تعليم وَ تربيه وَ تنوير افكارينه خادم اولمق اوزره: انسانيت ، مدنيت وَ سائره گبی فضائل اخلاقيه يی ، فرائض انسانيه يی ، حفظ الصحه ايله معدنيات حقنده معلومات كافيه يی وَ جغرافيا مباديسيله ، تجارت ، صنعت وَ زراعت حقنده معلومات مقتضيه يی ، بعض لطيف اشعار منظومه يی ، بر طاقم عبرت آميز فقره‌لر ايله ضروب امثالی ، مؤثر نصيحتلری وَ بعض مشاهيرك مجملاً ترجمهٔ حاللرينی حاوی رسالهٔ منتخبه در .

مؤسس وَ مرتبی
كتابجی آراكل

مصححی
معلم ناجی

اوچنجی قسم

اون اوچنجی طبع

(هر حق صاحبنه عائددر)

معارف نظارت جليله سنك رخصتيله طبع اولنمشدر

كتابجی آراكل مطبعه‌سی

باب عالی جاده‌سنده نومرو ۴۸

استانبول ١٣٢٤

ذیل ایدیلن «لغتچه» ایله «واو» اشارتلری حقنده اخطارات

اولا : برنجی قسمك بالا سنده بیان اولوندیغی اوزره اشبو اوچنجی قسمك لغتچه سی؛ حروف هجا اوزره ترتیب وکتابك نهایتنه علاوه ایدیلمشدر .

ثانیاً : هانکی کلمه‌لره لغت ترتیب اولونمش ایسه آنلرك نهایتلرینه اشارت مخصوصه قونولمشدر .

ثالثا : یکدیگرینه «اضافت» ، «وصفیت» ، «واو عاطفه» وسائره ایله مربوط اولان لغتلرك معنالری؛ حقیله وتمامیله تعریف وتفهیم اولونه بیلمك ایچون بعضا ایکی واوچ کلمه نك معنالری برلکده ویریلمش ، اشارتلری ده او نسبتده وضع اولونمشدر . مثلا : «نظر بیقیدی» ، «نفقهٔ یومیه» ، «احراز درجات عالیه» گبی ایکی ویا اوچ کلمه‌نك معنالری برلکده تعریف، وترکیبلری قاچ کلمه‌دن عبارت ایسه او قدر اشارت وضع ایدیلمشدر . شویله‌که : تك کلمه‌لی یه شو (٭) برلی، چفت کلمه لی یه شو (٭٭) ایکیلی ، اوچ کلمه لی‌یه ده شو (٭٭٭) اوچلی اشارت قونولمشدر . ایمدی برکلمه نك معناسی آیریجه آرانمایوب اشارته گوره یانندهکی کلمه‌لی برلکده آله‌رق آرانمالیدر .

رابعاً : کتاب؛ تدریجاً اوقونه جغی، بناءً علیه گچمش لغتلری خاطردن چیقاران بولونه جغی ملاحظه سیله عینی کلمه‌لره متعدد صحیفه‌لرده تصادف اولوندقجه برای سهولت مذکور اشارتلر او صحیفه‌لرده تکرارلانمشدر .

خامساً : ایکی ودها زیاده معنایی شامل اولوب ده املاسی ویا تلفظی براولان کلمات ایچون برقولایلق گوستریلمشدر . مثلا : «عرض ایتمك» تعبیری؛ «گوسترمك» و«بیان ایتمك» معنالرینه اولوب برعباره ده؛ برنجی معنایی، دیگر برعباره آراسنده ایسه ایکنجی معنایی افاده ایلر. کذا: «اعلا» کلمه سی؛ برعباره ده همزهٔ مفتوحه ایله تلفظ اولوندیغی حالده «اك ایی» معناسنی ، ودیگر برعباره ده ایسه همزهٔ مکسوره ایله تلفظ اولونجه «یوکسلتمك» معناسنی افاده ایدر؛ بویله کلمه‌لرك مقام استعماللرینه گوره معنی ویریلوب بورالرینی تفریق ایچون هانکی صحیفه‌ده هانکی معنایه عائد ایسه لغت جدولنده ده معناسنك یانی باشنده او صحیفه نك رقمی وضع اولونمشدر .

سادساً : بوقسمده محتاج ایضاح بولونان کلماتك خیلیسی ایچون اولکی قسملرده لغتچه یاپیلمش وآنلری اوقویانلرجه ذاتاً ملکه حاصل ایدیلمش اوله جغندن اوگبی لغتلرك بك چوغنه آرتق بوقسمده لغتچه ترتیبندن صرف نظر اولونمشدر .

سابعاً : واو؛ اشارتلری؛ اوچنجی قسمندن اعتباراً آرتق یالکز اولکی قسملرنده محرر اولمایان ، غیر مأنوس بولونان ، التباسی موجب اولان کلمه‌لر ایله برده کلمات اجنبیه لرجه استعمالی تنسیب قیلینمشدر .

﴿ اخطار مهم ﴾

اجزای کلامی تفریق وَطوراق محللریله درجه‌لرینی تعیین ایچون السنهٔ سائره‌ده شو درت اشارت استعمال اولونور. بری: (،) درکه «ویرگول»، ایکنجیسی: (؛) درکه «پوآن ویرگول»، اوچنجیسی: (:) درکه «دو پوآن»، دردنجیسی: (.) درکه «پوآن» نامل‌ریله معروفدر. بو اشارتلر لسان عثمانی ایچون دخی قبول اولونوب اکثر آثار جدیده‌ده استعمال ایدلمکده‌در.

بو اشارتلره، خدمتلرینه وَمقام استعماللرینه گوره بعض ارباب قلم طرفندن سائر بعض مناسب اسملرده ویرلمش ایسه‌ده بز بوراده اکثر محررلرمزله حروفات دوکه‌جیلری، کتابجیلر، مرتبلر وَمطبعه‌لرك سائر عمله‌لرنجه اك زیاده مستعمل وَمعروف اولان اسملری استعمال ایتدك.

«ویرگول» ایله «دو پوآن»ك طوراق درجه‌لری پك جزئی یعنی بر گوز آچوب قاپایه‌جق قدردر. «پوآن ویرگول»ك طوراغی دها زیاده‌جه‌در. «پوآن» کی ده بوندن زیاده‌جه‌در. آنجق لسان عثمانیه‌ده اویله بر طوراق وَتفریق محلی دها واردرکه بونلرك هیچ بری او خدمتی ادا ایده‌من. اوگبی محللر یا ویرگول ایله گچشدیرلمکده، یاخود بتون بتون اشارتسز براقلقده‌در. بو ایسه زیرده ایراد اولنان مثاللردن مستبان اوله‌جغی وجه ایله اوقویانك ذهننی تشویش، معنانی اخلال، طوراق حقنی قسماً وَیا کاملاً غائب ایتمك گبی محذورلردن خالی دگلدر. بناءً علیه اوگبی محللر ایچون آیری براشارتك لزومی حس ایدلمشدر.

واقعا او یولده عباره‌لرك سیاق و سباقندن درحال معنایه انتقال ایده‌بیلن ارباب وقوف، بونك لزومندن مستغنی اوله‌بیلیرلر؛ لکن اوقومغه وَمعنی چیقارمغه یکی باشلایان اطفال عثمانیه وَسائر مبتدیلر ایچون حال بتون بتون باشقه‌در. آنلر، درست اوقومق، طوراق محللرینی طانیمق ایچون یاردیمه، واسطه‌یه محتاجدرلر. ایشته اوگبی محللر ایچون آیری بر اشارتك احداثنه اك زیاده بزی سوق ایدن سبب، بو خصوص اولمشدر.

بو بابده معلمین وَمحررین کرامزدن چوغینك رأیلرینه دخی مراجعتمزده وفکرمز تصویب بیورلمشدر. احداث اولونان اشارت ایسه «پوآنته ویرگول»ك عکسی دیمك اولان شو (⸵) شکلدن عبارتدر. بونك نقطه‌سی بالعکس اوستنده بولماسنه گوره اسمی‌ده «ویرگول پوآن» تسمیه‌سی مناسب گورلمشدر.

بونك طوراق درجه‌سی ایسه صانکه «پوان ویرگول» قدردر. بو اشارتك

نعمم ایدنجه‌یه قدر وساطت عاجزی ایله نشر ایدیله‌جك آثارده استعمال اولونه‌جغی گبی اشبو مخطره‌ده او اثرلرك باشلرنده بولونه‌جقدر .

مثال : انسان؛ کامل، فاضل، عاقل، منصف، خیرخواه اولمالیدر .

بومثالده «انسان» لفظی « مبتدا » وَ« مُسْنَدٌ اِلَیْهِ» در . «کامل» ، «فاضل» وَ سائر صفتلرده « خبر » وَ « مُسْنَدْ » درلر . بوراده مذکور اشارتك یرینه « ویرگول » قونولسه ، هم « مسند الیه » ایله « مسند » بربرینه قارشمش اولور، هم‌ده طوراق حق قسماً غائب ایدلمش بولونور. اشارتسز گچیلسه، او حالده‌ده «کامل» لفظی؛ «انسان» لفظنك صفتی ظن اولونه‌رق «انسانِ کامل» اوقونمق وَبناءً علیه «کامل انسان» آڭلاشلمق احتمالی واردر .

مثال دیگر : « جناب‌حق » سبزه‌لری ، میوه‌لری، مباح اولان حیواناتی وَ شرع شریفك تجویز ایله دیگی وجهله هر نوع ارزاقی انسانه مأکولات اولمق اوزره خلق ایتمشدر .

بومثالده‌ده «جناب حق» تعبیرنك اوگنده‌کی یکی اشارتك یرینه «ویرگول» قونولسه، گرچه ذهنی چوقلق تشویش وَمعنایی اخلال ایتمز. لکن طوراق حق قسماً غائب ایدلمش اولور . اشارتسز براقلسه هم طوراق حق کاملاً غائب ایدلمش اولور . هم‌ده «جناب حق» تعبیریله «سبزه‌لری» لفظی بربرینك مضاف وَمصاف الیهی ظن اولونه‌رق اویولده آڭلاشیلمق احتمالی واردر .

« خلقت عالم نه‌در ؟ » سؤالنك جوابی اولان شو آتیده‌کی مثالده دخی مذکور اشارتك درجهٔ لزومی دها زیاده گوروله‌جکدر :

جناب‌حقك؛ یری، گوگی، انسانلری، حیوانلری، اوتلری، آغاجلری، الحاصل عالمده گورولن وَگوروله‌مه‌ین سائر شیلری یوقدن وار ایتمه‌سیدر .

بومثالده جملهٔ اصلیه‌نك برقسمی اولان «جناب حقك» اوگنه ویرگول اشارتی قونولسه متممات جمله‌دن بری بولونان «یری» لفظیله سائر متممات آره‌سنده‌کی ارتباط بوزولور، جملهٔ اصلیه‌یه قاریشیر. بوندن باشقه طوراق درجه‌سی‌ده حقیله ادا ایدلمش اولماز. اشارتسز براقیلسه، او حالده‌ده «جناب حقك یری» تعبیرندن ـك اوگجه اضافت معناسی ذهنه تبادر ایدر .

کتابجی آراکل

اخلاقی درس

دین ـ دیانت

دین، بشرّیتك رابطه سنی وَ اخلاقك اساسنی تشکیل ایدر . انسان، هر نه موقعده بولونسه عقائد دینیّه یه محتاجدر . عقائد دینیّه موجبنجه انسان، کندی أفعال حرکاتنه گوره یا نائلِ مکافات ، یاخود مستحق مجازات اوله جقدر . انسانك آثارِ دهاسی، قوّهٔ ذهنیه سی هر نه درجه‌ده اولسه ینه آوانِ ضعف وَ عجزی بولونور .

انسان، دائما احوالِ ماضیّه سندن متأسف ، حالِ حاضرندن مُتشکّی ، استقبالندن بی خبردر ؛ دین، هر درلو احوالده موجب تسلیتدر . انسانك فکرِ سفیلیسنی اِعلا ایدن، دین و ایماندر .

زیرا دین، دنیانك سفالتنی، حیاتك مرارتنی، سعادتِ اخرویه ایله تعدیل و تسکین ایدر . أنواع محنت ومشقّتله طولو اولان عمرِ بشره سماوی بر حلاوت و لطافت بخش ایتمك ، وقتِ اقبال و ادبارنده بر سیاق اوزره تسلیت ویرمك ایچون دین و ایمانه اتباعدن باشقه طریق یوقدر .

گرچه وجودِ انسانی، وجودِ حیوانی ایله تطبیق ایدیلیرسه بو یوك بر تفوّقی حائز بولوندیغی گورولور . شو قدر که بدنِ انسانینك بو تفوّقی

مزایای ذهنیه ایله متحلی* اولمادیغی تقدیرده هیچ بر وقت موجبِ تمایز اولهماز. انسانک مجبول* اولدیغی قوهٔ ممیزه سیله نیك و بدی، تمییز، مشروعی، نامشروعدن تفریق ایدر؛ خیری شردن آییریر؛ طریقِ مستقیمی تحرّی وَ مسلكِ سقیمدن توقّی* ایلهر. اگر بویله بر روح عالی یه مالك اولماسه ایدك بوقدر مسعود اولماز ایدك.

جناب واهب العطایانك، انسانه اولان الك بویوك احسانلرندن بریده قوّهٔ مفکّره وَ قوهٔ حافظه در. بو ایسه حیوانلرده یوقدر.

دینسزلکك، دورلو دورلو سیئاتی* موجب اولدیغی آشکاردر. اوته ده بریده، تجارت عالمنده بر چوق یالانجیلره، منازعه ایدنلره، حقنه راضی اولمایانلره راست گلینیور؛ محکمه صالونلرنده برطاقم کذب و افترا، یالان یره یمین، یالان یره شهادت، انکارِ حق، قلبزنلك، غصبِ حقوق، ساخته کارلق، ضرب وجرح، ایقاع حریق وَ امثالی فضاحتی* ارتکاب ایدنلرك محاکمه لرینه تصادف اولونیور؛ بونلرك همان جمله سنك ده: یا صورت لازمه ده ضیای دین ایله منوّر اولمادقلرینه، یاخود او نعمتدن کاملاً محروم قالدقلرینه حکم ایدیلیر.

ایمدی انسانلرك، ساکن، آسوده وَ استراحت قلبله امرار حیات ایتمه لری ایچون دیندار اولمقدن، وجدانلرینی تربیه ایتمکدن باشقه چاره لری یوقدر. خلاصهٔ کلام: سعادتِ دارینك محضا دین ایله تأمین اولونور.

یالکز علم و معرفت، ثروت و سامانك انسانك سعادتنی تأمین ایده مز؛ دین واسطه سیله در، که انسانك خالق اعظمی ایله مناسبتده بولونور. الحاصل: دین اوزرینه مؤسس* اولان حیاتلردر، که جناب حقه تقرّب ایده بیلیرلر.

فنی درس

أهلی قوشلر - كومس حیوانلری

طاووق ، خوروز ، قاز ، اوردك ، هندی

طاووق - طاووغك يومورطه سی ، غایت لذيذ وَ مغذّی ما كو- لات میاننده بويوك موقعی حائز اولمشدر . اتی وَ اتنك صويی ، هم لذّتلی ، هم ده سهيل الهضمدر . طاووق ، يومورطلايىنجه كنديسی ده سَوينیر ؛ چونكه او اثناده « غيداق ، غيداق » ديه باغيره رق اعلانِ مسرّت ایله ر .

اصل يملری: آريه ، بوغدای ، طاری ، مصر بوغدايى در ؛ لكن چوپلكلری دیته رك ، طوپراقلری اشه رك باغچه لری وَ سوقاقلری طولاسه رق : صوغلجان ، طيرطيل ، سينك ، اوروجك كبی حيوا- نجقلری قووالامقدن ، قاپوب يوتمقدن ده گری طورمازلر .

طاووق قولوچقه اولدقده اوچ هفته بر دوزی یه يومورطه لرك اوزرنده اوطورور . بو صيراده وجودنده ظهوره گلن فوق العاده صيجاقلغی ايله يومورطه نك ايچنده كی مادّه وجود بولوب جانلانیر .

اوچ هفته تماملا نجه ياورولر ، مينی مينی غاغالريله يومورطه نك ايچ طرفنه اورا اورا قابوغی دلرلر ؛ ياره رق طيشاری چيقارلر . بونلره { جيوجيو } دينیر . براز بويودكده { پیلیچ } نامی ويريلیر . جيو جيو- لر ، كندی كنديلرينی اداره يه مقتدر اوله بیله جك حاله گلينجه يه قدر

آنالری قاییریر . یاورولرینی پیشی صره گزدیریر . دانه لر ، بوجکلر بوله رق اونلرینه قور . چایلاقلردن وَ سائر دوشمندن محافظه ایله ر .

خوروز — خوروز، طاووغك ارککی در . غاغاسی، طاووغه بکزه ر ایسه ده ایبیکی ایله قویروغی فرقلیدر ؛ تویلری پارلاق اولور . صباحه یاقین اوپانیر ؛ وار قوتیله اوتر . گویا انسانلره مخصوص بر فراسته مالك ایمش ده: اربابِ صنایعه، عمله یه ، زراعه، شاگردان افندیلره اِخبار ایدرکه: « قالقکز ! چالیشما وقتی گلدی ؛ ایشکزك باشنده بولونکز ! » .

خوروز، کندی طاوقلری ایله گزه ر ؛ اونلری قاییریر . خوروزك مشربی، مَغرور ، اَطواری، عَظمتلی* ، طبیعتی، غوغاجی در . اخر محلدن برخوروز گلدیگنده اونکله دوکوشور؛ گلدیکی یره قاچیرنجه یه قدر اوغراشیر . بعض کیمسه، هر ناصلسه خوروزلرینی قارشی قارشی یه چیقاره رق ایبکلرینك قانی آقه جق درجه ده دوکوشدورورلر. کندیلری ده اوزاقدن سیرجی اولورلر؛ هرنه دنسه برده کیف طویارلر.

قاز ، اوردك — بونلر، صویه گیرمکی ، صوده یوزمکی چوق سورلر . آیاقلری گنیش اولدیغی ، پارماقلری دری ایله یکدیگرینه مربوط بولوندیغی ، آوقج گبی آچیلوب قاپاندیغی ایچون قولایجه یوزرلر . یومورطه لری لذتله ییلیر . أتلری ضعیف معده لره گلمز . تویلرینك اینجه لری، یاصدیق ، دوشك طولدورمغه یارار . ایریلری، قادینلرك سوسنه خدمت ایدر . قازك قانادلرندن چیقان بویوك تویلرندن قلم ، یلپازه یاپیلیر . یاوروله رینه {پالاز} دیرلر . قیورجیق تویلو پالازك اتی، خفیف ، لذتلی اولور .

قاز، قولوجقه یه اوطورماز سه سنه ده اللی قدر یومورطه ویریر .

یاغندن بعض محلّده بُورك یاپارلر ؛ یمکاره ده قاتارلر . طاووغه ویریلن یم، بونلره ده ویریلیر ؛ لکن قارپوز ، قاوُن قابوقلرینی ییمکه ده حریص درلر . هله قاب بولاشیغنه چوق یاناشمالرینه ، غاغالرینی راست گله چامورلره صوقه رق ییه جك آرامالرینه باقیلینجه «پیس بُوغاز» دیمکه حقمز اولور ؛ شو ده وار در، که قازلرك وَ باخصوص اُوردکلرك حَوضلرده کروانواری گیدیشلرندن ، آرا صیرا صویه دالوب چیقمالرندن ، بر أدای مخصوصله یوزمه‌لرندن ، بعضاً «واق! واق!» دییه طاتلی طاتلی اوتوشلرندن حصوله گلن محظوظیت ده شایانِ ذکردر .

هندی – هندی، کومس حیوانلرینك اڭ بویوگیدر . یومورطه‌سی، لذّتلی ، اتی، غایت لذیذ ، خفیف وَ مغدّی در .

بویویوب کماله ایرمشلر، صوغوق وَ قارلی هوالرده بیله گیجه‌یی آچیقلرده گچیره بیلیر . هندی، صانساردن قورقماز ؛ طاووقلره مضر اولان بو حیوانه مردانه قارشی قور ؛ آنکله جنگله شه‌رك قاچیرر . هندینك یمی ، یاورو چیقارماسی، طاووق گبیدر، لکن دیوارلرك صیوالرینی قوپاروب ییمه سنی ده پك سور .

هندی‌یی چوق سمیرتمك ایچون برخیلی گونلر اوفاق دانه‌لی جویز یوتدورورلر. هندی، آزیومورطلار ؛ اڭ زیاده، أتی ایچون بسله نیر. یاوروسنه {پالاز} دینیر .

هندینك طبیعتی، تیتیز وَ خرچین در ؛ بعض کرّه تویلرینی قابارته‌رق کندینی شیشیریر ؛ دیگر اهلی قوشلر دخی آندن یوز چویروب آیری گزرلر .

اخلاقی درس

ضروب امثال عثمانیه ـ آتالر سوزلری

آز ویرن جاندن ویریر ؛ چوق ویرن مالدن .

اگری ده طوق گورمه‌دم ، طوغرو ده آج .

أمانته خیانت اولماز .

اوده کی بازار چارشویه اویماز .

انسانڭ ، آتی یئمز ، دریسی گیلمز ؛ طاتلی دیلندن باشقه نه‌سی وار ؟

آزه قناعت ایتمه ین چوغی بوله‌ماز .

صو ، هر شیئی تمیزلر ؛ یوز قاراسنی تمیزله‌یه‌من .

کیمکله گزرسه‌ڭ آنکله آڭیلیرسڭ .

برنده تکدیر ، باش آغریتماز .

رفیقڭ أبی ایسه بغداد یاقین اولور .

صبر ، جنتڭ آناختاریدر .

ایلڭ عیبنی سڭا سویله‌ین ، سنڭ عیبڭی ده ایله سویله‌ر .

باشنی عجمی بربره تسلیم ایدن ، جیبنده یاموغی اکسیك ایتمه‌سین .

بویاجی‌یه : « هانکی رنگی سورسڭ ؟ » دییه صورمشلر . « آلتون صاریسی ایله گوموشی بی » جوابنی ویرمش .

تدبیرده قصور ایدن ، تقدیره بهانه بولور .

کندینی قوللانان ، حکیمدر .

خانم قیرارسه قضا اولور ؛ خدمتکار قیرارسه صوچ اولور .

آری - بال

صنعت — تجارت

آریلرك بال وَ بالمومی استحصالی ایچون بسله‌نیر . بو مُقدم* حیوانلرك اوفه‌جق خُرطوم کبی آلتلریله چیچکلرك اوزلرینی امرلر. امیلن اوزلرك آریلرك وجودلرنده بال وَبالمومی اولور. بعده بونلری، بر مهارتِ مخصوصه ایله گتیروب یو والرینه وضع ایدرلر .

بالك لطافتِ طعمی* هرکسجه معلومدر . مع مافیه وجودده نافع بر غدا در . متقدمینك بالدن ماعدا شکر طانیمازلردی. زمانمزده ده بالك شکر مقامنـده استعمال ایدیلدیگی محل چوقدر؛ لکن الك زیاده‌ك حالِ طبیعیسنده أکل اولونمقده در . بالك لینت* ، سرینلك ویریجی اولدیغی ایچون معده بوزوقلغنه ، باغیرساق خسته لکلرینه نافعدر ؛ طبابتده‌ده مستعملدر .

بالك رایحه‌سی ، رنگی ، قوامی* محلنه گوره تبدل ایدر. رنگلری چیچکلرك تأثیراتندن ایلری گلیر . بیاض ، صاری ، قیرمزی ، یشیل ، حتّی سیاه بال دخی واردر . هر نره‌ده دوداق شکلنده چیچکلر مبذول ایسه او محل بالنك رایحه‌سی لطیف اولور . آلما ، پورتقال ، قطران چامی ، زاتر (سَعتَر) ، نعنع ، زعفران ، کونلك ، ببریه‌نك بو قبیلدندر . بعض باللرك باش دونمه‌سنه ، صاییقلامغه سبب اولور. حتّی موتی انتاج ایدنلر دخی واردر . سببی‌ك آریلرك زهرلی نباتات اوزلرینی امدکلریدر: قایلان اوتی ، قار چیچگی ، آغو آغاجی ، بنك اوتی‌ك بو قبیلدندر .

آریلر، طوپلوجه یاشارلر. کندیلرینه مخصوص یاپیلان یووالره {قوّوان} تعبیر ایدیلیر؛ قوّوان درونده آریلرك بالمومندن یاپدیغی شبکه‌لرك هیئت مجموعه‌سنه {پتَك} وَ بونك برقسمنه‌ده {گومج} دینیر. گومجلر، بو یووالر درونده اولور. آریلر، بوتون قیش یووالرنده قالیرلر. ایلك بهارده طیشاری چیقارلر. آنلره قیش نفقه‌سی اولمق اوزره قووانلره کافی مقدارده بال بیراقیلیر. قوواتلرك شکلی، هر اولکه‌ده بر دکلدر. بالذّات ممالكِ عثمانیه‌ده کیلر دخی یکدیکرینه بکزه‌مز.

بزده باشلیجه بال چیقاریلان محل: آنقره، ساقز آطه‌سی، ادرمید، قاره‌دکز، آق‌دکز ساحللری ایله آق‌دکز آطه‌لریدر. بورالرده حاصل اولان باللر، استانبوله وَ محال سائره‌یه اخراج اولونور. آناطولینك ایچ طرفلرنده اعلا، اوسط باللر چیقار ایسه‌ده همان جمله‌سی ده کندی محللرنده صرف اولونور.

بالجیلق صنعتی، کندی حال ساباقندن چیقمش، پك چوق ترقّی ایتمش، تجارت عالمنده بویوك بر موقع احراز ایله‌مشدر.

آری بسله‌نیلن محللرك سبزه‌سی، میوه‌سی، بالنسبه گوزل اولدیغی، تدقیقاتله آکلاشیلمشدر؛ زیرا اونلر، اوزنی امدکلری چیچکدن چیقوب دیگر برچیچکه قوندقلری هنگامده نباتی آشیلایه‌رق محصولاتك اصلاحنه سبب اولمقده‌درلر. بوکا واقف اولان وَ اولجه باغلرنده، چفتلکلرنده هنوز آری بسله‌مه‌ین آمریقا باغجیلری، آری تدارکنه تشبث ایتمشلردر.

آری، بعضاً ایکنه سیله صوقار؛ صوقدیغی یرشیشر؛ یارا مازك بو خویی طاتسزدر؛ فقط بو، اك زیاده کندینی تضییق ایدن چوجقلر حقنده واقعدر.

فنی درس

اهلی قوشلر

دن

گوگرجین ، قمری

گوگرجین - گوگرجین، یاواش خویلو ، تمیز تویلو ، گوزل بچیملی بر قوشــدر. گوگرجینلرك چوق نوعی وار در . عادی وَ اهلی اولانلر: آرپه ، چاودار ، پولاف ، کیشنیش یرلر. یابانیلر، اورمانلرده یوکسـك آغاجلر اوستنده یووا یاپه رق اِمرار حیات ایدرلر . اتلری مغذّی ایسه ده هضمی گوجدر . مخصوصاً بسله نیلنلرك أتی مقبوجه در .

بو حیوانلر، طوغدقلری یرلری هم چوق سـورلر ، هم ده أیی بلله‌رلر . یوز ، حتّی ایکی یوز ساعتلق مسافه لی محله گوتوروب صالیویریلسه هوانك یوکسك طبقه لرینه چیقارق سرعتله ، یا کیلمقسزین عَودت ایدرلر. آلتی آیلق اولونجه یومورطلا مایه باشلارلر . دورت سنه صوکره یومورطه دن کسیلیرلر ؛ ایکیشر عدد اولمق اوزره اون بر آی یومورطلارلر . هر آی ایکی یاورو چیقـاریرلر . قولوچقـه وقتی، دیشیسی ده ، أرککی ده نوبتله اوطوروررلر ؛ یاوروکلرینه، دانه‌لر ، بوجکلر طاشیرلر ؛ آغزلرینه قویه رق بسله‌رلر . ییه جك تداریکنجه هر ایکیسی ده وظیفه دار اولورلر .

گوگرجینلرك اوچمه لری، موجبِ حیرت درجه ده سرعتلی اولور . دمیر یولینك سرعت قطارلرینی بیله کچرلر . بعضاً گوگرجینلر،

پوستەجی مقامندە قوللانیلیر . پارس شهری محاصرە سندە بونلرك
خدمتی، ألآن خاطرلردە در .
گیدەجك مكتوب، گوگرجینك بوینە طاقیلارق ، یاخود قانا-
دینە باغلانەرق ارسال ایدیلیر . بوندن طولاییدر، كە او نوع گوگر-
جینلرك دگری آرتمشدر .
آمریقای شمالیدە بر جنس گوگرجینلر واردر، كە سورولرلە بر
محلدن دیگر محلە سفر ایدرلر . او درجەدە، كە گونشك یوزینی بولوت
گبی اوچ ساعت قدر قاپلادقلری واقعدر . سورونك گچوب گیتمك
زمانی، او قدر اِمتداد ایتمە سنە باقیلنجە بونلرك مقداری برقاچ یوز
میلیون واره جغی، سورونك بویی دە ایكی یوز اللی بیك مترو اولەجغی،
گنیشلگی ایسە ایكی یوز بیك مترویە وارەجغی تخمین ایدیلمشدر . بو-
نوع گوگرجینلر، بر اورمانە قوندقلرندە آغاجلرك داللری قیریلدیغی
گورولمش . گوگرجینك فارسیسی { كبوتر } در .
قومری - قومری، گوگرجین جنسندن در . بونلر، گرچە اور-
مانلردە اِسكان ایدرلر؛ لكن انسانلرە تیز آلیشیرلر . اركگی و دیشی-
سی، كندی یاورولرینی مساوی صورتدە سورلر . یاورو چیقارە-
جقلری أثنادە ایسە نوبتلە یومورطەلرك اوستنە اوطورەرق هر
ایكیسی دە قولوچقە وظیفەسنی ایفا ایدرلر . بری، ییەجك تداریكنە
گیدنجە دیگری؛ یاورولری بكلەر . اصلی، { قمری } در .

اخلاقی درس

اختیارلره حرمت

اختیارلره حرمت، هر کسجه، هر محلده فریضهٔ ذمتدر. اختیارلق، اکثریا معلومات منبعی* دیمکدر. اختیارلغك کندینه منحصر بعض خاصه‌سی واردر، که چوجوقلره، گنجلره گوره، عادتا بر نعمت در؛ چونکه آنلر، طول مدت کچیرمش اولدقلری عمرده او قدر حاللره راست گلمش، باشلرندن اویله ایشلر کچمش اولور، که آرتیق برشیئك ایی و یا فنا اولدیغنی، فائده و یا مضرت حاصل ایده جکنی بالتجربه اوگرنمش اولورلر. ناصل کیمسه‌لردن خیر اوموله جغنی، نه یولده آدملردن فنالق گله جکنی فهم و کشف ایتمك، آنلرجه قولایدر.

باخصوص بونلردن بعضیلری، حیاتلرینك تجربه‌لری ایله فکرلری او قدر تکمل ایدر، او مرتبه کسب معلومات ایتمش بولونور، که نصیحتلری، تدبیرلری، یالکز چوجوقلرجه و گنجلرجه دکل، سنلری کماله ایرنلرجه دخی الی الأبد* بر خزینهٔ عبرت و بر دستور عمل عد ایدیلیر. هله پك قیمتدار در او اختیارلرکه تحصیل گورمکله، تنویر فکر ایتمکله، چوق گزمکله، انواع امور و خصوصده بولونمقله برابر قوللری ده فعللرینه مطابقدر.

بوگبی پیر محترملر، انسانه اویله نصیحتلر ویررلر، او درلو ارائهٔ طریق ایدرلر، او مثللو تهلکه‌لردن قورتاریرلر، که هر بری، برر ذی قیمت مجوهر دکر. هیچ بر کیمسه: بولونه مازکه: «بن آنلرك نصایحندن مستغنی یم» دیه بیلسین.

عائله جه ، تجارتخانه جه خصوصاتك استثنا زه ایدیله‌جکی زمان، مطلقا اونوع اختیارلرك رأیلرینه مراجعت اولونور. عائله أفرادی میا- ننده ده الك زیاده اخذِ موقعِ ممتاز ایدنلر، ینه آنلردر. درون عائله ده: عار ، حجاب ، أدب ، نزاکت، أك زیاده اونلرك وجودیله حکمفرما در .

اختیارلر، داللری ، میوه‌لری مبذول اولان وَ یوجه موقعلرده بولونان او اڭلو آغاجلره بکزه‌رلر، که اوزاغنده بولونان یولجیلره، قلا- وۋز اولوجی ، یولنی شاشیرانلره، ارائهٔ طریق ایدیجی ، یاقیننده‌کیلری، گولگه‌لریله صفا لاندیریجی وَ میوه‌لری ایله بسله‌ییجیدرلر .

دولت وَ مملکتجه مهم خصوصلر حقنده ده اختیارلرك: عقلنه ، تجربه‌کارلغنه ، فکرِ کمالاتنه مراجعت ایتمك، اصول متخذه‌دندر. الحا- صل: هرنره‌ده اولسه او مثللی اختیارلر حقنده‌کی حرمت بویوکدر.

لایق اودر، که هرنره‌ده اختیارلره تصادف ایدیلسه حرمتده‌قصور اولونماسون. محتاجِ معاونت اختیارلره یاردم ایتمك ایسه عادتا وجیبهٔ ذمتدر . صاچلری آغاران ، بلی بوکولن ، دگنگنه دایانه یوروین فقیر بر پیرگوروب ده اوکا یاردیمده بولونمق، حظوظاتِ قلبیهٔ دندر.

عینی شیئی تکرار لامق ، چوق دفعه کندیلرندن بحث ایتمك ، گنجلك چاغلرنده‌کی وقوعاتی حکایه ایله‌مك، اکثر اختیارلرك عاد- تیدر ؛ بویله زمانلرده اولمایه‌که یا بر سوزله ، یاخود بر طور و حرکتله صبرسزلقده بولونولسون ؛ چونکه قلبلری اینجینیر . شو معامله، اقر- بادن اولان اختیارلر حقنده دها زیاده بر وظیفه در .

دائما دوشونه‌لیدر، که هپمزده برگون او سنّه واره جغز . اختیار- لغمزده، آخرك حقمزده نه دورلو معامله ایله‌مه سنی ایسته‌رسه‌ك بزم- ده، شیمدی آنلر حقنده او دورلو طاورانمامز اقتضا ایدر .

فنی درس

بالمؤمی

صنعت – تجارت

بالمؤمینڭ آریدن استحصال اولونان بالڭ بر قسمی در، كه صنعتله یكدیگرندن تفریق ایدیلیر. قوانلردن چیقاریلان گوزجلرڭ سیزدیریلیر؛ بعده ماكینه ایله بری برندن آیریلیر. موم ایچنده قالان بال بولاشیقلرینڭ تفریقی ایچونڭ آنلری قایناز صویه آتارلر. صافی مومڭ صویڭ اوستنده طوپلانیر.

بونلری قالب حالنه گتیرمك ایچون بال مومنی آریجه ده اریتدكدن صوڭره قابلره دوكرلر. اوراده طونه رق قابڭ شكلنه گوره قالبلانیر. بونلرڭ بالمومینڭ كولچه* لریدر، كه برای فروخت شهردن شهره قولایجه نقل ایدیلیر. وسط حسابله ۱۰۰ قیه بالدنڭ اون قیه موم چیقار.

بالمومینڭ گرك صنایع عادیه ده*، گرك صنایع نفیسه ده محسّناتیڭ هر عصرده طانیلمشدر. یاغلی بویا جیلقده، جلالی بویا حاضرلامقده، مشمع اعمالنده مستعملدر. اریتلدیكی، یاخود ایصیتیلدیگی حالده: مطلوب درجه ده یوموشامق، اینجه‌لشمك، اگیلوب بوكولمك ویا پیشمق خاصه‌لرینه مالك اولدیغی ایچون هیكلجیلرڭ*، دوكمه جیلرڭ* ایشلرینه پك یارار؛ چونكه بو صنعتكارلرڭ مودللرینیڭ اونكله تهیئه* ایدرلر. علم تشریحده صورتلر یاپمغه، بر وجودڭ صاغلام ویا مرضلی اعضالرینی عینیله تصویر ایتمكه غایت صالحدر*.

مومك رنكِ اصلیسی صاریدر . بیاضلاتمق ایچون بوندن اوّل بر آلت واسطه سیله شریت اینجه لگنده طوغرانیردی ؛ بر قاچ هفته گونشه قونوردی . صوك زمانلر ده فرانسه مشاهیر کیمیاگرانندن [برتیلو] نام ذاتڭ کنوری ، بو یالی خام قماشـلری بیاضلاتان قلوّر غازینڭ بر قاچ دقیقه ظرفنده بالمومینی ده بیاضلاتمغه صالح* اولدیغنی ، بالتّجربه میدانه قویدی .

بالمومیڭ عبادتخانه‌لرڭ تنویراتی ایچون ده کثرتله مستعملدر . غایت جسیم جملر ده یاپیلان مومڵرڭ جامع شریفلر ده وَ ملل سائره عبادتخانه‌لرنده کلیّتلی صرف اولونور . هله آیاصوفیه ، سلطانه بایزید وَ سائر بعض جوامع شریفه ده موضوع مومڵرڭ جسامتیڭ شایانِ حیرت درجه ده در ؛ بونلرڭ ثقلتیّ* ١٠٠٠ قیه یی ، طوﻟﻠی*ڭ ٧ آرشونی متجاوزدر ؛ محیطیّ*ڭ بر آرشون قدر در .

طربزون وَ ارضروم ولایتـلری ایله ازمید سنجاغیڭ برنجی نوع بالمومی حاصـل ایدن محللرمندندر . داخلده استعمال اولونمایان مومڵرڭ آوروپایه ، بالخاصه : مارسلیا ، لوندره ، آنورس ، هامبورغ ، روتردام ، شهرلرینه گونده‌ریلیر ؛ اورالرده تصفیه* اولوندقدن ، غایت بیاض حاله افراغ ایدیلدکدن صوکره جوامع شریفه ایله معابد نصـارا*ده قوللانیلمق ایچون بویوك ، کوچوك موم یاپیلیر .

اخلاق درسی

حسد - غبطه

حسد، آخرك اكتسابیله دیكی ثروت وَیا شهرتنی، اعتبار وَیا مسندنی چكه‌مه‌مك وَ آنك اِدبارینی ایسته‌مكدر. حسود، آخرك پارلاق بر حالندن، كندینی زوال بولمش، یاخود محو اولمش قیاس ایدر. بونلر، باشقه‌لرینك الك او فاق بر ترقیسنه بیله تحمل ایده‌مزلر.

بر سكوتی، بر صاغیر وضعیتنی طاقینه‌رق پرده آرقه‌سندن انواع حیله وَ دسیسه‌یه تنزل ایتمك، حسود ایچون موجبِ محظوظیتدر. گیزلی گیزلی زمّاملق، مفتریلك گبی شیلر، آنك یَومی مشغولیتیدر. اونُ عادتا ایش بوزمغه، خانه ییقمغه مخصوص بر ماكینه‌در.

حسد، تمایلاتك الك مذمومیدر؛ چونكه آنك هجومی، بی گناهلر اوزرینه اولور. مع ما فیه عجبا حسودلر جزاسز قالیرمی؟ خیر! آنلرك جزاسی، محققدر؛ چونكه حسودلرك قلبلری، فكرلری، دائما راحتسزدر. آنلر، آخرك مالك اولدیغی نعمتی چكه‌مه‌دكلرندن یانوب طوتوشورلر. ایچریلرنده بر صوبا وارگبی كندیلرینی یاقوب قاووررلر؛ گویا درونلرنده بر یرتیجی قوش وارده غاغاسیله یوركلرینی قوپاریبور ظن اولونور. الحاصل: آنلرك بدنلرنده اویله حیواناتِ مضرّه بسله‌نیر، كه علی الدّوام جسملرینی كمیروب توكه‌تیر.

ایی كیمسه‌لر، تمیز قلبلیلر ایسه آخرك خیرینی مسرّتله مشاهده ایدرلر. آنلرك آرزوسی، آنلرك جهدی، آنجاق كندیلرینك ده ایی موقعلره

نائل اولملرینی تمنّی دن عبارت اولور. بوکا: «غبطه» دیرلر. غبطه، انسانی چالیشمغه تحریك ایدر؛ رهبر موفقیت اولور! نه گوزل مبدأ! نه ممدوح مسلك!

آخرك، کندیسنه نمونهٔ تشویق اولان موفقیات سعادتنه واصل اولمق تمنّیسی، مشروع اولدیغی گبی اوسعادتك برموقع بالاترینه صعود ایتمك آرزوسی ده شایان آفریندر؛ چونکه بو آرزو سایه سنده انسان، مراتبِ رفیعه یه، مساند عالیه یه نائل اولمغه جهد ایدر؛ بویله بر آرزونك اصلا: «آخرك تعالیسنه فنا گوزله باقمق» دیمك دگلدر.

غبطه ایله اکتفا ایدنلرك صحتلری، خللدن وارسته در؛ زیرا آنلر: «فلان کیمسه نیچون زنگین بولونسون؟»، «فلان آدم نیچون صاحبِ شهرت اولسون؟»، «فلان تاجر نیچون او قدر اعتبار قازانسین؟» «فلانجه قومشوم نه دن اویله مدح اولونسون؟» گبی دردلردن خالی درلر.

حسد، رابطهٔ محبتی ده اخلال ایدر؛ زیرا حسود، کندینه اك یاقین بولونان اقرباسنك، اك ای احباسنك وارلغی بیله قیصقانیر. ای کیمسه لر ایسه هیچ بر وقت قلبلرنده حسد طاشیمازلر. قلبی پاك ذوات، آخرك خیرینی ممنونیتله مشاهده ایدرلر. بوگبی ذواتك فکرلری، وجودلری صاغلامدر؛ زیرا آنلر، دائما راحت اوزره امرارِ حیات ایله رلر. یالکز مظلم یورکلیلردر، که نور خیردن بی خبر درلر.

بر کیمسه که کندی سعی و غیرتی سایه سنده ترقّی وَ تعالی ایدییور، اوته ده دیگر بری ده اعتقادات مقبوله ایله هم جنسنه ایلك ایتمکله ذوق آلییور، بر باشقه سی ده انواع محنت و مشقّتله گیجه گوندوز چالیشه رق موفّق اولدیغی اختراعات وَکشفیاتی سایه سنده مظهر آفرین

اولویور هیچ بر انسان کامل بولونماز، که اونلره قارشی قلبنده فنالق بسله سین ؛ بر کیمسه که کندی وارلغی ایله ابنای بشره معاونته حصر ایتمه سندن طولایی عامه نك توجهنه نائل اولویور، بر آخری ده کندی اقداماتنی، قوهٔ ذهنیه سیله برلشدیره رك وظیفه سنی حسن ایفادن ناشی مساندعالیه یه مظهر اولویور هیچ بر قلب سلیم بولونماز، که بوگبی ذواتك تکثرینی تمنی ایتمه سین .

مادام که گونش بزی ضیالاندیرییور ، بزی ایصیتیور نه دن آکا فنا گوزله باقالم ؛ قمر، مادامکه لایق و مستحق اولدیغی نوری، دیگر کوکبلردن آله رق بر صفای مخصوصله بزه بخش ایدییور معقول و مقبول اولان اودگلیدرکه او مبارك جسملرك نورلریله منور اوله لم ؟

برر صورتله ترقی و تعالی ایده رك بولوندیغی مملکتك خیرینه چالیشان ذاتلر، اوییکار نره بکزه رلر، که هرکسه و علی الخصوص کندی یاقیننده بولونانلره نعمت بخش اولورلر ؛ آنلر، بر طاقیم ایرماقلری آکدیریرلر، که آقوب کیتدکلری محللرك هرایکی جهتنده بولونان تارلا و بوستانلری صولایه رق محصولاته فیض ویریرلر ؛ او بیکارلری، او ایرماقلری قورو تمنی ایسته مك، یالکز بدخواهلق دگل، یالکز حمیتسزلك ده دگل، عادتا بر ده شاشقینلق عد اولونور .

زراعت — چفتجیلك

برنجی مقاله

زراعت دیمك، یری قازیمق، طوپراغك آلتنی اوستنه گتیرمك، تخم اكمك، گوبره دوكمك، طوپراغی صولامق، اكینی بیچمك، دانه‌لری صاماندن آییره‌رق محصول آلمق دیمكدر. بوكا {حراثت}، {اكینجیلك}، {چفتجیلك} دخی دینیر.

زراعت، صنعتلرك الك اسكیسی، الك فائده‌لیسی و بر مملكتك ده منبع ثروتیدر. بو فنّك خصایصنه، آنكله اشتغال ایدنلرك احوالنه یقین حاصل ایدیلنجه شایانِ رغبت بر صنعت اولدیغی نمایان اولور؛ زیرا اوّل امرده أهلِ زراعتك وجودلری دائما حركتده بولوندیغندن جولانِ دملری دائمی، سیكیرلری قوّتلی، معده‌لری راحتسزلكدن عاری اولور. مع ما فیه علی الدّوام صاف هوا تنفّس ایتمه‌لرندن، اكثر دفعه گونشه معروض بولونمالرندن طولایی وجودلری ده دینج اولور. نه بختیارلق!

هله كندیلرینه لازم اوله‌جق درجه‌ده تحصیل گورن، محافظهٔ صحّت قواعدینی اوكره‌نه‌رك موجبنجه عامل اولان اربابِ زراعت، دها زیاده مسعوددر.

ثانیاً زرّاعك گچیردیكی حیات، غایت ساده‌در؛ چونكه آنلر، بعض شهر اهالیسی كبی طنطنه‌دن، دبدبه‌دن، البسه‌نك مودّه سندن،

أشیای بیتیهٔ زائده تدارکی غائله سندن بریدرلر . بعض بویوك شهرلر أهالیسی ایسه بوخصوصده عادتا راحتسزدرلر . « گوره نك » ، یاخود « بگزه مك » بلیه سیله کندینی دوچارِ مضایقه ایدنلر ده نادر دگلدر . طوپراقدن محصول آله رق اِمرارِ حیات ایدن أربابِ مساعی ، برده انسانیته خدمت ایتمش اوله جقلری تعریفدن مستغنیدر .

ثالثاً زُرّاع ، بالوّگی ، میخانه گبی ، قمارخانه گبی محللرده کیده رك معناً ، مادةً مُتضرّر اولمقدن وارسته در .

زراعتدن استفاده ایدنلر ، اوچ نوعدر . بری : اراضی صاحبلریدر ، که چفتلکلرینی بالذّات کندیلری اداره ایدر ؛ منافعی ده صرف نفسلرینه منحصر قالیر . ایکنجیسی : اراضی یی ، بر مقاوله نامه ایله التزامه آله رق ایشله تنلردر . بونلر ، مقاوله نامه لری احکامنه توفیقاً مال صاحبنه مُعیّن بر مبلغ تأدیه ایده رك اراضیدن حصوله گله جك استفاده هپ کندیلرینه عائد اولور . اوچنجیسی : اراضی صاحبی ایله عقدِ شرکت ایدنلردر . بونلر ، اوّلندن ملك صاحبنه تأدیاتده بولونمازلر ؛ مقاوله لری شرائطنجه برطرفدن ملك صاحبی ، کندی اراضیسنی ، دیگرطرفدن چفتجی ، کندی أمگنی سرمایه اعتبار ایده رك مشترکاً چالیشیرلر ؛ حاصلاتِ واقعه یی بینلرنده تقسیم ایدرلر . بو ایکنجی ، اوچنجی نوعی اختیار ایدنلر ، اراضی یی ایشله تمك ایچون لازم گلن حیواناتی ، أدواتی تدارکدن وَ مذکور حیواناتی بسله مکدن عاجز بولوندقلری ایچون ألبته برنجی نوع مقبولدر . بونلردن ، چالیشقان ، فعّال وَ اصولِ زراعتی ترقیّاتِ زمانه تطبیقاً اجرا ایدنلر ، ثروتلرینی تزیید ایده جکلری شویله طورسون اراضیٔ وسیعه لرنده برطاقیم سرمایه سز ناموسلو کیمسه لری استخدام ایده رك آنلری ده حصه مندِ فیض ایتمش اولورلر .

أسبابِ عمرانِ إعظم اولان زراعت، اوزون مدّت عادتِ قديمه يه باغلی قالمشدی . اخيراً بعض محللر، بو مضايقه دن قورتولمشلر ايسه ده حالا شكلِ قديم اوزره داوام ايدنلر كثير در .

ذاتِ شوكتسمات حضرت پادشاهی، هر شيدن زياده معموريت ملكيه سنی مؤدی اولان زراعت ، حراثت امور معتنا بهاسنه حصر نظر عاطفت بويوردقلری چشمِ شكرانله گورولمكده در . بو بابده أنظارِ عواطف نثار ولی نعمت اعظميلرينك بر دليل عال العالی دخی : زراعت مكتبلری كشاد ، مكاتيب اعداديه وَ عاليه ده فن زراعت درسلری علاوه ، نمونه چفتليكلری احداث ، بومكاتيبده بلا اجرت طلبه قيد وَ قبول خصوصنی أمر و فرمان بويوردقلريدر .

كذا اكمال فنون ايدلمك اوزره ممالك سائره يه طلبه إعزام ، أهل زراعته اهون گذشته ايله پاره اقراض ايدلمك ايچون ولايات شاهانه لرنده « زراعت بانقه لری » تأسّس، الك ابی تخملق نره ده بولونورسه جلب ايله چفتلك صاحبلرينه توزيع ، ممالك أجنبيه ده يكی اختراع ايديلن وَ چفتچيلرمزك نقصانی بولونان آلات وَ ماكينه لر رُسومدن معاف طوتولمق خصوصنده امر و ارادهٔ حضرتِ پادشاهيلری، هپ ترقیٔ زراعت وَ معموريت ملك ايچوندر . شو صيراده، بزجه معقولانه ، متشددانه ايديله جك بر حركت وار ايسه او ده باعثِ فيض و سعادت اولان زراعته رغبت ايتمكدر . بونكله ، هم كندی نفعمزی تأمين ايتمش ، هم ده اۆلوالأمره انقياد ايله مثل اولورز .

اخلاقی درس

شفقت و مرحمت

انسانلرك یكدیگرینه معاونتده بولونماری، اوامر الٓهیه اقتضا- سندندر. عقل وفراست ده آنی ایجاب ایدر. اگر بز آخره یاردیم ایتمز ایسه‌ك بز محتاج اولدیغمز زمان نه یوزله آخردن معاونت بكله‌یه بیلیرز؟

بویوك وكوچوك، زنگین و فقیر، تاجر و رنجبر، جمله‌سی ده یكدیگریله قائمدر. بر صاحب ثروت دییه‌مز، كه « زنگینلیگم سایه سنده هیچ بر وقت كیمسه‌یه محتاج اولمام ». بویله بر ادعاده بولونه‌جق اولورسه درایتسزلگنه، تجربه‌سزلگنه حكم اولونور. ۲۵

زمان قدیمده، برذات عالیقدرك غایت مهم بر مصلحتی واقع اولدی. « اگر شو ایش، آرزوم وجه ایله میسر اولورسه درویشانه شو قدر آقچه طاغیته‌جغم » دییه عهد ایله‌دی. مقصدی حصوله گلدی. وفای عهد ایتمك اوزره اك معتمدی بولونان برینه بر كیسه آقچه ویره‌رك آنی توزیعه مأمور قیلدی. مأمور موما الیه، عاقل، اویانق، عارف بری ایدی.

بر چوق شهر طولاشدی؛ حصول مقصده موفق اولمقسزین عو- دت ایله‌دی. بر لكده آلدیغی آقچه‌یی گتیروب عیناً اعاده ایده‌رك دیدی- كه: « ولی نعمتم! درویش بولمق ایچون چوق گزدم. گوزلجه آرایوب طارادم. بر تك بیله درویش بوله‌مادم. » اوذات عالی قدر: « بونه سوزدر! بنم بیلدیگمه گوره یالكز بوشهرده بر قاچ یوز درویش وار»

دیدیکنجه مأمور: « افندم ! درویش اولانلر، آقچه آلمایور؛ آقچه آلانلر ایسه درویش دکلدرلر» جوابنی ویرمشدر.

الك زیاده صاحبِ ثروت اولانلرجه ده اویله زمانلر، اویله حاللر واقع اولور،که: مرد، خیرخواه، صاحبِ فضیلت کیمسه لرك وجودینه احتیاج مَس* ایدر؛ مالنی، أسرارینی، ناموسنی، حتّی حیاتنی بیله او اخلاقده بر کیمسه نك یدِ أمانتنه* تودیع ایتمه سی لازم کلیر. مادامکه بو، اِنکار اولونماز بر حقیقتدر او حالده انسانلرك مقابلةً* یکدیکرینه آز چوق احتیاجلری ضروریدر.

حضرت عمر رضی الله عنه، برکون بر آدمك: « یارب ! بنی کیمسه یه محتاج ایتمه ! » دیه دعا ایتدیکنی ایشتدکده: « یاهو ! سن موتکی تمنّی ایدیورسك. انسان، صاغ اولدقجه ابنای جنسنه احتیاجدن وارسته اوله ماز. ایمدی اویله دیمه یوب: «یارب ! بنی شرار ناسه محتاج ایدمه ! » دیه دعا ایله مه لیسین » بویورمشلردر. آتالردن قالمه « الله ناسه ده محتاج ایتمه سین » سوزی ده او حکمتی مُؤیّد* در.

یکدیکرینی سومك، یکدیکرینه یاردیم ایتمك، بالجمله ایلیکی، کافهٔ محاسنی* تأمین ایدر. فقیر، بویون اکمزسه، رقت، کندیلکندن حکم فرما* اولورسه انسانلر، تعالی* ایتدی دیمکدر؛ زیرا رقت، بر شیمهٔ جمیله در،که ایی قلبلرك الك عالی زینتیدر.

مع هذا رقت وشفقتك، کندی دائره سی داخلنده تقسیماتِ عادلانه سی واردر؛ شایانِ مرحمت عد اولونه جقلری، حسنِ تفریق لازم. ایلك نظرمز، یتیملره، حقیقی سفیللره، صاغیر وَاعمی کبی محرومِ اعضا اولانلره معطوف* بولونمالی. آندن صوکره نکاهِ رأفتمزی عِرض و ناموس أهلی ایله ثروتدن دوشکون اولانلره چویرمه لی یز.

تنبللکدن ، دیرلکسزلکدن ، سرخوشلقدن وَ امثالی حاللردن طولابی دوچارِ ضرورت اولانلره وَ سوء اخلاق و مشربلرندن ناشی سفالت گردابنه دوشنلره ایدیله جك (اگر ایدیلمك لازم ایسه) مرحمت ایسه اڭ صوڭره یه قالمالی .

مستحقِ رقّت اوله جقلر میاننده اڭ زیاده اخذِ موقع ایدن، یتیملر اولدیغی، تکرار شایانِ ذکردر ؛ چونکه آنلرڭ محرومیتی، یالگز آتمکدن ، لباسدن ، مسکندن ، تحصیلدن عبارت اولمایوب أبوینُدن ، شفقتِ مادردن وَ أبوینڭ اوقشامق لذتندن ده محرومدرلر .

پادشاهمز ولی نعمتمز افندمز حضرتلرینڭ، محتاجین حقنده لطف وعنایتلری، دیللره داستان اولمشدر ؛ هله یتیملر ، بی کسلر ، اعمالر ، دیلسزلر ، عاجزلر حقنده کی مرحمتلری ، لطف وعنایاتِ شاهانه لری او قدر مبذولدر، که اجرا آتِ سنیه لری، آثاریله ، عالمڭ تقدیراتیله ثابتدر .

« مکتبِ صنایع » ، « دار الشفقه » ، « دار الخیر » ، « حمیدیه اطفال خسته خانه سی » وَ امثالی مؤسساتِ جسیمه وَ عالیه ده یوزلرجه ، بیکلرجه یتیم وَ بی کسلرڭ مجاناً قید وَ قبوللری ، آنلرڭ هرگونا احتیاجلرینڭ تسویه سی ، علوم و فنون وَ صنایع تحصیل ایتدیرمك گبی نعمتلرله متنعم ایدلمه سی ، اڭ نهایت آنلرڭ برر ایش وَ مأموریت ایله اقدار وَ تلطیف بویورولملری، هپ یتیم وَ بی کسلر حقنده کی ، رقّت ، رأفت وَ مرحمت پادشاهیلرینڭ درجهٔ مبذولیتنه بُرهان جلّی در .

فنی و اخلاقی درس

حیاتك دورلری

حیات انسانیه نك ایلك دورلرینه {صباوت} ، {طفولیّت} تعبیر اولونور. صبی ، بدناً ، فکراً ضعیفدر؛ حیاتك بو چاغنده آیاقده طوراماز؛ دائما یاتاقده ، قوجاقده بولونور. گوندن گونه بویور؛ نشوونما بولور. بر یاشنه وارینجه یورومکه چابالار. یاواش یاواش آکا موفق اولور.

طفولیت دوری ، یدی یاشنه قدر در. تحصیله ، بو چاغده باشلانیر. دور صباوت ، اون دورت یاشنه قدر در. اون بشدن اوتوزه قدر اولان چاغه {سن رشد} تسمیه ایدیلیر . ۲۸

سن رشد ، حیاتڭ اوچنجی دوری دیمکدر. بوڭا {دلیقانلیلق} ، {گنجلك} ، {شبابت} دخی دینیر. بو چاغده در، که انسان ، کندی وجودینی هر گونا سعی و غیرته وضع ایدر؛ چونکه بوتون حیاتی ، آنکله اشتغال ایده جکدر؛ وقتنك بر قسمنی ، علوم وفنون اکتسابنه ، بر قسمنی ده خوش گزینتیلره ، مقبول اگلنتیلره حصر ایلر. بو گزینتی ، بو اگلنتی ، وجوده متانت ویرمکه ، چالیشمغه لازم اولان قوتی طوپلامغه خادم اولور.

دور رشدك تمامنده {سن کمال} دینیلان چاغ گلیر. سن کمال ، حیاتك او دوری در، که انسان ، بوتون مادی ، معنوی شرف وافتخاری اکتساب ایلمش بولونور. سنّی کماله وارانلر ، هم کندی شخصنك صاحبی ، هم ده بوتون ایشلرینك مسئولیدر.

بو چاغ ایچنده در،که انسان، وجودینك بوتون قوتیله، ذهننك کافهٔ نزاهتیله صفالانیر. پدرلك، ینه بو دورده در. ٢٩

بو دورده انسان، بدننك، ذهننك اقتداریله حیاتنی اویله زور ایشلره حصر ایدر، وجودینی اویله مهم خدماته وقف ایله‌ر،که آنلرك اجراسنه، کندینجه، عائله‌سنجه، مملکتنجه، دولتنجه، لزوم قوی واردر.

سن کمال، معین دکلدر. اوتوز دن آلتمشه قدر حکمی واردر؛ زیرا حیات انسان، اقالیم، تشکلات بدن، اشتغالات صنایع و بر طاقیم امراض ساریه سببیله تخالف ایتدیکی ایچون سن کمال دوری معین اوله‌ماز؛ بناءً علیه تعداد اولونان سببلر نسبتنده تبدل ایدر. ایدی حیاتك اشبو دوردنجی دوری، بعضاً آلتمشی‌ده تجاوز ایله‌ر.

نهایت انسان، اویله برچاغه واصل اولور،که اوکا {سن شیخوخت} دینیر. شیخوخت، حیات انسانینك صوك دوریدر. بوکا {اختیارلق} دخی دینیر. سن شیخوختك نشانهٔ مخصوصی، وجودك گیت گیده دوچار ضعف اولماسیدر. حیاتك بوچاغنده در،که حسیاتك اکثر قسمی ضعفه یوز طوتار؛ یاخود کاملاً زائل اولور. بو حال، اك زیاده گوز ایله قولاقلرده واقعدر. اختیارلرك حرکت بدنیه‌لری، آرتیق قوتسز اولور؛ آنلر، عادتا راحتی، سکوتی آرارلر.

اختیارلغك، کندینه مخصوص بر طاقیم خصائصی واردر،که بر نعمت عد اولونه بیلیر. اکثر اختیارلر، مدت حیاتلرنده او قدر صاحب تجربه اولورلر، او مرتبه کسب وقوف ایتمش بولونورلر،که آنلرك نصیحتلری، تدبیرلری، چوجوقلرده، گنجلرده، سنلری کاله وارانلرده‌ده عادتا بر خزینهٔ استفاده حکمنه گچر.

اختیارلرن، اقربا آراسنده پك زیاده حرمته، عزّته شایسته در. عائله میاننده: عار، حجاب، أدب، نزاکت، آنلرك وجودیله دها زیاده حکمفرما اولور. باخصوص او عائله لرجه که برابرلرنده بولونان او ذات: عاقل، عالم اولمقله برابر خصائص ممدوحه سائره سی سایه سنده منسوب اولدیغی عائله یه ایی بر نام قازاندیر مشدر.

اخلاقی درس

ننی

خواهر! او بو آرتق ایله آرام؛
ال ایشلری چوقجه در بو آقشام.
گوکلم بو ایکی خوش آرزوده:
بن ایش گوره‌یم، سن اول غنوده.
مسعود اوله ماز، مقیم بستر؛
خوش دیرلك ایچون چالیشمق ایستر.
ایشسز آلینیرمی هیچ او یونجاق؟
دور ایتمز اداره سز فیر یلداق.
مشغول! فقط الم دگلدر؛
پایم ده سنکله مشتغلدر.
گوکلم ده محبتکله مجبول؛
دائم او دخی آنکله مشغول.

بر ایشدن اگرچه یوق ملالم؛
الك طاتلیسیدر، بو اشتغالم.
مادر گبی بور جیدر وقایه‌ك؛
همشیره گبی سو! که اولدی دایه‌ك.
بن اولماسه‌م ای نهال نوخیز؛
گهواره گبی کیم ایدردی تهزیز.
بر عائله بی سن ایتسه‌ك آباد؛
بر دیگرینی بن ایله‌سه‌م شاد.
هر حالمزی بگنسه عالم؛
بزدن بشریت اولسه خرم.
هر عائله بزدن اورنك آلسه؛
مسعود فامیلیالر چوغالسه.

هر خانه گوروله بر مسرت؛
یارب! نه قدر بیوك سعادت

معلم ناجی

اخلاقی درس

اِفترا

اِفترا، اساسی اولمایان بر قباحتی، آخره اسناد* ایتمکدر. یعنی: «فلان آدم شو دورلو بر قباحت ایشله دی» دیه رك او آدمی ناحق یر ده اِتهام* ایله مکدر. بو ایسه اخلاقِ مذمومه نك الڭ آلچاغیدر. مع هذا مفتریلر ده جزاسز قالماز. حتّی اکثر دفعه جزا گورن کندیلری اولور.

مثلا: طلبه دن بری اصلسز یرده* «فلان افندی، کتابمی ییرتدی؛ قلمی قیردی» دیه افترا ایدر؛ او افندینك ناموسنی، حیثیتنی قیرمق ایستەر. حال بوکه مکتبك مدیری وَیا معلّمی ایشی تدقیق ایلەر. اصلی اولمادیغی تحقق ایدینجه افتراجی، هم او قدر شاگردان یاننده محجوب قالیر، هم ده مکتبك نظامنامه سی احکامنجه آنك حقّنده آغیر جزا تعیین ایدیلیر.

واقعا افترایه اوغرایانلر دن بعضیلری، آز چوق، عارضه یه* صیقینتی یه دوچار اولورلر؛ بویوك کوچوك فلاکتە معروض بولونورلر؛ لکن بی گناه اولدقلری تبیّن ایدینجه ضرره اوغرامق، افترا جیلره عائد قالیر.

شویله که: افتراجی، اوّل امرده هرکسك نزدنده رذیل اولور؛ کندینك ناصل بر آلچاق آدم اولدیغی بیلینیر؛ ناموسنی، حیثیتنی غائب ایدر؛ گوزدن دوشر. بوندن ماعدا برده قانوناً آغیر جزایه چارپیلیر؛

حبسنه حکم اولونور ؛ چونکه قانون، اهل ناموسك حامیسیدر .
الك عادی قلبلر در، که افترایه تنزّل ایدرلر . الك وجدانسز کیمسه‌لردر، که بر بی گناهك لکه لغه سنی ایسته‌رلر . ۳۲

نیجه قدیم احبابلق رابطه لری، بر افترا سببندن سوکولمشدر ؛ آسایش و محبته، رفاه و سعادته آشیانه اولان نیجه خانه لر، افترا یوزندن خزاندیده بو وا لره دونمشدر .

یالان، افترایه تنزّل ایدنلر حقنده ایدیله جك الك گوزل تدبیر، الك سریع حرکت، همان سوزلرینه اعتماد ایدیلمه مکدر ؛ کندیلرینی درحال ردّ ایله مکدر .

افترالر، یا غرضدن، یا حسددن، یاخود بر منفعت شخصیه دن ناشی اجرا اولونور. شو تقدیرده اوّل امرده علیهنده سوز سویله نن کیمسه نك اخلاقنی نظر اعتباره آلمالی . صوکره ده ذم و قدح ایدن، قباحت اسناد ایله‌ین کیمسه نك مشربنه دقّت ایتمه لیدر . علیهده بولونان کیمسه: غرضکارمیدر ؟ حسودمیدر ؟ بر منفعت شخصیه سیمی واردر ؟ یوقسه بر آخرك فساداتنه آلتمی اولمشدر؟ اونجه بورالرینی نظر اعتباره آلدقدن، ایشی اینجه‌آکلادقدن صوکره قناعت لازمه کتیرمه لیدر . ذاتاً افتراجیلر، دائماً کندی سوزلرینه قولایجه ایناننلری آرارلر . بلاتحقیق ایناننلایجه هم بی گناهلر حمایه ایدیلمش، هم ده افتراجیلرك گستاخلقلری قیریلمش اولور .

فنّی و اخلاقی درس

صحّت وعافیت

معلومات اوّلیّه

خلق ایچنده معتبر بر نسنه یوق دولت گبی
اولمایه دولت جهانده بر نفس صحت گبی
[سلطان سلیمان قانونی]

صحّت و عافیت، بالجمله خزینه لردن زیاده ذی قیمتدر*. روحمزك استراحتی، عرفانمزك* کمالی، اعضامزك عملیاتی، وجودمزك صحّتنه وابسته در؛ اشتغالاتمزك، گرك ذاتمزه، گرك آخرینه منافعی، صحّتمزك تمامیتنه متوقفدر.

صحّت، اویله بر نعمتِ مخصوصه در، که اونکله متنعّم اولانلر، حیاتك کافهٔ اذواقیله نشئه یاب* اولورلر. صحّتی یرنده اولان آدم، معنوی* بر خزینه یه مالکدر. صحّت، دنیا طولوسی آلتون ایله مبادله ایدیلمز.

جوهرِ گرانبهای* صحتك عدمِ وجودی، خانه لرك، عائله لرك پریشانیسنی مستلزم اولور. علل و امراض، نوعِ بشرك بر دشمنِ بی آمانیدر. بو دشمنه قارشی مدافعه، آنجاق حفظ الصّحه یه رعایتله ممکن اولور.

خالقنی کامله ادراك، معبودینی تماميله تقديس، اولی الأمره لایقیله اطاعت گبی شرفِ انسانیتی تزییده* سبب اولان حفظِ صحّت بدن کیفیتی، صحّتك قواعدِ موضوعه سنه وقوفله حاصل اولور.

شرفِ ادراك، صحّتله قائمدر. ظلمتِ ادراك ایله شهراهِ حقیقته

وصول ایسه بر أمرِ عسیر اولور . مع مافیه صحتِ ذهنیه نك محافظه‌سی ده صحتِ بدنیه‌نك محافظه سنه توقف ایدر .

صحتِ وجوده مالك اولانك، اشتهاسی تام اولور . بر یرنده آغریسی بولونماز . اویقوسی، حدِ اعتدالده اولور . ییدیگنی، قولای هضم ایدر . ایشدن چوق یورغونلق طویماز ؛ فقط صحتی یرنده اولمایان آدمك، هیچ بر عمل و حركتی منتظم اولماز . یا حدندن زیاده، یاخود نقصان اولور . گوزللگك محافظه‌سی، ینه وجودك حفظِ صحتنه متوقفدر .

* * *

نظافت

نظافت، تزییناتك برنجیسی ، صحتك ركنی در . نظافت، هر كسه ، هر وقت ایچون لازم اولان بر زینتدر . انسانك، وجودینی ، اثوابنی ، مسكننی تمیز طوتمالی . وجودك تمیزلگی، اكثریا روحك تمیزلگنه دلالت ایدر . اوستنده: توز ، چامور ، لكه بولونان آدمك، یا تنبللگنه ، یا پیسلگنه حكم اولونور . بوندن باشقه دەلیلك ، ده شیك، ییرتیق ، سوكوك اثواب گیمك دخی عیبدر .

انسانك سائر بعض قصوری معذور طوتوله بیلیر ، اما نظافت خصوصنده‌كی تكاسلی معذور اوله ماز ؛ چونكه تمیزلك، هر شیدن زیاده ألزمدر . هله بر انسانك: یوزینك ، اللرینك ، آیاغنك مكمل صورتده تمیز طوتماسی خصوصنده‌كی تأخیری هیچ جائز اوله ماز . ذاتاً دیانت مطهرهٔ اسلامیه‌، فریضهٔ اغتسال وطهارتی امر ایتمكله انسانیتی إعلایه برمنهاجِ هدایت كشاد ایله مشدر .

انسانك یوزی ، اللری، نظافتك آیینه سیدر . بو تمیزلگه، گو-

چوکلکدن آلتشمالیدر . بر آدمڭ تمیزلك خصوصنده اهمال* ایدرسه سائر ایشلرنده ده مسبّب اولدیغنه حکم ایدیلیر .

یمکدن اوّل وَ صوڭره : الینی آغزینی ییقامق ، بر شرطِ اعظمدر . صیق صیق طیرناقلر کسیلەلی ؛ بورن ، قولاق دخی تمیز اولمالی . یاتاقدن قالقیلدیغی زمان درحال ییقانمالی . صباحلری آغزینی غَرْغَرَه ایتمك دخی چوق فائدەلیدر ؛ زیرا هضمی تسهیل* ایدر ؛ دیشلرڭ ده حفظ۔ صحّتنه* یاردیم ایلەر ؛ گیجه یاتیلەجغی وقت دخی غرغره ایتمه نڭ ، خواب* و راحته عظیم* تأثیری واردر .

صیق صیق حمّامه گیتمەلی ؛ فقط چوق طورمامالی ؛ یاریم وَ نهایت بر ساعت ییقانوب چیقمالی . ترینی ایچه قوروتمالی . چوقلق حمّامه گیتمەگه قدرت تعلّق* ایتمەدیگی حالده صیق صیق آیاقلرینی صویه قویمالی . تونڭ ، نظافتدن باشقه صحّته دەفائدەسی واردر . بورن دخی تمیز طو۔ بولمازسه ، نزله و سائر سببلرله گگز طولارسه قوۀ شامّه* بوزولور .

صچاقلق ، پورغونلق سببیله انسانڭ ترله دیگی زمان ممکن ایسه درحال صویونوب ترینی صیقی صیقی سیلەلی ؛ چاماشیرینی تبدیل* ایتمه۔ لی ؛ بولوندیغی موقع بوڭا مساعد اولمادیغی تقدیرده مندیلی ایله سیلینمه۔ سی قابل اولان محللرڭ ترینی قوروتمالی .

بر آدمڭ اوزرنده دائما ایکی مندیل بولونمالی . بریڭ بورون ، دیگریڭ ترسیلمگه مخصوص اولمالی . فسڭ ، قوندره نڭ تمیزلگنه دخی دقّت لازمدر .

دگزده ییقانمقده دخی فائده واردر . دگزه گیریلدیگی وقت کاملاً طالمالی ؛ صویڭ اوستنه چیقنجه طورمایوب همان حرکت ایتمەلی ؛ برچاریکدن زیاده صو ایچنده طورمامالی . چیقدقدن صوڭره

آهسته آهسته يورويه رك وجودی حركتده بولوندورماليدر .
نيجه چوجوقلر، دكز، گول گبی صولرده بوغولورلر . بعضيلری ده صويه گيرنجه ايجاب ايدن تدابيری* بيلمه دكلرندن خسته لانيرلر .
بونك ايچون چوجوقلر، يانلرنده بويوكلری بولونمادقجه كندی باشلرينه گيدوب دكزه، گوله گيرمه مه ليدر .

اثواب

اكثر آدملر، بركيمسه نك نه حال و موقعده اولديغنی، نه مشرب و مسلكده* بولونديغنی، هيئت ظاهره*سندن وَ ناصيه* حالندن* آڭلامق ايسته‌رلر . برآدمك اثوابی پاك، تميز اولورسه او كيمسه نك ذوق سليم صاحبی اولديغنه حمل* اولونور؛ بچيملی، ياقيشيقلی اولورسه نظام و انتظامه* رعايتی بولونديغنه حكم ايديلير .
اثواب، حال ايله، سنّ ايله، صفت ايله متناسب* اولمالی . برده يا گيديلن شيلرك رنكلری، بری برينی طوتمالی، ياخود يك رنك اولمالی . يالكز يلكك بياض رنكده اولماسی جائز در . اوده يازموسمنه وَ اكثريا كنجلره مخصوصدر . برده اثواب، نه چوق كنيش، نه ده چوق طار، نه پك قيصه، نه ده پك اوزون اولمالی .
برآدم، گييه جكی اثوابی، موسملره وَ درجهٔ صحته كوره اويدورمالی؛ كوچوكلكدن، وجودی صيجاق طوته جق اثواب گيمكه آليشديرمق ايی دگلدر؛ زيرا برآدم، چوجوقلغنده، كنجلكنده اويله اثواب گيمكه آليشه جق اولورايسه اختيارلق حالنده نه قدر صيجاق طوته جق البسه گييسه تأثيری، فائده سی اولماز .
بوندن باشقه اومثللو البسه، انسانك تنفسنی*، هضم طعامی* وَ تغذی* بدنی* تصعيب* ايدر . قانك جولاننه* مانع اولور . بعض دفعه

مُهلِك* خسته لقلره سببیّت ویریر. کذا: یاقه، بویون باغی، چوراب باغی کبی، قوشاق کبی شیلر صیقی اولورسه حفظِ صحّته مغایردر. کوچوك یاشدن، صوغوغه، صیجاغه آلیشمق لازمدر. بو خصوصده هواسی بر قرار اوزره اولمایان محللرجه دها زیاده اهمیّتی حائزدر.

برده ایلك بهارده «آرتیق یاز کلدی» دیه‌رك بردن بره یازلق اثواب کیمك، قوشـوب یورولمق، ترله دکدن صوکره بی قید طور- مق، آچیق صاچیق یاتمق، قیشین صوغوق آلمقـدن زیاده مضر وَ تهلکه لیدر.

اللرڭ غایت حسّاس* در؛ هر عضودن زیاده صوغوق حسّ ایتد- یکی ایچون بونلری ممکن مرتبه محافظه ایتملی. اوشـوندیکی زمان اللری آتشه طوتمقسزن بری بریله اوغوشدوره‌رق ایصیتمالی. اللریڭ صوغوقدن همان صیجاغه، صیجاقدن درحال صوغوغه صوقمامالی.

آیاق، صیجاق قالمالی. بوڭ بر قاعدهٔ کُلّیّه* در. انسانڭ هر یردن زیاده آیاغندن صوغوق آلیر؛ صانجی، اسهال*، مایاصیل کبی خسته لقلرڭ اکثریّا بوندن تولّد* ایدر. مستعمل اثواب صاتون آلوب کیمکده ده بعض محاذیر* واردر؛ شـو حالده بر آدمڭ نه قدر فقیر اولسه ینه اهون یکی شیلر آلوب کیمك اولادر.

اخلاقى درس

آرزوى تحصيل ۳

§ حكماى يونانيه دن مشهور سقراطك طلبه سى، معلملرينك درسلرينى ديكلهمكه او درجه شوق و غيرت كوستريرلر ايدى، كه تعريفى ممكن دكلدر. ذوق وصفا، خواب و راحت كوزلرينه كورونمزدى. حكيم مشار اليه، بر طاقيم مؤثر، حكمت آميز سوزلرله آنلرك عقل و فكرينى تنوير، قلبلرينى تطهير ايدردى؛ كيجه، كوندوز چاليشديرەرق جملەسنى شاهراهِ فضيلته سوق ايلەر ايدى.

او زمان، آتنه ليلر ايله مغاره ليلر آراسنده معارف خصوصنده فوق العاده بر رقابت روننما ايدى. مغارلى اوغيده، تحصيلِ علمه اولان شوق و غيرتى، درجهٔ فوق العاده ده ايدى؛ كيجه لرى آتنه يه كيدر، درسنى آلير، صباحه قدر مغاره عودت ايلەر ايدى. بومنوال اوزره خيلى معلومات كسب ايتدى؛ نهايت كنديسى ده مشهور بر فيلسوف اولدى. اوغيده، مغارده متعدد مكتبلر كشاد وَ اهالى يى شاهراهِ علوم ومعارفه اِرشاد ايلەدى.

بويوك اسكندر، اربابِ معارفه، اصحاب صنايعه پك چوق حرمت ايلەر ايدى. حكمدارِ مشار اليه زماننده يونانيلرك اومروسى نامنده برشاعرِ مشهورى وار ايدى. بو ذات، « ابو الشعرا » عنوانى آلمشدى. اسكندر، او ذاتك بوكتابنى اوقويه اوقويه باشدن باشه

أزبرلەمش ایدی. بواثری، گیجه گوندوز یانندن آییرمازدی؛ شاعر، مو ما الیهی پك چوق سَوردی.

کریل، اسکندرك، اومروس ده آشیلك شاعری و مادحی ایدی. کریلك قریحهٔ شعریه‌سی او قدر واسع اولمادیغندن یازدیغی شیلرك چوغی ایی اولماز ایدی.

اسکندر، بر گون آشیلك قوم قلعه بُرجنده کائن مزارینی گو- روب: «أی نوجوان! نه موتلو سکا، که اومروس گبی بر مادحك وار ایمش.» دیدی.

حکمدار مشار الیه، ملوك ایرانیه‌دن دارای مشهوره غلبه ایله آنك خزینه‌لرینی اله گچیردیگی زمان ایچلرنده مرصع و ذی قیمت بر صندوقچه ظهور ایتدی. «بونی نه‌یه استعمال ایده جکسك؟» دیه صورانلره: «اوه مروسی (اومروس نام شاعرك کلیاتنی) آنك درونده صاقلایه جغم.» جوابنی ویرمشدر.

برگون، مژده‌جی گلدیگنی کندیسنه خبر ویرمشلر. اسکندر در حال قوشمش؛ مژده‌جی‌یی درآغوش ایدرك: «نه بویوك مژده گتیردك؟ یوقسه اومروس عالم أمواتدن قیام می ایتدی؟» دیه مژده‌جی‌یه سؤال ایتمشدر.

§

روما اصحاب ثروتندن مشهور لوغول دخی معارفه اولان کمال رغبتیله شهرتیاب ایدی. ثروت عظیمه‌سنك بویوك برقسمنی کتابه صرف ایتمش، بو وجه ایله مشهور بر کتبخانه تشکیل ایده‌رك أهالینك استفاده‌سنه تخصیص ایله مشدی. حتی روما و یونانه معارفجویان و هنرمندانی، بو کتبخانه‌یه گیدرلر، علوم متنوعه‌دن بحث ایدرلر

ایدی . لوغولڭ بالذّات آنلرله مباحثه‌یه گیریشیر ، ممنون و مسرور اولوردی .

§

بك چوق مملکتلری أیادی ضبطلرینه گچیرمش اولدقلری جهتله «جهانگیر» عنوانی آلمش اولان حکمدارلردن روما ایمپراطوری مشهور اوکوستڭ علوم و فنونه او قدر رغبت ، ارباب معارفه او درجه التفات ایدر ایدی،که آنلره : «مُجبّم» ، «مُخلصم» دیمگیڭ شان و شرف عدّ ایلەردی . بونلردن اوراس نام شاعر مشهور ایله مُطایبه ، مُلاطفه‌ده بیله بولونوردی ؛ حتّی شاعر موما الیهی سرکاتب نصب ایتمك ایسته‌دی . شاعرڭ بومأموریّتی قبولدن اِستنکاف ایتدیکی صیراده بیله حکمدار مشار الیه اصلا حدّت ایتمه‌مشدر .

§

خلفای عباسیّه‌دن هارون رشید دخی علمایه بك زیاده احترام گوستریردی . زماننڭ اکابر علماسندن اولان وَ علت عمایه دوچار اولمش بولونان ابو معاویه دیرکه :

بر گون رشید ایله برلکده طعام ایتمش ایدم . بر ذاتڭ اله صو دوکدی . او آرالق هارون : «یا ابا معاویه ! الکه کیم صو دوکدی بیلیرمیسك ؟» دیه صوردی . «خیر !» جوابنی ویرنجه . «بن دو-کدم .» دیدی . «یا امیر المؤمنین ! بونی علمه وَ علمایه تعظیمامی یاپیور-سك» دیدم . «أوت» جوابنی ویردی .

صحّت و عافیت ۲

هوا – تأثیرات هوا

انسانی یاشاتان موادّك بری وَ باشلیجه سی، هوادر. صویك، اتمكك وَ سائر هر شیئك اعلاسنی آرادیغمز كبی هوانك ده صافنی، تمیزینی آرامالی یز. هوانك صفوت* و جیادتی* ایچون یاز، قیش، اوطه لرك پنجره لرینی آچمق لازمدر.

هله چوق آدم طوپلانان یرلرك پنجره لرینی صیق صیق آچمالی. گرك قاپانیق یرلرده، گرك برقاچ آدمك برلكده اوطوردقلری اوطه لرده، برثقلت*، برصیقینتی حسّ ایدیلیر. بونك سببی، تنفّس ایدیلن هوانك صافیتی بوزولوب صحّته مضر برحال كسب ایتمش اولماسیدر.

انسانك نفسی، یانان قندیل، غاز وَ موملرك ایسلری، آتشلرك غازلری، اوطه لرده بولوندورولان چیچكلرك قوقوسی، بعض اشیای بیتیه، نمناك وَ یاش شیلرك بوغولری، ایچیلان توتون وَ تنباكولرك دومانلری، هوانی اخلال ایدر. ایمدی گرك اوطورولهجق، گرك یاتیلهجق اوطه لرده، ایچه یانمامش آتش بولوندورمامالی؛ بو اوطه لرده، آتش اوستنده یاش شیلر قوروتولمامالی. چاماشیر اوتوله مك ایچون – مجبوریت حاصل اولورسه – برپنجره آچمالیدر. هله یكی یاپیلوب ده كیرج وَ بویالری هنوز لایقیله قورومامش اولان اوطه لرده اوطورمق، اصلا جائز دكلدر.

اوطه‌لرڭ دائما سیلینوب ، سو پوروب تعفن* پیدا ایده‌جك شیلر براقیلامالی . جاملر ، دیوارلر ، تاوانلر دخی آره‌صیره سیلینمه‌لیدر . طاغ ، صحرا ، دڭز هواسیڭ بك فائده‌لیدر . خصوصیله طاغ هواسیڭ قوراق ، خفیف ، صاف اولدیغی ایچون بزی غایت مستفید قیلار . حله ضعیف ، قانسز کیمسه‌لره طاغ هواسیڭ اودرجه نعمتبخشدر ـ که بالجمله معالجاتڭ آنك قدر مؤثر اوله ماز .

مشروبات

مشروباتك باشلیجه‌سیڭ صودر . صویڭ اڭ ایسیسیڭ خفیف ، براق ، طاتلی اولانیدر . آقان صولرده بوخاصه‌لرڭ آز ، چوق بولو ـ نور . گول ، صهرنج وَ امثالی طورغون صولردن ایچمگه مجبوریت حا ـ صل اولورسه مضرتنی تخفیف ایچون اولا قایناتمالی ؛ بعده* کومور اوزرندن گچیروب سوزدکدن صوگره برمدت هوا آله‌جق بریرده طوردورمالی . ترلی ترلی صغوق صو ایچمك ، طوق ندورمه یمكڭ مضر ، مهلك خسته‌لقلری تولید* ایدر .

علی السویه صیجاق ایچیلن مشروباتڭ قهوه ، چای گبی شیلردر . بونلرك ده کثرت* اوزره استعمالیڭ* مضردر . باخصوص قادینلر ایله چوجوقلر ایچون ؛ زیرا آنلر نازکدر ؛ سیکیرلرینه طوقونور .

هله انسانی سرخوش ایدن : راقی ، شراب وَ امثالی مسکراتدن کاملاً صاقینمالی ؛ چونکه بو مثللی مسکراتڭقانی زیاده قایناتیر ؛ ذهنی تشویش ایدر ؛ عقل و فکره ضعف گتیریر ؛ وجودی خراب ایدر .

سرخوش ـ اکثر دفعه گوردیگی گبی ـ یورونیگی وقت صا ـ للانیر ؛ دیواردن دیواره چارپار . آرا صیره دوشر ، قالقار . اوته کینه بریکینه صارقینتیلق ایدر . حاصلی : عالمه گولونج اولور . ناموسی ، اعتبا ـ

ری گیدر. هرکس کندیسندن نفرت ایلەر. بالآخره تدریجاً اشتهاسی کسیلمگه باشلار. مأکولاتدن لذت طۆیه ماز. ییدکارینی هضم ایده‌مز؛ حتّی بعضاً اعاده ایلەر. وجودینی حرارته ابتلا ایدر. تسکین حرارت ایچون کثرتله صو ایچمکه مجبور اولور. بو ایسه معده بوزغونلغنه باشقه‌جه بر سببدر. الحاصل: مسکراتڭ هر نوع امراضی تولیده مساعددر.

بوندن باشقه سرخوشلق یوزندن اکثر دفعه غوغا، ضَرب، جرح، قتل گبی جرملر، جنایتلر وقوع بولور.

سرخوشلق، بر قدح ایچمکدن باشلار؛ آهسته آهسته بو درجه‌لره گلیر. ایشته بو سببدن ناشی او بر قدحدن ده صاقینمالیدر.

اویقو

طاتلی، راحت اویقو اویومق ایسته‌ین آدمڭ معده‌سی طولو ایکن یاتمامالی. دماغڭ مستریح اولمالی؛ برگونا دوشونجه بولونمامالیدر. انسانڭ بویله بر راحت وَ طاتلی اویقو لازمدر؛ زیرا هم وجودی تقویه ایدر هم ده صفا بخش اولور.

یاتاق اوطه‌سنڭ تاوانی یوکسک اولمالی. یاز موسمنده صیجاق گونلرنده گوندوزین پنجره‌لر آچیق قالمالی. قیشین ده یاتمادن اوّل بر مدّت آچیلوب هواسی تبدیل ایدیلملی. یاتاق وَ قاریوله اوزرینه: یا هیچ چیبینلك قونولمامالی، یاخود قونولورسه پك سیرك اولمالیدر؛ عکسی حالنده تنفّس ایله بوزولان هوانڭ تبدیلنه مانع وَ بوزوق هوایی تنفّس ایتمکه مجبوریّت حاصل اولور. بو ایسه غایت مخلّ صحّتدر.

قوش توبی ایله طولو یاتاقلر دخی مضردر؛ زیرا چوق کره نزله،

باش وَ دیش آغریلری وَ علل سائره‌یی دعوت ایدر ؛ فقط اختیارلر ایچون ضرری یوقدر. گنجلر ایچون اڭ ایی یاتاق، قیل، مصر بوغدا- یی قابوغی و یك آتیلمامش پاموق ایله مملو* اولانلردر. بوگبی یاتاقلر، یازین هفته‌ده بر کرّه چوبوق ایله چیرپیله‌رق برمدّت گونشه قونولملی ؛ قیشین ده صیق صیق چارشاف دگیشدیریلمه لیدر. بو خصوصده علیل وجود، اختیار وَ خسته‌لرڭ یاتاقلرینه دها زیاده دقّت لازمدر.

انسانڭ اویقوسی، یاشی وَ ایشی ایله متناسب* اولملیدر. صحّت و عافیتی یرنده اولان بر گنج آدم ایچون یگرمی دورت ساعتده یدی سکز ساعت اویقو کفایت ایدر. ناضجلره، اختیارلره، چو- جوقلره سکز اون ساعت اویقو الزمدر.

برده تجاربِ عدیده* ایله مجرّبدر، که گوندوز اویقوسی هیچ بر وقت گیجه اویقوسنڭ یرینی طوتماز ؛ بناءً علیه انسانڭ - هرنه یاشده بولونور ایسه بولونسون - گیجه، اوزون مدّت اگله‌نه‌رك وَیا بر شیله مشغول اوله‌رق وقت گچیروب ده گوندوزین اویومق گبی بر عادت مضرّه‌یی اعتیاد* ایتمه‌ملی ؛ زیرا بو حال، وجوده ضعف گتیریر.

حاصلی: انسانڭ لزومندن اکسیك وَیا زیاده اویقو اویوماملیدر ؛ لزومندن اکسیك اولور ایسه وجوده ضعف گتیریر ؛ زیاده اولدیغی حالده ده فکره غباوت* ویریر. اویقویی چوق سَوَن تنبل آدملره، بعض کرّه او درجه بر اویوشوقلق گلیر، که بونلرك بویوزدن فجاةً* وفات ایتدکلری ده واقعدر.

اخلاقی درس

لطائف

بر خسیس، جادّه اوزرنده بر خانه صاتون آلمش . پك چوق دیلنجیلر گلوب صدقه ایستەرمش . خسیس، هیچ برینه برشی ویرمه‌یوب «عنایت اوله!» دییه‌رك صاوارمش . برگون زوجه‌سی: «یاهو! بو خانه‌یی صاته‌لم؛ دیلنجیسی پك چوق» دییه تعجیزلگنی بیان ایدینجه خسیس: «دیلنجیسی چوق ایسه بنده ده عنایت اوله دها چوق!» دیمش .

§

بر فقیر، احبّا*سندن بر صاحب ثروتك خانه‌سنده یمك ییرکن خانه صاحبی: «پلاو غایت لذیذ* بر طعام ایکن نیچون سوفرایه الڭ صوکره گلیر» دییه مسافرینه سؤال ایدر . فقیر جواباً: «بزم اوده الڭ اوّل گلیر.» دیر . «صوکره نه گلیر!» دییه صوروبجه فقیر، «لگن ایله ابریق* گلیر» جوابنی ویرمش .

§

بر آدم، تراش اولمق ایچون بربره مراجعت ایدر . بربر، حریفك باشنی تراش ایدرکن برقاچ یرینی کسر . مرقوم، تراش اولوب بیتینجه چیقاروب ایکی قات اجرت* ویریر . بربر، مشتریسنك یوزینه باقینجه مرقوم: «نه تعجّب ایدییورسك ؟ بری، تراش، بری ده حجامت* پاره‌سی» دیر .

فنی درس

زراعت ـ چفتجیلك

ایکینجی مقاله

اراضیٔ واسعهٔ خالیه مزی زرع ایده رك محصولنی آلمق قدر ممدوح ، احتیاجمز اولان ذخیره نك ممالكِ أجنبیه دن جلب ایتمه مك گبی حسنِ تدبیر ، ممالك سائره یه فروخت ایتدیکمز محصولاتك مقدارینی تزیید ایله مك قدر مقبول بر شی اوله ماز .

صنعتِ زراعیه نك أساسندن بری ، صاباندر . صابان ، قوشۇمك طوپراق طرفنه گلن اوجنك آلت طرفنه ربط ایدیلمش دمیردن برآلتدر. صابانك سیوری اوجی طوپراغه گیره رك اوفاق آرقلر آچار .

صابان ، بر چِفت اوکوز ، یاخود ماندا وَیا بارگیر ایله چکیلیر . بو عملیاته { چفت سورمك } تعبیر اولونور . حیوانلرك یاننده بولونان آدمه ده { چفتجی } دینیر . چفتجی ، حیوانلرك آرقاسندن یورور . صابانه ایسته دیگی استقامتی ویرمك ایچون آنك صاپنی طوتار . آچیلان خندقلره تخم أکیلیر . حفریاتدن صوکره { طاپان } نام آلت واسطه سیله تخملر اورتولور . طاپان ، بر قالاصدن عبارتدر .

چفتجینك ایلك مساعیسی ، بوراده ختام بولور . آرتق او ، تارلاسنی ، جنابِ حقّك لطف وحمایه سنه ترك ایله خانه سنه عودت ایدر ؛ بر اعتقادِ تام ایله ثمرهٔ مساعیسنك حصول پذیر اولمه سنه انتظار ایلر .

چفتجی ، اکثر دفعه شن وَ بشوشدر ؛ چونکه آنك یگانه آرزو-

سی، تارلاسنی سورمکدن، أکینی بیچمکدن عبارتدر؛ وارلغی ایسه: تارلاسی، اوکوزلری وَ تخماق دانه‌لرندن مرکبدر. چفتجیلرك کیفلی زمانلرنده کندیلرینه مخصوص شرقیلری، مانیلری واردر، که آرا صیرا ترنّم* ایده‌رك اعلانِ مسرت أیله‌رلر.

چفتجی شرقیسی

ایشته طوغدی پارلاق گونش،
صیجاق برّاقدی هوامز؛
حو! چکڭز اوکوزلرم.
ایلرله سون صابامز.

تخمزی صاچمق ایچون،
خندق آچالم تارلاده؛
اوراق ایشی بیتدیگنده
دانه بیغارز حرمانده.

قیش گلینجه قایغومز یوق،
چونکه بولدر أرزاقمز؛
تدارکی یازدن گوزدك،
بوندن گلیر هپ صفامز.

حو! چکڭز اوکوزلرم،
صابان یوروسون ایلری؛
دیه سونلر: «تنبل درلر،
ممش دایی نڭ اوکوزلری».

أکین موسمی، موقعڭ اقلیم و هواسنه گوره دگیشیر؛ ممالك محروسهٔ شاهانه‌نڭ اکثر قسمنده، اقلیم قاعده‌سنجه صوڭ بهاره تصادف ایدر. موسمِ زرعی خبر ویرن برحال ده یاپراق دوکومی ایله طوپراق اوروجکلرینڭ آغ اورمگه باشلامالریدر. دیمك که دانه‌لر، بش آلتی آی طوپراق آلتنده قالیر. بو مدّت ظرفنده نزول ایدن یاغمور، طوپراغی ایصلاتیر؛ تخمی یوموشاتیر. بعده دانه‌لر فیلیزلنمگه باشلار. طوپراغڭ نملگی ایله گونشڭ حرارتی سایه‌سنده فیلیزلر بویویه‌رك یوکسه‌لیر؛ فدان حالنه گلیر؛ یشیل وَ اوزون صاپلرله اوزانیر؛

اۋجلرنده باشـاق باغلانیر . دانه‌لرڭ ایشته بو باشاقده بولونور . باشاق صاریلانینجه بوغدای کماله ایرمش ، حصاد* زمانی کلمش دیمکدر. رنجبرلرڭ اوراقارله بیچمگه باشلارلر . حصاد* زمانی دخی کویلو ایچون بر موسمِ شطارتدر*.

بیچمك عملیاتنك اکمالنده اکینلر آرابه‌لره وضـع ایله {خرمان} دینیلن محله نقل اولونور. بونلرڭ اوراده یاییلدقدن صوکره حیوانلره قوشولو اولان {دوکن} نام آلتڭ اکین دمتلری اوزرینه کزدیریلیر . کزدیریلدکجه صاپلر کسیلوب اوفالیر. اوفالدقجه بوغدایڭ صاپلردن آیریلیر. دوکنڭ تحته‌دن یاپیلمش قاپی یه بکزه‌ر بر آلتدر . دوکنك آلت طرفنده کنارلری کسکین چاقمق طاشلری چاقیلیدر . اوفالمش صاپلره {صامان} دینیر .

چفتجیلرڭ آرتق روزکاری بکله‌رلر ؛ روزکاردهڭ صامان ایله قاریشیق بولونان بوغدایی {یابا} تعبیر اولونان چاتاللی کوره‌ك ایله صاوورورلر . روزکارڭ خفیف اولان صامانی اوزاق محله کوتوروب بیغار. دانه‌لر دخی کندی استقامتنه طوغرو دوشه‌رك بیغیلیر .

صامانڭ ایرته‌سی سنه‌یه قدر حیوانلره یم اولور. بوغدای ایسه دکرمنده اوکودیله‌رك اون ، اوندن ده اتمك وَ خمور ایشلری یاپیلیر .

بالجمله بیلینن حبوبات ایله سبزه‌نك اکثریسیڭ تارلالرده ، چفتلکلرده حصوله کلیر . آربه ، چاودار ، یولافڭ بوغدای جنسندندرلر. بونلرده بغدای کبی أکیلوب بیچیلیر. تارلالرده: باقلا ، نخود ، پاتاتس ، یرالماسی کبی حبوبات سائره دخی زرع* اولونور. چفتجیڭ حبوباتك ایی جنسندن کله‌جك سنه ایچون تخملق صاقلار .

اخلاقى درس

لطائف

ایکی خیرسزڭ چالدقلری أشیایی مناصفةً تقسیم ایتمك اوزره اورتاق اولورلر. بریڭ برگون برشی سرقت ایدوب دیگرینه: «آل شونی؛ بازاره گوتورده صات! نه طوتارسه گتیر پایلاشه لم.» دیر. آرقه داشی آلوب گیدر. اوراده ناصلسه بریان کسه‌جی یه قاپدیریر. خیرسزڭ ملول، محزون عودت ایدر. رفیقی: «قاچه صاتدڭ؟» دییه سؤال ایدنجه: دیگری جواباً «آرقه داش! باقدم که اورته لق پك کساد؛ سرمایه‌سنه ویروب گلدم.» دیر.

§

طفیلیجه یاشامقده اولان بر آدمڭ بر باغچه‌یه گیدر. باقارکه بش آلتی کیشی اوراده اوطوروب اگله‌نیورلر. همان آنلرڭ یانلرینه صوقولور. ایچلرندن بریڭ مرقومی استثقال ایده‌رك: «شو باغچه‌ده بر هفته اوطوروب اگلنسه‌ك.» دیر. دیگری دیرکه: «پك گوزل اولور برهفته‌لك یمك بنم اوزریمه اولسون.». او بری: «چالغی ده بنم اوزریمه اولسون.» دها او بری ده «باغ اجرتی ده بنم اوزریمه اولسون» دیر. صیره طفیلی یه گلیر. آگا: «سن نه‌یی اوزریکه آلیرسڭ؟» دییه صورولدقده: مرقوم جواباً: «اگر برهفته بورادن بریره گیدرسه‌م اللهڭ لعنتی ده بنم اوزریمه اولسون.» جوابی ویریر.

فنّی درس

جغرافیادن* معلوماتِ مجمله:

کرهٔ ارضك قاره اولان قسمی، بش قطعه یه تقسیم اولونمشدر. بو قطعه لرك اسملری شونلردر: آوروپا، آسیا، آفریقا، آمریقا، آوستراليا.

قاره یی احاطه* ایدن بویوك دکزلرك اسملری ده شونلردر: بحر منجمد شمالی؛ بحر محیط آطلاسی؛ بحر محیط کبیر؛ بحر محیط هندی؛ بحر محیط جنوبی.

دنیاده بر چوق ده کوچوك دکزلر واردر، که آنلرك اسملری ده باشقه در.

ذکر اولونان قطعه لرده کی: مملکتلر، طاغلر، اوّوا*لر، دکزلر، گوللر، کور فزلر، بورونلر*، آطه لر*، یانار طاغلر، اسملریله برابر جغرافیا کتابلرنده وَ خریطه لرده گوسترلمشدر.

دنیاده، کوچوك، بویوك ایکی یوز قدر طاغ موجوددر، که: سائر طاغلره نسبةً حرارتِ مرکزیه* ایله طوغروندن طوغرویه ارتباطلری واردر.

بو سببله تپه لرندن آلهو وَ دومان چیقار. {لاو} دینیلان بر مادهٔ سیاله نهرگبی آقار. شدّت حرارتدن کیرج حالنه گلمش طاشلر چیقار؛ صیجاق کول، قوم، قاینار چامور وَ بعضاً صیجاق صو فیشقیرر. بویله طاغلره {یانار طاغ} دینیر.

آوروپا قطعه سنده دورت مشهور یانار طاغ واردر . برنجیسی: هکلا در ، که ایسلاندا آطه سنده در . ایکنجیسی: اتنا در ، که سیجلیا آطه سنده در . اوچنجیسی: وه زوو در ، که ایتالیاده ناپولی شهرندن بر بچق ساعت قدر اوته ده در . دوردنجیسی: استرومبول در ، که لیپاری آطه لرنده در . بونلردن باشقه برطاقیم کوچوك یانار طاغلر دها واردر ، که بعضلری ، وقت وقت یانوب صوکره دن سونمشلردر .

بو یانار طاغلرك تأثیریله جوارلرنده صیجاق صو قاینا قلری ظهور ایتمشدر .

دنیانك بش قطعه سنده ساکن اولان انسانلر: لسان ، مذهب ، طبیعت ، عادات ، سیما وَ رنك جهتلریله بری برندن تفریق اولونورلر. انسانلری باشلیجه دورت جنسه تقسیم ایدیلمشدر:

١ — بیاض ، یاخود قافقاس . (عرق ابیض)

٢ — صاری ، یاخود موغول . (عرق اصفر)

٣ — سیاه ، یاخود زنجی . (عرق أسود)

٤ — قیرمزی . (عرق احمر)

بونلرده تکرار برچوق جنسلره آیریلمشدر .

بو بیاض جنسی ، کاملاً آوروپا قطعه سیله آفریقانك شمال جهتلرنده ، آسیانك غرب وَ غرب جنوبی طرفلرنده در . صاری ، یعنی: موغول جنسی ، آسیا قطعه سنك وسطی ایله شرقی وَ شرقی جنوبی طرفلرنده وَ آوستراليا قطعه سنی تشکیل ایدن جزائر بحر محیطك بر قسمنده در . زنجی جنسی ، آفریقانك همان هر طرفنده وَ آوسترالیانك قسم اعظمنده ساکندر . قیرمزی جنسی ایسه آمریقا قطعه سنك اهالیء اصلیّه سندن عبارتدر .

دنیانك همان هر طرفنده انسانلرك بویلری ؛ عادتا بر مترو ایله آلتمش یدی سانتیمترو قدر در ؛ فقط بعض محللرجه مستثنا در . مثلا: ژاپونیاده بولونان انسانلرك بویلری؛ علی التسویه بر مترو ایله اوتوز سانتیمترو دن زیاده اولماز . بونك ایچون بونلره: {قیصه بویلو} دینیر . بعض محللرده ایکی مترو دن زیاده بویلری بولونان آدملرده واردر. بونلره: {دیو مان} تعبیر اولونور . بویلری، بعضاً بر مترو دن آشاغی اولان آدملرده واردر، که {جوجه} دینیر . بونلر، دنیانك هر قطعه‌سنده آز، چوق بولونور .

طاغلرده ، یوللرده آو اتی ییمکله وَ حیوانات بسله‌مکله گچینن‌لره، یازین باشقه وَ قیشین باشقه یرلرده اقامت ایده‌رك یاشایانلره: {بَدَوی} دیرلر . بونلره: «گوچبه» دخی تعبیر اولونور .

زراعت، تجارت ، صنعتله مشغول اولان وَ اوقویوب یازمق بیلان ، یکدیگریله حسنِ معاشرتلری بولونان وَ نظامات، قوانین ایله مملکتلرینی اداره ایدن انسانلره ده: {مَدَنی} تسمیه ایدیلیر .

نظاماتی ، قوانینی وضع ایتمك وَ مطیع اولمایانلری، داخلِ دائرۀ اطاعت ایله‌مك ایچون دولتلر ، حکومتلر واردر ؛ بونلرك هر برینه ممالکك وسعت و اقتداری‌نه گوره: «پادشاه» ، «ایمپراطور» ، «قرال» ، «شاه» ، «أمیر» ، «پرنس» ، «بگ» ، «قونت» ، «دوقه» ، «رئیسِ حکومت» نام‌لری ویریلیر . بونلرك حکملری جاری اولان محللرده‌کی هیئت اداره‌لرینك مجموعنه ده: «دولت» ، «حکومت» ، «اَمارت» ، «قونتلق» ، «دوقه لق» دینیلیر .

زمامِ اداره‌سی یدِ واحدده بولونوب مستقلاً اداره اولونان وَ تحتِ اداره‌سنده غیرِ مستقل اوله‌رق: بگلك ، دوقه‌لق ، قونتلق

بولونان دولتلره ده: «پادشاهلق»، «ایمپراطورلق» دینیلیر. بونلرك حکمدارلرینه ده: «شهنشاه»، «پادشـاه»، «ایمپراطور» تسمیه اولونور.

بونلردن برینك تحت نفوذنده اولەرق آیریجه اداره اولونان یرلره ده: «بکلك»، «دوقه‌لق»، «قونتلق» تعبیر اولونور. امتیازلی بر والی ادارەسنده بو ولایتلره دخی: «أیالتِ ممتازه» اطلاق اولونور، که بکلکدن کوچوك والیلکلردن بویوکدر.

اخلاقی درس

جمَلِ حِکَمیّه

هر کسك فکری، همّتنه کوره اولور. حافظ شیرازی

حکمتِ حقیقیّه، تربیهٔ حسنه ایله اخلاق جمیله دن عبارتدر.

علم ایسه روحك بر زینتی مقامنده در. افلاطون

حکیمِ کامل اولمق ایچون مطلقا چوق شی بیلمك لازم دگلدر؛ یالکز ضبطِ نفسه جهد و اقدام کفایت ایدر. افلاطون

انسانك شو بش شی ایله محاربدر: امراض، جهالت، شهواتِ نفسانیّه، اغفالاتِ انسانیّه، نفاق و شقاق زوجین.»

فیثاغور

اخلاقی درس

واقفانه وَ متبصّرانه محاکمه

أیجه تدقیق* و تحقیق ایتمکسزین وَ حقنده وقوف تام حاصل ایله‌مکسزین بر شیئه حکم ویرمه ملیدر . عالمده هرگون ظهوره گلمکده اولان خطیئاتك* چوغی، بو یوزدن نشأت ایدییور . اکثری صورت ظاهره‌ده مُجرم*، مُتّهم گورونن بر آدمك احوالنی بعد التّدقیق بی گناه وَ محق* اولدیغی ظاهره چیقار .

***

آلتون أنفیه قوطوسی – جنراللر*دن بری، برگون بعض ضابطان ایله برابر طعام ایتمکده ایدی . آلتون أنفیه قوطوسنی چیقاروب آنلره گوستردی . قوطو غایت گوزل ایدی ؛ رُفقاسی پك زیاده بگندیلر . جنرالك قوطویی جیبنه قویدقدن بر از صوکره انفیه چکمك ایچون چیقارمق ایسته‌دی ؛ فقط جیبلرنده بوله‌مادی . ایشی رفقا- سنه آکلادیجه هرکس آیاغه قالقدیلر ؛ جنرالی تأمین* ایچون جیبلر- نی عرض* ایتدیلر ؛ ایچلرندن، یالکز آلایك سانجاقداری جیبنی عرض ایتمه‌دی ؛ حتّی یرنده قاله قالمش، یوزنده ده تغیّرات عظیمه مشا- هده اولونمش ایدی . مع مافیه سانجاقدار، جیبنی عرض* ایتمکدن امتناع* ایله مکله برابر قوطویی آلمادیغنی تأمین ایچون ناموسی اوزرینه بر یمین کافی اوله جغنی بیان ایله‌دی . هرکس قوطونك آنده اولدیغنه ذاهب* اولدیلر .

ایرتەسی گون، جنرال، سانجاقداری حضورینەجلب ایله دیدی، که
« انفیه قوطوسنی بولدم. جیبم* دلینمش؛ قوطی البسه مك آستاری آرا-
« سنه دوشمش؛ فقط بکا مراق اولدی؛ طوغروسنی سویله! بوتون
« ضابطان، جیبلرینی چویروب گوستردکاری صیراده سن نیچون
« امتناع* ایله دك!؟ » .

سانجاقدار، جواباً: « افندیم! بن، بر فقیر عائله یه منسوبیم*؛
« تعییناتمك* نصفنی* آنلره ترك ایتمشمدر. بکا قالان تعیینم کفایت
« ایتمیور. تصرّفه* پك زیاده رعایت* ایده رم. لوقانطەلره گیتمم. بو-
« نك ایچون دون قوللکزی طعامه دعوت بویوردیغکز ده بنده کز
« ییه جکمی آلوب جیبمه قویمش ایدم. بوده بر مقدار صو جوق ایله
« بر پارچه اتمکدن عبارت ایدی. اگر او صیراده جیبمی چویرمش
« اولایدم بونلر گوروله جك ایدی. بنده کز ده محجوب اوله جق
« ایدم. » دیدی.

جنرال، بو افاده دن غایت متأثر* اولدی. سانجاقداره: « سنده
« بر أصالت* گورویورم. عائله کزه دها زیاده معاونته مقتدر* اولمق
« ایچون سنی هر زمان سُفره مه قبول ایده رم. » دیدی. بالآخره
ضابطانه ده حکایهٔ حال ایده رك سانجاقدار حقّنده حاصل اولان سوء
ظنّلرینی اِزاله* وَ مذکور انفیه قوطوسنی آکاهدیّه ایتدی.

فنی درس

رسّاملق

رسّاملغك، انسانلره خدمت عظیمه‌سی اولمشدر . کائنات، غایت واسع اولدیغندن انسان، گوره‌مه‌دیگی، عمرنده گوره‌مه‌سی ممکن اوله‌مایه‌جغی پك چوق: شهرلری، انسانلری، رنگارنك حیوانلری، آغاجلری، چیچکلری وَ سائر هر نوع شیلری، هپ رسم سایه‌سنده گورمش اولور .

نیجه سنه‌لر اوّل گلوب گچمش وَ عالم انسانیّته بویوك بویوك ایلكلر ایتمش، آثار خیریّه بیراقمش اولان مشهور کیمسه‌لری گورمگی نه قدر آرزو ایده‌رز! ایشته گرك بو ذاتلری، گرك آبا و اجدادمزی؛ هپ رسّاملق سایه‌سنده عیناً گورمش گبی اولوروز .

{ صنایع نفیسه } تعبیر اولونان بش صنعت واردر، که بالجمله صنعتلرك گوزللریدر . ایشته بونلرك بری، رسّاملقدر . دیگرلری ده: موسیقی، شعر، معماری، حکّاکلك وَ هیکلتراشلقدر .

رسّاملق، قدیمدر . بناءً علیه موجدی مجهول ایسه‌ده ترقی ایتدیرنلر معلومدر .

میلادك ١٧٢٩ تاریخنده ضیا واسطه‌سیله رسم آلمق اصولی ایجاد ایدیلدی . بوڭا: { فوطوغرافیا } نامی ویریلدی . بونك موجدی، نیپس، اصلاح ایدیجیسی، داگر نام ذاتدر .

ماهر* رسّامك بری، بر مملکتده داخل اولدی . اوراده کیسه‌یی طانیمازدی . بر محله گیدوب اوطوردی . بعض کیسه‌لرله صحبته باشلادی ؛ بالآخره محبت وَ عِشرته طالدی . ایجه سرخوش اولدی . یانده نه قدر پاره‌سی وَ ذی قیمت* أشیاسی وار ایسه جمله‌سنی بونلره خبر ویردی . او آدملرده آقشامه قدر برابر اوطوردیلر . نهایت رسّامی بوتون بوتون صیزدی*.

بونلر، فنا کیسه‌لردی . رسّامی آلوب دیگر بر محلّه گوتوردیلر . اوراده صویوب قاچدیلر . رسّام، صباحلین باقدی ،که بولوندیغی یر باشقه ؛ یانده کیسه‌لر یوق . پاره وَ سائره‌سی محو اولمش . چاره‌سز حکومته گیدوب وقوعِ حالی عرض* ایله‌دی . صوردیلر،که: « ایلك بولوندیغك یر نره‌سی ایدی ؟ برابر اوطوردیغك آدملر کیملر ایدی ؟ »
رسّام جوابنده دیدی ،که: « نه محلّك اسمنی بیلیرم ، نه‌ده او کیسه‌لری طانیرم . آنجق شکل وسیمالرینی ایجه خاطرلایورم ؛ رسملرینی تماميله یاپه‌بیلیرم . »

رسملرینك یاپیلماسی امر ایدیلدی . یاپوب حکومته تقدیم* ایتدی . حکومت، بونلرك بولونمالری ایچون رسملری شهرك مناسب بر محلّنه وضع ایله‌دی . نهایت کیملر اولدقلری طانیلوب بولوندی . مگر بونلر صیواجی عمله‌سی ایمشلر . همان جلب وَ اِحضار* اولوندی . رسّامك آقچه وَ اشیاسی استرداد* ایدیلدی کندیلری‌ده دوچارِ مجازات* اولدیلر .

اخلاقی درس

حکمت آمیز سوزلر

١ — مسعود اولمق ایچون اوچ شی لازمدر: صحّتِ وجود، سلا-متِ فکر، صفوتِ قلب.

٢ — عالمده اڭ زنگین آدم، اڭ زیاده ناموسلی اولان کیمسه در؛ اڭ قوّتلی آدم، اڭ زیاده قلبی پاك اولاندر؛ اڭ ایی آدم، اڭ زیاده ایلك ایتمگه میلی بولوناندر.

٣ — انسانڭ، مسعود، غنی اولماسی ایچون ایکی طریق واردر: بری، مراق ایتدیکی شیلرڭ جمله سنه دسترس اولمق، دیگری ده بو آرزولرینی تعدیل ایتمکدر. برنجیسی، بو عالمده قابلِ اجرا اولمادیغندن ایکنجیسنه تشبّث ایتمکدن باشقه چاره یوقدر.

٤ — اڭ ایی گورولن ایش، کندی الیله اجرا ایدیلندر.

٥ — ضایع اولان وقت، فوت ایدیلن فرصت، اعاده ایدیلمز. بناءً علیه هر شیدن زیاده اضاعهٔ اوقات وَ افاتهٔ فرصت ایتمکدن صاقینمالیدر. انسانڭ عمری، وقتڭ دقیقه وَ ثانیه لرندن عبارتدر. وقت، عمرڭ سرمایه سیدر. بوشنه گچیریلمه ین وقت، آنڭ کاری، ضایع ایدیلن وقت ایسه ضرری دیمکدر؛ بناءً علیه: «اگله نه لم»، «وقت گچیره لم» دیدیگمز زمان کندیمزی آلداتمش اولورز؛ زیرا بز، وقتی دگل، وقت بزی گچیرمش اولویور.

فنّی و اخلاقی درس

انسان

انسانڭ، يالڭز عقلی وَ نطقی ايله دكل، اعضای بدنيه‌سنجه ده حيواناتدن فرقی واردر؛ مثلا: اللريله بر طاقيم احتياجاتنی استحصال ايدر. پارماقلری، اوزون، متعدد، سريع الدوز وَ سريع الحركه‌در. اوجلری‌ده طيرناقلرله محاطدر. باش پارماقلری، كرچه ديكر پارماقلردن قيصه‌در؛ لكن سائر پارماقلرڭ اوكنده وَ باشنده بولونديغی ايچون آنلرڭ ياردميله اوفاق ماده‌لری بيله قولايجه طوته بيلير.

اللرڭ، پارماقلرڭ، انسانه نه قدر فائده‌سی، نه درجه لزومی اولديغی آشكاردر. ال واسطه‌سيله‌درکه انسان، حيات بدنيه‌سنه الزم اولان شيلری تدارك وَ اجرا ايدر؛ مثلا: يازی يازار؛ رسم ياپار؛ ديكيش ديكر؛ تخم اكر؛ تيمار ايدر؛ محصول بيچر، الحاصل: هر نوع صنعتی اجرا ايلر. اللر ايله اجرا ايديلن شيلرڭ حدّی، حسابی يوقدر.

انسان، صداجه دخی حيوانات سائره‌دن چوق فرقليدر. واقعا هر حيوانڭ كنديسنه مخصوص صداسی واردر؛ لكن آنلرڭ صدای طبيعی وَ اصليسندن باشقه دورلو برسس چيقاره‌مازلر.

انسان، انواع صدايی تقليد وَ تشكيله مقتدر اولور؛ هر ايسته‌ديكنی سويلر؛ هر نوع مقاملرله تغنّی وَ ترنّم ايدر؛ نطقيله، لسانيله، افكارينی مطالعه‌سنی وَ كافهٔ حسّياتنی وَ ميليّاتنی، همجنسنه بيان ايدر. الحاصل: أشرف مخلوقات، أكمل موجودات، ممتاز حيوانات اولان انسان،

تعليم و تربيه سايه سنده زياده سيله كسبِ كمالات ايدر. عقل و فكرينى ترقى و تعلى ايلهر. اخلاقنى تزيين و تهذيب اولونور. أفكارينى تنوير و توسيع ايديلير. برشى ايجاد ايدر. بالجمله تصوّراتنى تقريراً ويا تحريراً بيان ايلهر. زمانك الجاآتنه، حال و موقعك ايجاباتنه كوره اطوار و مشوارينى تبديل و تغيير ايلهر. مأكولاتنى، مشروباتنى، ملبو-ساتنى، وقت و زمانه اويدورور. سائرلرك تجارب و معلوماتندن استفاده ايدر.

اَسلافك معلوماتى، مُخترعاتى اوزرينه، كندى ملاحظاتنى، مطا-لعاتنى علاوه ايلهر؛ بونلرله: معارفى، صنايعى توسيع وَ اوصورتله ده اِخلافه توديع ايدر. جنابِ حقك، انسانه اولان لطف و عنايتى بى پاياندر. بناءً عليه الله تعالى حضرتلرينك احسان بويوردينى نعمت جليله نك قيمتنى ايى بيلهلى يز.

اخلاق درسی

محبّت أبوین

بدر و مادره اطاعت و احسان ، انسانڭ خالقنه عبادت ، والدینه حرمت
« اعمال صالحه نڭ افضلیدر . » و محبت ، إشراك ایله اختلاطدن مجانبت
[امام علی] ایته لیدر . [صولون]

پدر ومادرینه حرمت ، وجیبهٔ ذمّتدر . بر کیمسه ، ابوینه نه دور لو معامله ایدر سه کندی دخی اولادندن او دورلو معامله یه مظهر اوله بیلیر . اولادڭ ، ابوینه محبت واطاعتلری ، أوامر الٓهیّه اقتضاسندن اولدقدن باشقه عقلاً ، طبعاً دخی اونی ایجاب ایدر . اولادلر ، ابی ملاحظه ایتمه‌لیدرلر، که : سببِ وجود و حیاتلری بولونان پدر ومادرلر ، جوجوقلرینڭ ییيوب ایچمه‌لری ، گیینوب قوشانمالری ، تعلیم و تربیه گورمه لری ، الحاصل : استقبالرنده بولونه جق اولدقلری حال و موقعلری ، هپ اربنڭ اولاد اوغورینه هر نوع فداکارلغی دریغ ایتمه‌مه‌لری سایه سنده در .

والدینڭ : مشغولیّتی ، مسروریّتی ، راحت قلبی ، هپ اولادلرینڭ ایی اولماسنده‌در . جوجوق خسته اولور ایسه ابوینی گیجه گوندوز یانی باشندن آیریلماز ؛ چیپلاق اولورسه والده سنڭ فضله گیه جك بر شیئی بولونمازسه بیله کندیسنی دوشونمه‌یه رك ألبسه سنی چیقاروب جوجوغنه گیدیریر .

ابوینڭ ، اولاد اوغورینه گیجه گوندوز خواب و راحتنی ترك

ایله گُونا گُون محنت و مشقتلر چکدیگی ، بعضیسنك انواع سیئلرله محبسده یاتدیغی ، دیله نمکه قدر تنزل ایله دیگی ، حتی جانی تهلکه یه القا وَ فدای عمر ایتدیگی واقعدر .

پدر محبتی

وقتیله آتینه ده ساکن کیری پترو نامنده بر تاجر وار ایدی . بو ذات ، ناصل ایسه ضرره اوغرایوب تجارتنه خلل گلیر . ناپاره یه محتاج اولور . زوجه سیله اولادلرینی اِنفاق ایچون اسکیجیلك ایتمگه قرار ویریر . اوته کینك بریکینك آیاق قابلرینی دیکه رك عائله سنك نفقهٔ یومیه سنی تدارکه مجبور اولور .

عیال و اولاد صاحبی اولمامش اوله ایدی او قدر کدر ایتمز دی ؛ لکن زَوجه سی وَدورت نفر چوچوغی وار دی . ایشته بوندن ، زیاده سیله مکدر اولویوردی .

برگون ، تُجّاردن وَ اسکی دوستلرندن بری ، بی چاره کیری پترویی گورور . « اسکیجیمی اولدك ؟ ! » دیبه سؤال ایدر . او دخی : « نه « یاپه یم دوستم ! اولاد وعیال صاحبی یم . آنلری گچیندیرمك ایچون « چالیشوب چابالامالی یم . ظن ایده رم هیچ بر صنعت عیب دگلدر . « عیال و اولاد آجلقدن اولمك درجه سنه گلدی . بوش می طوره یم ؟ بر « ایش بولوب چالیشه بیلدیگم حالده دیله نه یمی » جوابنی ویریر .

کیری پترو ، عارلی ناموسلو ، چالیشقان بر ذات ایدی . هرکسك حسن ظننی قازانمشدی . برزمان اوته کینك بریکینك آیاق قابلرینی تعمیر ایده رك علی کل حال گچینیردی . تجاردن بعضیلری آرا صیره اِعانه دخی ایدرلردی ؛ آنجاق صوگره لری یاواش یاواش اعانه دن چکیلدیلر ؛ مرقوم آرتیق یالکز اسکیجیلکله گچینه مز اولدی . چوجوقلر :

«بابا! قارنمز آجدر . بزه اتمك ویر!» دییه باغیریرلردی . زوجه‌سی ایسه : «افندی! بویله لکله حالمز ناصل اوله جق؟» دییه آغلاردی . بی چاره آدم، عادتا چیلدیرمق درجه‌سنه وار دی . هیچ بر شی گوزینه گورونمز اولدی؛ چوجوقلرینه اتمك تدارك ایتمك ایچون نه یاپه جغنی بیلمزدی . کندیسی ده ایکی گوندن بری آج اولدیغی حالده یالکز چوجوقلرینك وَ زوجه‌سنك آجلغنی دوشونور، کندی آجلغی خاطرینه بیله گلمزدی .

بی چاره آدم! عزتِ نفسی طانیر، عار وحجاب طاشیر، وقارلی بر ذات ایدی؛ لکن نه چاره‌که چوجوقلر : «بابا! آجیز! اتمك ایسته‌رز!» دییه باغریشمقده ایدیلر . کیمی یترو ناچار حجاب پرده‌سنی ییرتار؛ خانه دن طیشاری فیرلار؛ قومشولر دن برینك قاپیسنی اوُرور : «رجا ایده رم؛ الله عشقنه بکا برپارچه اتمك ویرك؛ چولوق چوجوغم او ده آجلقدن باییلیورلر!» دیر .

«ایکی گوملکی اولان، برینی اولمایانه ویرسین» دییه کُتُبِ مُقَدَّسه ده امر اولونمش، صدقه‌نك درجهٔ لزومی صراحةً گوستریلمش ایکن قومشوسی - خیرسز، مرحمتسز بر آدم اولدیغندن - : «اتمك یوق!» دییه‌رك رجاسنی ردّ وَ قاپی‌یی شدّتلیجه سدّ ایدر .

بیچاره آدم! گوزلری یاشلی، الی بوش اولدیغی حالده خانه‌سنه عودت ایتمکه بر دورلو جسارت ایده‌مز؛ گلوب گچنلردن دیله نمکه باشلار . بونلردن چوغی هیچ دیکله‌مه یوب گچر؛ بعضیلری‌ده : «الله ویرسون!» دییه‌رك گیدرلر؛ کیمیسی ده بی‌چاره‌نك اوّلدن ناصل آدم اولدیغنی بیلمه دکلرندن : «بیلمکه ده اهمیّت ویرمه دکلرندن «الك آیاغك صاغ! گیدوب چالیشسه‌ڭ آ! دیله نمکدن اوتانمیورمیسك؟» دیرلردی بونلرك

بو اوْقِ گبی سوزلری، بی چاره نلك قلبنی جریحه دار* ایدر؛ آرتیق تعیّشندن قطعِ امید* ایلردی.

او گونده آقشامَ اولور؛ قارا کاق باصار. گوز گوزی گورمز، اوکنه دکز وَیا قوْیِوْ گلسه دوشوب بوغوله جق درجه ده اولوب کیری یترو، آله بیلدیکنه قوشمغه باشلار. یولده کندیسنی بیلن وَ طانییانلردن بری تصادف ایدر. کیری یترویه: «دلی گبی نه قوْشوْیورسك؟ نه اولدك؟» دیر.

بی چاره نلك عقلی باشنه گله رك: «صورما برادر! چولوق چوجو- «غم دوندن بری آجلقدن هلاك* اولو یورلر. صدقه ایستەدم؛ ویرن «اولمادی. بر اتمك تداركی ایچون شاشیردم قالدم؛ نه یاپه جغمی بیله- «میبورم. الله رضاسی ایچون بر اتمك پاره سی ویر!» دیه رجا ایلەر.

دوستی: «آل شو پاره یی! تأسف ایده رم، که اوستمده بوندن زیاده «آقچه یوق. بن ده شیمدی براز فقیر دوشدم؛ سکا بوندن زیاده معا- «ونت* ایده میبورم؛ فقط طور! خاطریمه برشی گلدی. سکا بر ایش «وار، امّا براز گوجدر؛ یاپار میسك؟» دیر. زواللی آدم ده: چولوق «چوجوغمه اتمك پاره سی چیقسون ده نه ایش اولورسه اولسون «چکینمم.» جوابنی ویرر.

دوستی: «اویله ایسه شیمدی شوراده چنار دیبنده کی قهوه ده «بَرْبَرك بری قان آلمغی اوگرنمك ایچون برینی آرایوردی، که بر قاج «غروش ویرسون ده بر قولندن قان آلسون.» دیر.

کیری یترو، همان طوغرو اورایه قوشار. بر قاج غروش زیاده آلمق ایچون ایکی قولندن ده قان آلدیریر؛ یگرمی بش غروش اُجرت* آلیر. بو پاره نلك بر مقداری ایله اتمك آلیر؛ سوینه سوینه اوه قو-

شار . حیفا که گیدیجه‌یه قدر اوزرینه ضعف گلیر ؛ بایبلق درجه‌لرنده گوج حال ایله خانه سنه دوشر .

زوجه‌سی ، بو حالی گورونجه : « نه اولدك ؟ بوقان علامتی نه‌در ؟ » دیر . دیگر طرفدن چوجوقلر : « بابا ! بابا ! » دیه‌رك آغلاشه‌رق صیزلاشه اوزرینه دوشرلر . کیری یترو : « قورتمایك چوجوقلرم ! قورقمایك ! » دییه‌رك حال و کیفیتی نقل ایدر . زوجه‌سی ایله اولادلری ، گوزلرندن اینجی دانه‌سی گبی یاشـلر دوکه‌رك کندیسنی قوجاقلارلر ، براز استراحت* ایتمك ایچون یاتیررلر .

آجلری طویورمق ، چیپلاقلری گیدیرمك ، صوسزلری قاندیرمق ، خسته‌لری زیارت ایتمك ، بورج ایچون محبوس اولانلری قورتارمق ، گبی فضیلتلر ، فرائض دینیه وَ وظائف انسانیه دندر

والده محبتی

اسپانیانك مرکز حکومتی بولونان مادرید شهرنده ، احتیاجات یومیه‌سی گوج حال ایله تدارك ایده بیلن بر فقیر وار ایمش . بر گون گلمش ، که اقوات یومیه‌سنی تدارك ایده بیله‌جك ایش دخی بوله مامش . بو صیراده بر خسته‌لق ده ظهور ایتمش اولادوعیالی ، بویوك بر ضرورت و سفالته دوچار اولمش . اتمکسز ، آتشسز قالمشـلر . یاشامق ایچون مصر بغدایینك صاپلرینی أتمگه باشلامشلر . اون ایکی گون دخی بو حال اوزره گچیرمشـلر ؛ صوکره چوجوقلر آجلقدن بایلوب : « اتمك ! اتمك ! » دیه فریاد قوپارمشـلر . پدرلری ، خسته وَ حال مأیوسیتده اولدیغی حالده والده‌لری ، چوجوقلره باقه‌رق جگری پاره پاره اولور ؛ بیچاره آدم ، چوجوقلرك هلاکنی گورمه‌دن اوّل اولمگی تمنّی ایدر . والده‌لری ایسـه آجلقدن بیتاب اوله‌رق جگر پاره‌لرینك

اوزرینه دوشمش وَ گوز یاشلری ایله شدّتِ جوعلرینی تسکین ایتمکه چالیشیر ایمش . بر آرالق چوجوقلرینه : « براز دها تحمّل ایدك ؛ شیمدی بن سزه ییه‌جك بولورم . » دیه‌رك قاپیدن طیشاری چیقار . بش اون دقیقه کچر کچمز قوجاغی ییه‌جکله طولو اولدیغی حالده عودت ایدر . آجلقدن باییلان چوجوقلر، در حال والده‌لرینك اوزرینه اوشوشه‌رك ییوب بیتیریرلر . بی چاره والده ! بو ییه‌جکی نه صورتله تدارك ایتمش بیلیر میسکز ؟ بونجه برابر اوزون، کوزل صاچلرینی، اولادلری اوغورنده کسوب یوق بهاسنه صاتمقله .

والدینه محبت

جمال ایله همشیره‌سی جمیله، پدر وَ والده‌لرینی غایت سورلر، هر امرلرینه اطاعت ایدرلردی ؛ ابوینی ده کندیلرینی پك سورلردی . ایکیسی ده ذکی، اوصلو، چالیشقان ایدیلر ؛ لکن بر قاچ کوندن بری طور و حرکتلرینی دکیشدیروب قهوه آلتیلرینی بیتیرینجه باغچه‌یه فیرلارلر، بر چاریکدن زیاده اورا ده قالیرلر ایدی . اوّللری ایسه قهوه آلتیلرینی بیتیرمکسزین درسلرینه چالیشمغه باشلارلر ایدی . عادتلرنده‌کی شو تبدّلِ عظیم، پدرلرینك نظرِ دقّت وَ مراقنی جلب ایتدی . برکون والده‌لرینه: « یاهو! چوجوقلرك اخلاقی دکیشدی؛ عجبا بونك سببی نه‌در ؟ چوجوقلر، برکرّه کندیلرینی عطالت و بطالته ویریرلرسه بوتون امیدلرمز محو اولور. » دیه بیانِ تأسّف ایله‌دی.

والده‌لری ده بونی تصدیق ایتدی . چوجوقلرینی نزدینه چاغیردی: « بوقدر ایرکن باغچه‌یه کیدوب نه یاپیورسکز ؟ براز بکله‌یوب ده درسلریکزی آلدقدن صوکره کیدوب اکلنسه‌کز اولمازمی ؟ » دیه تکدیر ایله‌دی . چوجوقلر، سکوت ایتدیلر . ایرته‌سی صباح قهوه

آلتیلرندن صوڭره اطرافه باقوب کیمسه یی گورمه دکلرندن ینه باغچه یه گیتدیلر . والده لری ، کندیلرینی گیزلیجه تعقیب ایتمکده ایدی . چوجوقلر، آصمه نك آلتنه وارینجه همان دعایه طوردیلر. والده لری بونی گورونجه مسرور اولدی ؛ جنابِ حقّه عرضِ تشکّر ایله دی .

جمال ایله جمیله نك ایتدکلری دعا شو ایدی :

« یارب ! اوینمزك عمرینی مُزداد بویور. آنلری چوق سوه رز. بو-
« یودیکمز زمان آنلری مسعود ایده جك اولور ایسه ك نه قدر سَوینه-
« جکز ! بزی عنایتِ اِلٰهیّه کدن بر آن دوُر ایله مه ،که دائما : اوصلو ،
« عقللی اولوب والدَینمزه خیر الخلف اوله لم . آنلری سَویندیره لم . بزه
« پدر وَ والده اولدقلرینه پشیمان اولماسونلر . یارب ! دعامزی قبول
« ایله ! بالجمله أوامرِ الٰهیّه کی اجراده قصور ایتمه مکی وعد ایده رز .»

بودعا اوزرینه یکدیگرینی اوپه رك اوه عودت ایله دیلر . والده لری، شو منظره یی، پدرلرینه حکایه ایتدی . ایکیسی ده جنابِ حقّك کندیلرینه بویله خیرلی اولاد احسان بویورمش اولدیغندن طولایی متشکّر اولدیلر .

§

هارون الرشیدك وزیری یحیانك اولادندن فضل، پدرینه پك زیاده شفیق ایدی . قیشین آتش بولونامایان برموقعده، پدرینك صغوق صو ایله آبدست آلمقده دوچارِ اضطراب اولماماسی ایچون اِبریقی، گوملکنك ایچنه آله رق وجودینك حرارتیله صویك برودتی تعدیل ایتمکی وظیفه ایدینمش ایدی .

§

اون دردنجی لوئی نك اُردوسنده، أدیب ، ییگیت بر ضابط وار

ایدی . مومی الیه، فقیر بر کویلونك اوغلی اولدیغی حالده اردوده هرکس کندیسنی مشهور دورا نام اصیل فامیلیا منسوباتندن ظنّ ایدر ایدی .

برگون، بغتةً پدری آنی گورمگه گلنجه دورا، کمالِ حرمت و مسرّت ایله قبول ایله ر ؛ اوستی، کویلولك ألبسه سیله ملبّس ، آیاغنده چاریق اولدیغی حالده قوماندانه تقدیم ایدر . دورانك بو حرکتِ عاقلانه سی، قیرالك مسموعی اولدقده حضورینه جلب ایدر؛ الندن طوتەرق دیرکه: « دورا! ضابطانمدن الڭ محترمی ایله معارفه پیدا ایتدیگمدن « طولایی مسرورم . سکا آریجه معاش تخصیص ایتدم . تأهّل ایت . أولادلریکی بن حمایه ایده رم . اولاد وعیال صاحبی اولمغه مستحقسك .

فنی درس

جسم انسان

ایکینجی مقاله [*]

قوللك ایچنده، اوّ موزلردن دیرسگه قدر وَ دیرسکدن بیلگه قدر ایکی کمیك واردر. آوقجلرمز ایسه بشر کمیکدن عبارتدر؛ بونلرك بهری، برر پارماغه طوغرو ممتددر. اللرده بشر پارماق واردر. هر پارماق، اوچر کمیکدن یاپیلمشدر. یالکز باش پارماغك کمیکی ایکیدر. یان پارماقلر، گرچه دیگرلردن قیصه در؛ فقط سائر پارماقلرك اوگنده، باشنده بولوندیغی ایچون آنلرك یاردیمیله او فاق ماده لری قولایجه طوته بیلیرز.

پارماقلرك اوجنده طیرناقلر واردر. آنلر، الك زیاده طیرمانمغه، اینجه جك شیلری طوتمغه یارار. اللرك، پارماقلرك، انسانه نه قدر فائده‌سی، نه درجه لازم اولدیغی آشکاردر. بونلر معرفتیله در، که انسان، حیات بدنیه سنه الزم اولان شیلری تدارك وَ اجرا ایدر؛ ایسته دیگنی طوتار، ایسته دیگی یره آصیلیر. پارماقلر، سریع الدور، سریع الحرکه در. یازی یازار؛ رسم یاپار؛ دیکیش دیکر؛ تخم اکر؛ محصول بیچر. الحاصل: هر نوع صنعتی، هر نوع هنرلری اجرا ایلر.

انسانك گوگس بوشلغی، أتدن یاپیلمش مکمّل بر پرده ایله یکدیگردن آیریلمشدر.

آق جگر، صاغلی صوللی ایکی دانه در؛ آرالرنده قلب واردر. قلب، کیسه یه بگزر سیگیرلی بر أتدر؛ ایچی بوش اولوب دورت ده لیکلیدر.

[*] ایلك مقاله، کتابك ایکنجی قسمنده محرردر.

بودورت دهلیگڭ، یکدیگرینه اِرتباطلری واردر. قلب، وجودمزده بولونان قانلرڭ طوپلاندیغی، اورادن ده هر طرفه طاغیلدیغی یردر. او، عادتا بر طوڤلوڤ مبایه بکزه‌ر، که شاخ دامارلر واسطه‌سیله قانی، جسمڭ هر طرفنه سوق* ایدر. بعده دیگر دامارلر واسطه‌سیله قلبه طوغرو گلیر.

دیمکه شاخ دامارلر، بر طرفدن، قیرمزی رنکده اولان تمیز قانی، قلبدن آلوب بدنمزڭ هر طرفنه تقسیم ایدرلر؛ دیگر طرفدن، عینی زمانده سائر بعض دامارلر واسطه‌سیله سیاه رنکده اوّلان پیس قانی اعاده* ایده‌رلر. گری گلن بو قانلر، جگره گیدوب تنفّس واسطه‌سیله اوراده بولونان هوانڭ مُولّدالحموضه* سیله اِمتزاج* ایده‌رك تجدّد* و تصفیه* اولونور.

آق جگرلر، بزم آلاتِ تنفّسیه‌مز در. بونلر، آچیلوب توَسّع* ایتدکجه آغز وَ بورن واسطه‌سیله تنفّس اولونان هوا، جگرلره دُخول ایدر؛ جزئی بر مدّت اوراده طورور؛ قانڭ تصفیه‌سنه لزومی اولان مُولّدالحموضه‌یی آلیر؛ فضله‌سنی طیشاری‌یه چیقاریر. ایشته بوندن سهولتله آڭلاشیلیر، که نفوسی کثیر بر محلّڭ هواسی، صاف اوله‌ماز. بناءً علیه هوایی تبدیله مدار اوله‌جق پنجره‌لری اولمایان، یاخود پك آز مقدارده پنجره‌سی بولونان محللرده اقامت ایتمك، مضرِّ صحّتدر.

قلب وَ دامار ضربه*لری، باشقه برشی اولمایوب قلبده قانڭ طولوب بوشانماسندن نشأت ایدر بر عملیّه‌در. بو ضربه‌لر، انسانڭ صحّت بدنیّه‌سی نسبتنجه بر دقیقه‌ده، آلتمشدن سکسانه قدردر. آندن زیاده‌ وَیا اکسیك آتماسی، علی الاکثر نامزاجلغه دلالت* ایدر. اطبّانڭ، ایلك اوّلجه خسته‌نڭ نبضی نه درجه آتدیغنی آڭلامق ایسته‌مه‌لری، ایشته بونڭ ایچوندر.

انسانك حرارتی؛ درجه سنی تجاوز ایدیجه قاندن مایع حالنده بر شی آریلوب مساماتندن طیشاری چیقار. بوکا {تر} تسمیه اولونور. صفرا، گوز یاشی، صالیا، بول، بلغم، سوموك؛ هپ قاندن آریلان فضلاتدر*.

کیفیت هضم؛ بر حرکتدر، که معده یه گیدن یمکلر اوراده حل اولونور؛ بعده؛ وجودیمزی بسلهمکه خادم اولان مادهٔ مغذیه یه تحوّل* ایدر. بونك ایچون مأکولات نه قدر مغذی، معده نه قدر قوی اولورسه تغذیات ده آکا گوره اولور. معده؛ ادای حیاتمزه سبب اولان الك مهم اعضامزدن بریدر. درونده {عصارهٔ معده} نامیله مایع بر ماده وار در، که طعاملرك سهولتله هضمنی موجب اولور.

آجلق، صوسزلق؛ جسمك - حرکت دائمه سی جهتیله - غائب ایتدیکی قوتك یرینی طولدورمق لازم اولدیغنی خبر ویرن برحالدر. ییدیکمز شیلر، چیکنه نوب صالیا ایله ایصلاندقدن صوکره یوتولور؛ یعنی: بوغازدن معده یه اینر؛ اوراده کیفیت هضم حصوله گلیر؛ معده؛ آنلری حل ایدوب مادهٔ مغذیه یی دامارلر معرفتیله جسمك هرطرفنه تقسیم ایدر. فضلات دخی باغیرصاقلر واسطه سیله خارجه چیقار.

دماغ؛ انسانك الك نازك، الك مهم اجزای جسمیه سندندر. شویله که دماغ؛ جزئی جریحه دار اولسه ویا بروجه ایله هیئت وصحتنه خلل گلسه اکثر دفعه موتی موجب اولور.

انسانك بالجمله عمل وحرکتی؛ سیکیرلر معرفتیله در؛ سیکیرلرك مرکزی ده دماغدر. سیکیرلر اولمازسه بینك کندی کندینه اصلا طویغوسی اولماز. سیکیرلردن هر هانکی پارچه کسیلوب ده بیندن آیریلیرسه کسیلن او پارچه نك طویغوسی ده، حرکتی ده اوله ماز.

بیین ایله مردار ایلیکدن چیقان سیکیرلر؛ ٤٣ چیفتدر. بونلرك

١٣ چيفتی، اوزون ايليكدن ، ٣٠ چيفتی ده مُر دار ايليكدن پيدا اولور . وجودمزك سائر بر طاقيم سيكيرلری ده وار ايسه ده بونلرك او بر سيكيرلر كبی آرزو لاديغمز ايشی گورمزلر . بونلره { مشترك كبير } دينير.
سيكيرلر واسطه سيله دركه: حسّ ايدر ، گورور ، قوقو طويار ، طات آلير ، ايشيدير ، لمس* ايده رز . سيكيرلرك آرزو ايتديكمز شيلرك اعضامزدن آلديغی اثر*لری، همان بينمزه گوتورور. سيكيرلرك اوزانوب قيصالمغه قابليتی واردر . سيكيرلر واسطه سيله دركه بزك ايستهديكمز كبی بدنمزك هر قسمنی قيملدا تيرز . سيكيرلرك داخلِ بدنده هرطرفه تمديد* ايدلمش تلغراف خطلرينه مشابهدر* .
سيكيرلرك دماغك آلت قسمندن، تل كبی صيرت كميكی ايچريسندن آشاغی يه طوغرو اينر . ايشته بوك اوّ مؤرغه كميكنك سيكيرلری دركه آشاغی يه طوغرو ايندكجه بدنك هر طرفنه اينجه اينجه يايلیرلر. اومورغه كميكنك سيكيريك برخسته لق ، ياخود برقضا اثری اوله رق اينجينير ايسه اونك تحت اداره سنده بولونان بالجمله حسّ و حركت قوّتلری محو و زائل اولور . بوكا { طاملا* } ديرلر .
قارنده كی باغيرصاقلرك بری: اينجه، ديگری قالين در . قالينلرك اُورمه كبی بوْغوْم بوْغوْم باغليدر . معده ايله اينجه باغيرصاقك ييديكمز يمكلرك هضم اولونماسنه، أريمه سنه خادمدر . أريمه مه ين ؛ ياخود قسماً أرييوب ده بوْصه حالنده قالان يمكلرك قالين باغيرصاقلردن گچه رك طيشاری چيقار .
قارنك ايچنده برده قارا جگر واردركه صـفرا يايار . صـفرانك {اُودكيسه} سنده طوپلانير . آغير آغير اينجه باغيرصاغه آقار . بو دخی يمكلرك أريمه سنه خدمت ايدر .

قارنده صاغلی صوللی ایکی دانه {بُوبرەك} واردر. بونلرڭ سیدیگی قاندن آییریرلر؛ مخصوص بر یول ایله مثانه یهٔ گوندریرلر. اورادن طیشاری آقیدیلیر.

قارنڭ صول طرفنده {دالاق} واردر. بونڭ وظیفه سی نه اولدیغی هنوز بیلینه مه مش؛ فقط دامارلره آقان قانڭ ایچنده {کریوات} دینیلن غایت کوچوك و یوارلاق ماده‌لر واردر، که دالاغڭ خدمتی بو کریواتی یاپمق اولدیغی ظن اولونور.

قارنڭ ایچنده و معده نڭ آرقه سنده {پانقره آس} دینیلن بر بز واردر. بونڭ حاصل ایتدیگی توکروك کبی صولی ماده دخی هضمه خدمت ایتمکده‌در.

قارندن صوکره: باجاقلر، بالدیرلر و قالچه کمیکلری گلیر. صیرت کمیگنڭ آلت اوجیڭ اکلی و بویوك بر کمیك پارچه سنه مربوطدر. بدنڭ بالجمله اعضای سفلیه سیڭ بو کمیکه بیتیشیکدر. باجاق ایله آیاق کمیکلریڭ بدنڭ آغیرلغنی طاشیمغه مجبور بولوندقلرندن ایری و قوّتلی درلر.

باجاق ایله بالدیر کمیگنڭ برلشدیگی یره {دیز} دینیر. دیزلرڭ اکیلیر، قاتلانیر بر محلدر. آنڭ اوزرنده اوطورولور. عُضولرڭ اوینادقلریڭ حیرت افزا بر صورتده تشکل ایتمشدر. آیاقلرڭ هر بریڭ بشر پارماقلیدر. انسانڭ آیاقلری واسطه سیله یورور، قوشار. انسانڭ بدنیڭ طیشاریدن دری ایله قاپلیدر؛ وجودڭ بعض یرلرنده قیللر چیقار.

اخلاقی درس

آدابِ اِسماع و اِستماع

اِسماع و اِستماعك ده آداب وارکانی* وار در. سوز دیکله‌تمك ده ده، دیکله‌مك ده ده اصول ونظام دائره سنده اولمق کرك؛ آندن خارج بر سوزی نه دیکله تیلیر، نه دیکله نیر.

مثلا: مجلسِ مصاحبتده* حاضر بولونانلر دن بعضیلرینه ویا برینه طوقونه جنی ملحوظ* اولان سوزی سویله‌مه‌ملی. حال وموقعه مناسب اولمایان کلامی مسموع دکلدر. متّصل سویله‌نن سوزی دیکله‌نمز. بداهته* قارشی اولان، خلافِ واقع بولونان سوزی استماع ایدیلمز.

اظهاری متکلّمه* ویا مخاطبه* برفائده‌یی مفید اولمایان، صدد دن* خارج اولان، اضماری* لازم‌کلن، سویله‌مه‌سی عبث ویا مغایرِ آداب اولان سوزی سویله‌نمز. سویله نیر ایسه دیکله‌نمز. ردّ وقبولده سامعینی تردّده بیراقمقدن باشقه برفائده سی اولمایان سوزی نه سویله نیر، نه ده دیکله‌نیر. برسنده، بردلیله مستند* اولمایان، کذب و صدقه احتمالی اولان کلامی نه دیکله نیر، نه ده دیکله تیلیر.

سؤال واقع اولمایان برشی حقنده جواب مقامنده برسوز سویله‌نمز. بر سؤاله ایکی دورلو جواب ویریلمز. سؤال جائز اولمایان بر خصوصده ویا محلده برآدمه برشی صورولماز. برشیده مسئولیّتی* ظاهر* اولمایان ویا جوابه مجبوریّتی بولونمایان آدمه برشی صورولماز.

الحاصل: هرسوزك، هرسؤالك وقتی، صیراسی، یری واردر.

محاوره و مصاحبه آراسنده لطیفه پرداز آدملر قلیلدر؛ فقط گوه‌زه، هرزه‌گو آدملر کثیردر. بعض کیمسه‌لر، صغرسنلرندن بدأ تیرگذشتلرینی هرراست گلنه نقل وحکایه ایدرلر. مخاطبك کندیلرینی دیگلمکه وقتی وارمی؟ یوقمی؟ اورالرینی دوشونمزلر.

بعضیلرینك ده: سوزی، صحبتی، دائما مأکولاته، مشروباته دائر اولور. «شوطعام شویله نفیسدر، بوطعام بویله لذیذدر؛ گچن گون فلان یرده شویله بریمك ییدیك؛ آمان افندیم اویله نفیس شی اولماز! طادندن طویولماز!» گبی سوزلر سویله‌رلر.

بعضیلری ده: حاضرونك مزاجلرینی، صاحب خانه نك اقتدار مالیسنی نظر اعتباره آلمقسزین «فلان یمك شویله یاپیلیر، بویله حاضرلانیر؛ بن اکثریا اوندن یاپدیریرم» دیه بر طاقیم طعام ترتیبلری تعریف و باخصوص سوفرا اثناسنده صوگنه قدر طعامدن، بوغازدن بحث ایدرلر.

بعضیلری ده دائما اوته کینی، بریکینی فصل ایتمکدن تلذذ ایدرلر. «فلان، شویله آدمدر؛ شویله عقاسزدر، بویله بدالادر؛ فلان یرده شو دورلو بر مناسبتسزلکده بولونمش» گبی لاقیردیلر ده بولونورلر؛ یاخود تمدح ایده‌رك: «شویله ایتدم، بویله یاپدم.» دیه برطاقیم مبالغه‌لره، هذیانلره قویولورلر. بونلر، هپ زوزکلکدن، گوه‌زه‌لکدن نشأت ایدن شیلردر.

بومثللو مسلکه سلوك ایتمکدن، بویولده کیمسه‌لر ایله الفت ومصاحبت ایله‌مکدن غایت حذر ایتمه‌لی؛ زیرا بویله‌لر ایله رفاقت و مصاحبت ایدنلر، نهایت آنلر گبی اولماسه بیله هرکس کندیسنی تعییب ایدر؛ بناء علیه آز چوق آندن متضرر اولور. برآدم، اول امرده قونوشدیغی

آدمك افكار و مزاجنی آڭلايوب آڭا گوره صحبت ايتمه لی . موضوع بحث نه يه دائر ايسه آنك خارجنده سوز سويله مه مه لی . واقعا مصاحبتده لطيفه جائزدر ؛ لكن : « لطيفهٔ لطيف گرك ! » فحوای سنجه اوبله اوزون ، طاتسز لطيفه لرڭ اصلا جائز دگلدر . مخاطبك سوزينی قطع ايتمك ده غير جائزدر .

بر ده « آڭلاديڭز می بگم ؟ » ، « فرقنه واردیڭز می افنديم ؟ » ديه رك مخاطبی تحميق ايتمه يوب بو مقامده : « عرض ايده بيلديم می افنديم ؟ » يولنده ادارهٔ لسان ايله مه لی . متّصل سويله مه يوب ديگرلرينه ده لاقيردی ايتمگه ميدان ويرمه ليدر .

بر ده مخاطبه برشی سويله نديگی وقت « سن » ، « سز » ديه جك يرده اركگلرهٔ – او آدمك حالنه ، صفتنه ، سننه گوره – : « ذاتڭز ، ذات عاليڭز ، ذاتِ برادرانه ڭز ، ذاتِ عالیٔ پدرانه ڭز ، ذات استادانه ڭز ، افنديمز ، ولی نعمتم ، ذاتِ دولتڭز » كبی تعبيرات مناسبه قوللانمالی .

« بن » ديه جك محلده ايسه : مخلصڭز ، بنده ڭز ، ثناوريڭز ، ثناكارڭز ، عبد عاجز ، عاجزلری ، كمترلری ، الطفديده ڭز ، ذاتِ كرمكاڭز ، گبی تعبيراتِ تعظيميّه قوللانمالی .

قادينلر آراسنده دخی « سن » يرنده – مخاطبه گوره – « همشيره ، همشيره جگم ، گوزه لم ، الماسم ، گلم ، كوزم ، ملگم ، جوانم ، نازليم » وَ ذات خواهرانه لری ، ذات مشفقانه لری ، ذات نازگانه لری ، ذات بلقيسانه لری ، ذات عصمتانه لری ، ذات عفت پروريلری ، ذات ملكانه لری ، ذات فرشتانه لری ، وليهٔ نعمتم الخ . . . وَ « بن » يرنده دخی ، جاريه ڭز ، مخلصه ڭز ، محبّه ڭز ، گبی جلب قلوب ايده جك تعبيرات جميله ايراد ايله مه ليدر .

ابوین، برادر، اقربا و تعلقات حقنده دخی سوز سویله‌ندیکی صیراده برای تعظیم «بگ پدرکز»، «افندی برادرکز» گبی تعبیرلر استعمال ایتمه‌لی. هر بحثده، کمال تواضع ایله تکلم ایتمك، مقتضای نزاکتدر. سوزنده عناد واصرار ایتمك ایسه غایت مذموم برعادتدر.

انسان، برخصوصده، کندی مخاطبندن زیاده عالم اولسه بیله دیگر خصوصلرده آندن جاهل اوله بیلیر. بعض خصوصده آکا غلبه ایتسه بیله، اگر برلکده تواضع ایدیلمزسه هرحالده آنی قیرمش اولور. بناءً علیه مصاحبت آراسنده اویله مخالفت گوسترمکدن ایسه نازکانه تصحیح افکار ایتمك، هم معقول، هم ده مقبول اولور. برده دیانته، اعتقاداته متعلق بحثلرده، کندی دین و مذهبی خلافنده بولونان آدملری علناً تعییب ایتمه‌مه‌لیدر.

اخلاقی درس

تراجم احوال مشاهیر

مؤلف قاموس فیروز آبادی

فیروز آبادی، حدّتِ ذکاسی عقللره حیرت ویرن اَعاظِمِ عُلما ـ دندر . وجودِ نادری، علوم و فنونِ شتّانك کتبخانهٔ ذی‌حیاتی وَ عصرینك هر وجه ایله فریدی ایدی .

فیروزآبادی، قوّهٔ حافظه، وسعتِ فکر، سرعتِ انتقال، جودتِ قریحه، جزالتِ مقالنجه هر بری، بر عالمی تزیین ایدن بر چوق فضائل وَمزیّاتِ برگزیده‌یی جامع بر نحریرِ بی‌نظیر ایدی. مؤلّفات وَ تصنیفاتِ جلیله‌سی پك چوقدر؛ آثار مذکوره‌سنك الك مشهوری اولان قاموس، جنابِ علّامه‌نك نامِ عالیسنی دنیانك هر طرفنه ایصال ایتمشدر .

کُنیه‌لری، ابو طاهر، لقبلری، مجدُ الدّین در . سلسلهٔ نسبلری، حضرتِ صدّیقه پیوَسته دُر .

مَسْقطِ رأسلری، ایرانك شیراز ایالتنده واقع فیروز آباد بلده‌سی ملحقاتندن کازرون قریه‌سیدر؛ هجرتك ۷۲۹ سنه سنده دنیایه گلمشدر .

شارحِ قاموس اولان ابو الفیض محمّد مرتضی الحسینی‌نك روایتنه گوره، یدی یاشنه وارینجه‌یه قدر قرآنِ کریمی ازبرله مشدر.

بو یاشده بولونان بر چوجوقده بویله ذهنلره طورغونلق ویرن بر قوهٔ حافظه‌نك وجودی، حقیقةً غرائبدن معدوددر .

پدرلری، چوجوقده‌کی بو استعدادِ خارق‌العاده‌یی گوروبجه کندیسنی، او وقت «دارالتعلیم» وَ «منشأ علما» حکمنده اولان شیرازه گوتورمشدر .

چوجوق، سکز یاشنده ایکن مقدماتِ علومی، ابتدا پدرندن تدرّس و تعلّم ایتدی . مؤخراً مشاهیر علمادن قوام الدین عبدالله محمود وَ محمد ابن یوسف الزرندی‌دن وَ سائر متبحرین فضلادن تحصیل علوم متنوعه ایله‌دی . گنج فاضل، بو تحصیل ایله شدتِ هوسنی بر دورلو تعدیل و توقیف ایده‌مزدی . اکمالِ تحصیل ایله‌مك او زره اقطار و دیاری کشت و گذار ایله‌مکه قرار ویردی .

بوقرارك نتیجه‌سی اوله‌رق شیرازی ترك ایله بغداده عزیمت ایله‌دی . بغداده «نظامیه مدرسه‌سی» دینیلان قاضی شرف عبدالله بکتاش‌ـ‌که علومك مراتبِ عالیه‌سنه واصل اولمش بر فاضلِ بی عدیل ایدی ـ فیروزآبادی‌یی مجلسِ استفاده‌سنه قبول ایتدی . فیروزآبادی، قاضیدن خیلی مدت علوم نقلیه وَ عقلیه‌یی تحصیل ایتدی .

اوقودیغی شیلری ازبر ایتمك معتادی ایدی . هرگیجه ایکی یوز سطرلق مسئلهٔ علمیه ازبرله‌مه‌دکجه اویومازدی .

بو زمانه قدر فیروزآبادی‌نك تحصیلی، کندیسنی بحقٍ علمای زمان زمره‌سنه ادخال ایتمش، هر طرفده مشار بالبنان اولمشدر .

بغداد حاکمی ابن اویس، جنابِ علامه‌نك مفتونِ فطانتِ عالیشاننه‌سی اولانلردن ایدی .

بو مثللو نوادرِ روزگار، علی الاکثر بلادِ متعدده‌یه سیر و

سیاحت ایله کمالاتِ مکتسبه‌لرینی توسیع ایتمك اعتیادنده بولونمشلردر. فیروز آبادی ده علمای ایرانه وَ عراقك ریاضِ تدریسنده اجتنا ایتدیگی گلدستهٔ معارف ایله بر دورلو قناعت ایده‌مدی؛ بر سفرِ دورا دوری تصمیم ایله بغداددن چیقدی. شرق، هند، سوریه، مصر، حجاز قطعه‌لرینی گزدی؛ مکتسباتِ جدیده سیله مرقات علوم و فنونك صوك قدمه‌سنه صعود ایله‌دی. اثنای سیاحتده حکمدارانِ زمانك فوق‌العاده احترام‌لرینه، اعزازلرینه مظهر اولور ایدی.

آذربایجانه حکمداری شاه شجاع وَ مصر سلطانی اشرف، فیروز آبادی‌یه زیاده سیله توقیرلر گوسترمشلر، عطیه‌لر ویرمشلردر.

تیمورلنك بیله جنابِ فاضلك عظمتِ کمالنه حیران اولمش وَ مستغرق انعام و اکرامی ایتمشدر. یلدیرم بایزید دورنده بروسه‌یه گلدیگی وقت، پادشاه قدردان، علامه‌یی بالدفعات حضورلرینه جلب ایله بذل عطایای فراوان ایله‌مشلردر. هانگی حکمدار ایله گوروشمش اولسه یانلرنده قالماسنی رجا ایدرلر ایدی؛ آنجاق جنابِ علامه، تتبعات وَ تعمیقات علمیه‌سنه خلل گله بیلمك اعتذارینی بالتمهید سیاحتنده دوام ایله‌ردی.

حجازده ایبجه زمان قالمش؛ قاموسی اوراده تألیف ایتمشدر. عاصم افندی مرحومك ترجمه کرده‌سی اولوب بوگونکی گونده ایادئ استفاده‌ده گزمکده اولان قاموس، اصل قاموس دگلدر.

اصل قاموس، آلتمش جلددن عبارت اوله‌رق حجازده تألیف ایله‌دکلری کتابدر. بویله بویوك بر کتابك تداولی مشکل اوله جغندن بعض علمانك واقع اولان نیازی اوزرینه مؤخراً کتابِ مزبوردن شیمدی الزده بولونان قاموسی تلخیص ایتمشدر.

صوکره‌لری فیروز آبادی، حجازدن یمنه گچدی. نهایت ده واقع

زبید شهرینه مواصلت ایله دی. او زمان اورانك حکمداری، ملك اشرف اسماعیل ایدی.

ملك، غیاباً فضل و عرفانه عاشق اولدیغی فیروز آبادی نك ورودندن طولایی فوق العاده ممنونیت گوسترمش؛ عهده سنه زبید نیابتنی بالتوجیه «قاضی القضاة» عنوانِ موجبِ المفخره سیله قدر و منزلتلرینی ترفیع ایتمشدر.

بعده سلطان اشرف، علامه دن تحصیلِ علمه باشلادی؛ گون گچمزدی، که علامه یاننده بولونمامش اولسون.

بونك نتیجه سی اوله رق سلطان، کریمه سنی فیروز آبادی یه تزویج ایتمش؛ مؤخراً دخی شیخ الاسلاملق موقعنه گچیرمشدر.

فیروزابادی، متمادیاً نشرِ انوارِ فضل و معرفت ایله آز زمان ایچنده زبید شهرینی مرکزِ کمالات ایتدی. یمن ده معارف مفقود گبی ایکن زبید شهرنده مقتدر علما بولونماسی، علامه نك فیض تدریساتی مآثرِ مشکوره سندندر.

زبیددن بر قاچ دفعه ایفای حج ایچون مجازه گیدوب گلمشدر. متواضع، حلیم، کریم، لطیف المزاج ایدی.

مال و منالدن، حبِ جاهدن غایت متنفر ایدی؛ عندنده أذواقِ حیات، نشرِ علمدن، تألیف و تصنیفدن عبارت ایدی.

کتبخانهٔ جهانی، یوز قرق ایکی جلد تألیفِ جلیلی ایله تزیین ایتمشدر.

اخلاقی درس

چالیشمق - چالیشقانلق

عالمده هر ایشك روحی، چالیشمقدر. انسان، چالیشمق ایچون طوغمشدر. جان صیقینتیسنك، احتیاجك، یأسك، ضرورتك اوكی، آنجاق چالیشمقله آلینه بیلیر. چالیشمه ثمره سی گبی طاتلی میوه یوقدر.

چالیشمق، انسانك کلال و ملالنی دفع ایدر؛ اشتهاسنی آچار؛ اویقوسنی طاتلیلاشدیریر؛ تعیشنی، ثروتنی تأمین ایدر. چالیشقان بر آدم ایچون الڭ بویوك جزا، ایشسز قالمقدر.

چالیشقانلر ایچون وقت، نقددر. تنبل ایچون وقت، بر بار گراندر. چالیشمایان کیسه، بشر آراسنده مضر عد ایدیلیر. حقنده انواع شبهه لر عارض اولور. «شیطان، ایشسزلره دائما فنالق یاپدیره‌جق ایش بولور» سوزی، انگلیزلرك مشهور ضرب مثلیدر.

فقر و ضرورت، چالیشقان آدمك قاپیسندن باقسه ده ایچری گیره‌مز. چالیشقان آدم، دنیا و آخرتده برخوردار، تنبل ایسه هر یرده دوچار ذلت و سفالت اولور.

عطالت، مفطور اولدیغمز خصائص و خصائل ممدوحه مزی بوزار؛ قلبمزده طبعاً مرکوز اولان فضیلت فلیزلرینی قیرار. اراضیٔ خالیه، خار و خاشاکدن باشقه برشی حصوله گتیرمه دیكی گبی عطالت‌ده فکرمز اراضیسنده: فائده سز، مضر امللر اویاندیریر.

انسان، چالیشمق و او سایه ده قازانمق ایچون یارادیلمشدر. هر

کیم که بو آرزو و بو نیتله چالیشیر، تعیشنی ده مشروعیت دائره سنده بنا ایدرسه جناب حق ده سعادتی اوکا احسان ایدر. راحت قلبله امرار حیات ایتمه نك، مظهر احترام اولمانك طریقی ده بودر.
چالیشمق، انسانیتك بر رکنیدر. بورا سی تقدیر ایدیلمز، نبالك التزام ایدیلیر، اقتدار وار ایکن بو یون اکلیرسه حیثیت انسانیه نره ده قالیر؟

حاتم طائی یه: «عالمده کندیکدن زیاده عالی همت گوردکمی، یاخود ایشیتدکمی؟» دییه سؤال ایتدیلر. جوابنده: «برگون قرق دوه
«قربان ایتمش و امرای عربله صحرانك بر طرفنه گزمگه گیتمش ایدم.
«گوردم، که بر آدم بر آرقه یوکی چالی طوپلامش. بو آدمه دیدم که:
«حاتمك بوکون ضیافتی واردر؛ برطاقیم خلق آنك مسافرلکنه گیتمشلر؛
«سن نیچون حاضر بولونمیورسك؟ او آدم جواباً شو بیتی سویله دی:

کندی کسبیله تدارك ایله‌ین اقواتنی
حاتمك احسانه ایتمز جهانده التفات

«حق ویردم؛ زیرا بن او آدمی، همت و سخاوتده کندیمدن اعلا
«گوردم.» دیدی. §

کبار اولیاء اللهدن ابو الحسن خرقانی حضرتلری بویورمشلر، که:
«قلبلرك خالصی، آنده هیچ سیئات اولمایاندر. عملرك اعلاسی، آنده
«سوء نیت بولونمایاندر. نعمتلرك ایپسی، جهد و سعی ایله حاصل
«اولاندر.»

فنی درس

ارض ـ معدنیّات ٣

طوپراقده بولونان، بزه بزرگونا خدمتی اولان باشلیجه معدنیّاتدن بری ده {طاش} در. طاشك نوعلری، اوچ یوزی تجاوز ایدر.

قالدیریم، چاقیل، مالطه، غرانیت، دكرمن، مرمر، صوْماكی، كیرج، قوْم، آلچی وَسائر برطاقیم طاشلر واردر، كه: دیوار، دوشه مه، مردیوان، دیرهك، قالدیریم كبی شیلر ده قوللانیلیر.

چاقماق، كوز، محك، لیتوغرافیا، بیله‌كی، رسم، سونكر نامله‌نده‌كی طاشلرك صنایعده مستعملدر.

ألماس، یاقوت، زُمُرُّد، فیروزه، زبرجد، لعل، بلغمی، نجف، یشیم، عقیق، عین ألشمس، عین الهر نامنده اولانلرك تزیینا تده استعمال اولونور. بونلره، علی ألاكثر {مُجوهرات} نامی ویریلیر.

شاب، كیرج، آلچی، كیل، تباشیر، زاج قبریس، سوْدا كبی بعض معدنلر دخی طاشدن معدود در.

اُلماس: اك پارلاق، اك سرت، اك قیمتلی، اك نادر بولونور بر جوهر در. هیچ بر جسم ایله چیز یلمز، كندیسی هر جسمی چیزه بیلیر. حامضا تك هیچ برنده حلّ اولونماز. كندی توزی ایله جـلا له نیر. الماسك، اكثریا آلتون وَ پیـلاتین ایله برلكده بولو نور. اك تمیزی، اك پارلاغی، هندستانده وَ برهزیلیاده در؛ امید بورونده دخی

بو لونور. رنگی بیاضدر. نادر اوله رق: سیاه، صاری، یشیل وَ کؤل رنگنده دخی اولور. بونلرك بعضیلری پك قیمتلیدر.

قیز وَ قادینلرك: کوپه، یوزوك، بیله زیك، گردانلق وَ ایگنه گبی زینته مخصوص یاپیلان شیلرك الڭ مقبولی، الڭ قیمتلیسی؛ الماسدر.

ساعت درونده دونمکده اولان بر جسمك محوری مقامنده بولونان بر آلتك؛ الماسدن یاپیلدیغی وَ جاملرڭ الماسله کسیلدیگی ایچون بو طاشڭ ارباب صنایعدن جامجیلره، ساعتجیلره باشقه جه خدمتی واردر.

دنیاده الڭ بویوك، الڭ آغیر وَ بناءً علیه الڭ قیمتلی الماسڭ بر قاچ دانه در. الماسڭ اون بشنجی عصرده کشف اولونمشدر. الڭ بویوکنك حجمیڭ جویز قدر؛ آغیرلغیڭ یگرمی درهم راده سنده در؛ قیمتیڭ اللی میلیون غروش قدر تخمین وتقدیر اولونور. الماسلرك اخیراً دها بویوك حجملیسی، بناءً علیه دها زیاده قیمتلیسی بولوندیغی مرویدر. الماسڭ قیراط ایله حساب ایدیلیر. الماس ایله کومورك طبیعتی بردر؛ یعنی: الماسڭ خالص بلورلانمش کومردر.

پیرلانته: بو طاشڭ الماسك آلتلی، اوستلو تراش اولونمش، کوشه لیجه یونتولمش، فوق العاده برپارلاقلق درجه سنه کلمش اولان نوعیدر.

روزه، فرمنك نام طاشلرڭ الماسك اورته وَ عادی درجه ده بر نوعلریدر. الماسك بو نامیلری آلماسنك بر سببی ده عملیاتِ صناعیه دن دها آز وَ یا دها چوق گچمش بولونماسیدر.

یاقوت: یاقوتك شفاف اولانندن؛ درجه درجه غیرِ شفافه قدر بر قاچ جنسی واردر. ماوی، قیرمزی، لعل، پنبه، زعفرانی، سیاه وَ اسمر رنکلرده اولور. الڭ مقبولی؛ پارلاق، برّاق اوله رق

گوك وَ قوپو قیرمزی رنكده اولانلر در. طوتوق وَ بولانیق اولانلری نادیدر. بعض نهر قوملری ایچنده وَ قایالر آراسنده ظهور ایدر.

زمرد: باشلیجه یشیل رنكده اولور. صاری، ماویمسی اولانی دخی واردر. بونك شفاف، غیر شفاف جنسلری ده بولونور. پارلاقلغی زجاجیدر. یشیل وَ شفاف اولان جنسلری مجوهرات مقبوله دندر. قولومبیاده، اورال طاغلرنده، آوستریاده، مصرده چوقجه چیقار. بونك عادی جنسی رنكسز، غیر شفاف اولور؛ اكثریا كیرلی حالده اوله رق صاری وَ یشیل رنكلی ظهور ایدر.

فیروزه: گوك ماویسی وَ یشیل رنكلرده، بال مومی پارلاقلغنده، غیر شفاف بر طاشدر؛ بنك بنك صاچیلمش وَ یا اوفاق چاقیل حالنده بولونور. اعلا جنسلری مقبولدر. عجمستانده كائن: مشهد نام محلده، طورسینا شبه جزیره سنده وَ بحر احمر سواحلنده وَ برده «سیام» ده چیقار.

یشم: نجفك غیر شفاف اولان نوعیدر. قیرمزی، صاری، سنجابی، اسمر رنكلرده اولور. بزده: كوموشخانه ده، كوتاهیه ده، اونیه ده وَ بودرومده ظهور ایدر. بونك بر نوعنك محل ظهوری بر جنس آغاجك مادهٔ متحجره سیدر؛ بو سببدن: «آغاج طاشی» ده دینیلیر.

عین الشمس: معروف، مقبول، قیمتدار مجوهراتدندر. اك اییسی مجارستانده چیقار. رنكی بیاضدر. بعض جنسلری نیم شفاف اولور. اعلا نوعی گونش وَ علائم سماء رنكلرینك انواعنی ارائه ایدر؛ بوكا بناءً «عین الشمس» نامنی آلمشدر.

زبرجد: شفاف، نیم شفاف نوعلری واردر. رنكی اكثریا زیتونی وَ یا یشیلیمتراقدر. پارلاقلغی جامه بكزر. گوزل جنسلری بلور حالنده اوله رق: مصر علیاده، سیلان اطه سنده، برهزیلیاده بولونور.

محك طاشی: یشیمك سیاه نوعیدر. آلتون و گوموشك عیارینی آكلامق ایچون قویو مجیلقده مستعملدر.

نجف: بو طاش، بعضاً پك بویوك اوله رق: اسویچره ده، فرانسه ده، اورال طاغلرنده و سیلان آطه سنده بولونور. ممالك شاهانه دن ده روم ایلیده آلپ هدنیك و آناطولیده بالقار، قوجه طاغ، قازطاغ، آلا طاغ ده چیقار. پك اعلاسی ایسه لازستانه و تقه ناحیه سنده بولونور. هر جهتی بلّورلی، براق و گوزل نجف، مجارستانده مارماروسه نام محلده و ممالك شاهانه دن بغداده كائن نجف نام محلده چیقار. نجف شهری، بو طاش ایچون مشهور بر موقعدر. «نجف طاشی» نامی ده اورادن آلینمشدر. بر نوعی ده یمن و هلاینك ولایتلرنده ظهور ایدر. بونلر، شفّاف و غیر شفّاف اولور.

عقیق: بو طاش، نجف طاشلرینك اڭ عادیسی، بلغمینك ده مهم جنسیدر. انواع رنكلرده اولور. اڭ مشهوری یمن دن گلیر. اوسته نده بعضاً: آغاج، دال، چیچك بولوط رسملری بولونور. «عین البقر» تسمیه اولونان طاش دخی «اونیكس» نوعندندر. تراش* اولوندقده اییك گبی پارلار. عادی، نوعلری جام اعمالنده مستعملدر.

بلغمی: بوطاش، یشیمك، نیم شفّاف، بیاض، اسمر، ماویمتراق و یا صاریمتراق اولان نوعنه دینیر. قیرمزی نوعنه: «سلیمانی» تعبیر اولونور. قویو یشیل اولور ایسه ده بعضاً قیرمزی لكه لری بولونان نوعی واردر. عادی اولان بعض نوعلری ایسه «مكّه طاشی»، «بكتاش طاشی»ناملریله معنوندر.

آلچی: بونك جنسی ده، اشكالی ده متنوعدر. بلورلی و شفّاف جنسلرینه: «مریم جامی» نامی ویریلیر. دانه حالنده و نیم شفّاف

اولان جنسنه ده: « صو مرمری » وَنام دیگر « قایمق طاشی » تعبیر اولونور . اشـبو ایکنجی جنسینڭ قدیمدن بری بعض تزیینـاتده ، هیکلتراشلقده قوللانیلیر . عادی وَ غلیظ* جنسی دخی: « آلچی طاشی » نامیله معروفدر . اکثریا قایاطوزی ایله برلکده بولونور.

آلچی طاشی، آزاجق یاقیلینجه ترکیبندهکی صو اوچار. بویله یانمش آلچینڭ صو ایله یوغرولورسه تکرار امتزاج وَ چابوق تصلّب* ایدر . بو خاصّه لرینه مبنی یانمشینڭ یاوان وَ سائر تزییناتنده ، مرمر صیوالریله صنعی طاشلرده وَ طاباق ، کاسه ، لامبه گبی قابلری یاپیشدیرمقده ، صیوا صیوامقده مستعملدر . ممالك شاهانه نك: طربزونده ، دیاربکر ، بروسه ولایتلرنده چیقار.

بکتاشی طاشی : نیم شفّاف ، گوزل رنکلی ، معتبر برطاشدر . اکثریا کمر طاشلرنده ، چوبوق وَ سیغاره آغیزلقلرنده قوللانیلیر .

کیرج: رنکلی ، رنکسز ،شفّاف ، غیر شفّاف نوعلری وار در . اڭ مهمّی برّاق وَ شفّاف اولانیدر . طبیعتده اڭ چوق بولونان معدنلردن بریدر . منفرداً بویوك طاغلر تشـکیل ایلەر . کیرجڭ عادی طاشلرڭ ترکیباتنده ده بولونور . مملکمزڭ همان هر طرفنده چیقار . کیرجك یانمشینڭ صیوا جیلقده ، ابنیه خرجلرنده ، دفع تعفّنده ، طبابتده مستعملدر . بونڭ بر نوعی ده یاقیلدقده چیمنتو اولور.

لیطوغرافیا طاشی : اینجه ، صیقی ،کیرجلی ، دوزگون بر طاشدر . ممالك شاهانه نك : آیوالق جوارنده ، جبل لبنانده ده ، استانبولڭ چنده بوغازنده چیقار . اوستنده: کتاب ، دفتر وَ سائره طبع ایدیلیر.

مرمر : برقاچ نوعی واردر . اعلاسینڭ « اسـلاندا اسپاتی » ، « قارارا » وَ « صـوماکی »ناملریله معروفدر . بونلرڭ هیکلجیلکده ،

ابنیه نك طیش یوزینی سوسله‌مکده، ثابت مردیوان یاپیلمقده وماصه، قونسول اوستنه قونمقده، حوللی دوشه‌مکده و تربه، چشمه، هوان، قورنه و دها سائر تزیینات و أدواته متعلق شیلر اعمالاتنده کثیر الخادمدر.

رسم طاشی: نیم شفافدر. رنگی، سنجابی، صاری، یشیلمتراق و قیرمزی اولور. آوروپانك بر چوق محللرنده چیقار. هیکل یاپمقده، تزییناته متعلق سائر گونا تصویرلر ترسیم ایتمکده قوللانیلیر.

اخلاقی درس

ضروبِ امثال ـ آتالر سوزلری

چیرکینه: «گوزل» دیدیکجه بر دها صالللانیر.

حسابی پاك اولانك، یوزی آق اولور.

صاقال بییغه دنك اولمایجه بر بر نه یاپسون؟

طوغرو سوز، یمین ایستمز.

طوغرو یولده دوشن، چابوق قالقار.

طوغرولق، صو قاباغی گبیدر؛ باتماز.

طوق ایکن یمك یین، مزارینی دیشیله قازار.

عجله ایشه، شیطان قاریشیر.

غوغا، «سن سن»، «بن بن» دیمکدن چیقار.

کرمسز کبارك فقرادن فرقی نه؟

کشی کندینی گورسه ایلی قینامز.

کشینك باشنه گلن، آغزندن چیقاندر.

صو، هر شیئی تمیزلر؛ یوزقاراسنی تمیزله‌یه‌مز.

کیمکله گزرسه‌ك آنکله آکیلیرسك.

یرنده تکدیر، باش آغرتماز.

اخلاقی درسلر

هارون الرشید

تاریخ و تراجم احوال مشاهیر

خُلَفای عباسیه‌نك بشنجیسی وَ شهرتجه برنجیسی اولان هارون الرشیدی هجرتك ۱۴۸ وَ بر روایتده ۱۴۹ سنه سنده دنیایه گلمشدر.

مشار الیهك پدری مهدی، رَیّ ایالتنده والی ایکن کندیسنی یحیاء برمکی نك دستِ تربیتنه تودیع ایله‌مش؛ یحیی ایسه بر زمان مقام خلافته جلوس ایده‌جك اولان بو طفل عالی فطرتك مشربنده بر میل معالی حس ایله‌مشدی. بو میلی توسیع ایله‌یه‌جك یولده تربیه سنه او درجه اقدام و اهتمام ایلردی، که هارون رشیدی محبوبِ عموم ایتمش یدی.

مشار الیه، هنوز اون بش، اون آلتی یاشلرنده اولدیغی حالده خلقتنده مفطور و مستور اولان جوهر جلادت و شهامتنك آثارینی اظهار ایتمکه باشلامشدی. بوکا بناءً پدری مهدی خلیفه، کندیسنی ۹۵ بیك کشیدن مرتب بر اردو اوزرینه سردار نصب ایله‌مشدر. خلیفهٔ مهدیدن صوکره بویوك اوغلی هادی، مقامِ سلطنته گچمشدر.

هادی خلیفه، حدیثهٔ موصل نام محله عزیمت وَ بر از وقت اوراده اقامت ایله‌دی. عودتی صیراده بغدادك جانب شرقیسنده واقع عیسا باد کبری دینیلان مسیره‌یه وصولنده ارتحال ایتدی.

هارون الرشید، سریرِ خلافته جلوسنده هم کندیسنك مُرَبّی

محترمی، هم ده پدرینڭ مستشاری اولان یحیاء برمکی یی حاجب، یعنی: وزیر اعظم تعیین ایتدی.

مشار الیهڭ عهدِ خلافتی، سلطنت آل عبّاسڭ دَور اقبال و شوکتی اولمشدر؛ چونکه هارونه الرشیده فطرةً ذکی، فطین بر ذات اولمقله برابر دولتنڭ ترقیات مادّیه وَ معنویه سنجه محتاج اولدیغی و ساٸطی تدارك و استحضار ایدر ایدی.

او زمانه قدر خراب حالده بولونان طرسوس شهر قدیمنی مجدّداً بنا ایله ممالك مفتوحه سندن پیدر پی مهاجر سوقیله فوق الغایه معمور و آبادان قیلدی. برمدت صوکره هارونه یحیا یی عزل وَ مهر وزارتی اوغلی فضل ه تسلیم ایتدی.

مشار الیه منصبِ وزارتده اوچ دورت سنه دوام ایتمش وَ بو مدّت ظرفنده اخلاقِ حسنه، فضائل و خصائلِ ممدوحه سی سایه سنده هرکسی وایه دارِ عدل و احسان ایله مشدر. بوصیرا ده سجستانه طرفلرنده بعض حرکات غیرِ مناسبه ظهور ایتمکله خراسانه ولایتنی دخی ضمیمهٔ مأموریت ایتدی. فضل ی محلِ مذکورڭ اعادهٔ اساٸشی امرینه مأمور تعیین بویوردیغی گبی فضلڭ جعفر نام برادرینی مسندِ وزارته نصب ایله دی.

ایشته نیجه آثارِ فتوّت وَ کرَمی دیللرده داستان اولان جعفر برمکی نڭ شعشعهٔ فرّ و اقبالی او تاریخدن بدأ ایتمشدر.

هارونه الرشیده طوس ده ارتحالِ دارِ بقا ایله مشدر.

مشار الیه حالِ احتضارنده دخی قرناسندن برینه: «شاعرڭ شو قولی خاطرمه گلدی» دییه رك:

«بن بر قومِ کرامدنم، که شدّتِ حوادثِ دهرڭ صبر وتحمّللرینی

تزييد ايدر . « ماٌلنده اولان عربجه بر بيت اوقويه رق تسليمِ روح ايتمشدر .

هارون، عُلَما وَ اُدَبا ايله مجالسه دن، مباحثه دن يك چوق ذوقياب اولما سندن ناشی سراينی، بر انجمنِ دانش حالنی كسب ايتمشدی . مشار اليه، كنديسندن اوّل گلن خلفانك جمله سندن زياده جود و احسانه مائل ايدی .

كنديسنه مراجعت ايدن ارباب حاجاتی فوق المأمول عطايا ايله ممنون و مسرور ايله مك خصوصنده شهرتشعار ايدی .

مشار اليه، مقامِ خلافته وصولندن اعتباراً ايكی سنه ده بركرّه حجّ شريفه گيدر ايدی ؛ بر مانعهٔ ملكيّه سببيله كنديسی گيده مه ديگی حالده اوچ يوز نفرك لوازمنی تسويه ايله حجّه اعزام ايدر ايدی .

اخلاقى درس

موجبِ نفرت وَ ذلّت اولان حاللردن اجتناب

انسانلر آراسنده موجبِ نفرت اولان حاللردن بری ده زوزَكلك وَ خفيف مشربليلكدر . زوزك آدملردن، كيمسه خوشلانماز . زيرا آنلر، مخاطبنی اوصاندیره جق ، تجيز ايده جك مرتبه هم چوق ، هم ده صيق سويله رلر ؛ آدمك بوزننه گيررجه سنه ده يا قلا شيرلر .

خفيف مشربلی اولان كيمسه، الينی مخاطبنك اوموزينه قور ؛ سو- زينه تقويت ويرمك ايچون آياقلرينی يره اورور ؛ اللرينی اوكنده بولونان شيلره ايليشديره رك طاقير طوقور سسلر چيقاريرِ . الحاصل: انواعی تربيه سزلكلرله هركسه نفرت ويرير .

زَوْزَكْ طبیعتلی اولان آدم، هر ایشنده ، هر سوزنده بر دورلو خفیفلك گوستریر . مثلا: یولده گیدرکن الندهکی باستونی ، یاخود شمسیه-یی گاه صاللار ؛ گاه اوموزینه آتار ؛ گاه قولتوغنه آلیر. آرقه‌سنه ، اوکنه باقار ؛ یانندن گلوب گچنلره چارپار . گوزینی دورت طرفه دیکر . بییقلرینی بورار . قیریله ، دوکوله وَ صاللانه صاللانه گیدر . بویوك آدملر ایله معارفه* وَ انتسابی بولونماسندن بحث ایدر. « شیمدی فلان بگك یانندن گلییورم ؛ فلان پاشانك قوناغنه گیده جکم ؛ دون « فلان ضیافتده ایدم ؛ بوگون ینه بر ضیافته دعوتلی یم ؛ فلان ایشی بن « یاپدم ؛ او ایش بنسز باشه می چیقاردی ؟ » . گبی سوزلرله کندیکی مدح ایدر طورور .

بونلرڭ صحیح بیله اولسه اوته کینه ، بریکینه سویلنمه سیڭ خفیف مشربلکدن ، زوزکلکدن نشأت ایدر .

فنّی درس

صحت و عافیت ۳

مسکن

اِقامتگاهدن* بحث اولوندیغی صیرا ده کویلرکْ شهرلره ترجیحی* طبیعیدر ؛ زیرا کویلر ده آز غلبه لك ، بناءً علیه آز تعفّن* اولور ؛ اوراـ لرده هوانك صفوت* وجیادتی* شهردن زیاده در .

اِقامتگاهلرك قاعدهٔ حفظ صحّته موافق اولمق ایچون گنیش ، تمیز سو قاقلرده اولمالی . دره ، قبرستان گبی محللردن وَ تعفّن پیدا ایده رك هوایی بوزه جق شیلردن اوزاق بولونمق لازمدر .

اِقامتگاهك اطرافی اویله پك یوکسك دیوارلر ، صیق آغاجلرله محاط* اولمامالی ؛ زیرا دیوارلر مسکنك هواسنه ثقلت* ویریر . آغاجلر ایسه رُطوبت* ایراث* ایدر ؛ صاف هوانك دخولنه مانع اولور .

بر ده اوّلجه ذکری سبق* ایتدیگی اوزره اوطه لرك گنیش ، تاـ وانلرك یوکسك ، پنجره لرك بویوك اولمالی . آلت قاتده بولونان اوطه ـ لر ایسه زمیندن بر مقدار یوکسك بولونمالیدر .

اوطه لرك هرگون سیلینوب سوپورولملی ؛ قیشینك معتدلجه ایصیتمالی . هله یاتاق اوطه لرینی زیاده ایصیتمقدن ، گیجه گوندوز صوبا وَ یامانغال یانمه یاقین بولونمقدن حذر* ایتمه لیدر . الینی ، آیاغنی آتشه طوتمایوب بری بریله اوغوشدیره رق ایصیتمالی . باخصوص یاش اولدیغی حالده آتشده ایصیتمق کلیّاً مضرّ در .

کویلولرمزڭ قواعد صحیّه‌یی هیچ بیلمه دکلرندن ناشی اویله شیلر یاپار-
لر، که مسکنلریڭ شهرك هواسندن دها زیاده مخلِ صحّت اولور؛ مثلا:
اولرینڭ اطرافنه، حتّی خانه‌لرینڭ ایچریسنه اویله شیلر ییغارلر، که
تعفّن پیدا ایدر؛ هوانڭ جیادتنی بوزار. بعضیلری ده آخورلرده یا-
تارلر؛ دها سائر او مثللو شیلر یاپارلر، که انواع علل وامراضڭ ظهو-
رینه میدان ویریرلر. اکثریّا صیتمه، حُمّا گبی خسته‌لقلره هدف اولورلر
بونلرڭ جمله‌سی ده حفظ صحّته آز، چوق مضر در؛ لکن کویلو
لرڭ حفظ صحته بو قدر اعتناسزلقلریله برابر ینه شهرلیلردن زیاده
صاغلام اولمالریڭ مجرد خارجی هوانڭ یاردیمی، مشغولیتلرینڭ ریا-
ضت بدنیه قاعده‌سنه موافق دوشمه‌سی سایه‌سنده در.

گیجه‌ڭ اوفاق براوطه‌ده بر ویا ایکی آدمدن زیاده یاتمق، گوندوزین
قاپالی بر اوطه‌ده غلبه‌لك ایله متمادیاً اوطورمق، مغایر صحّتدر؛ شاید
حسب المجبوریه یاتیلیر ایسه صیق صیق پنجره‌لری آچوب قاپامالی.
اوطه‌لرده، باخصوص یاتاق اوطه‌لرنده چیچك، بولوندورمامالیدر.

حرکت بدنیه

حرکت بدنیّه‌نڭ اڭ اییسیڭ چالیشمقدر؛ بدنڭ حرکتده بولو-
نورسه انسانڭ صحّت و عافیتی یرنده اولور. مع مافیه بونڭ ده چوغی
مضر اولدیغندن صوکره براز استراحت ایتمه‌لیدر. چوق یورولمانڭ،
زیاده قوشوب اوینامانڭ، ترله‌دکدن صوکره بردن بره اوطوروب
طول مدت حرکتسز طورمقلغڭ ده بعض گونا محاذیری وار در.
باخصوص بو صیراده سرینله‌نمك ایچون نه روزگاره قارشی طورمالی،
نه‌ده چارچابوق صوغوق صو ایچمه‌لی. براز صبر وآرام ایتمك،
آهسته آهسته ترینی صوغوتمق اقتضا ایدر.

بر گونا مشغولیتلری اولمایانلره ، علم ایله اشتغال ایدنلره ، حرکتِ بدنیه الزمدر . بو مثللی آدملرك هیچ اولمازسه گونده بر ایکی ساعت قدر حرکتده بولونمالری ، امور ضروریه دندر .

خسته‌لوه

وجودده بر خسته‌لك اثری گورولونجه درحال طبیبه مراجعت ایتمه‌لی . اگر حکیم جلبنه سهولت ، اقتدار یوق وَ خسته‌نك ده ایسته‌گی وار ایسه برمقدار یاوان چوربه ایچیرمه‌لی ؛ یا تاغه یا تیروب ترله‌تمه‌لیدر . بو واسطه ایله کسبِ عافیت اولونماز ایسه مطلقا طبیبه مراجعته لزوم اولدیغنه حکم ایتمه‌لی .

بر چوق آدملر ، بر خسته‌لق حسّ ایدینجه صحّت و عافیتده اولدقلری زمانلرده‌کی عادتلرینی ترك ایتمزلر ؛ ینه ایسته‌دکلری شیلری ییرلر ، ایچرلر ؛ خسته‌لق آماره‌لرینه اصلا اهمّیّت ویرمزلر . خسته‌لق ، خانه‌لرینه ایچه چوکمه‌دکچه طبیب جلبنه لزوم گورمزلر . بعضیلری ده طبیبك ویردیگی علاجلری استعمالده قصور ایدرلر . بونك ایچون ایش یرینه قونولمایان نیجه خسته‌لقلر بالآخره قوّتلشیر .

خسته‌نك یاننه صیق صیق گیتمه‌مه‌لی . یاننده چوق لاقیردی ایتمه‌مه‌لی . خسته بکجیسی ، گوندوز بر قاچ دفعه یاننه گیده‌رك خسته‌یی ایچه اورتمه‌لی . ایچنده خسته بولونان اوطه‌نك هواسی چابوق بوزولاجغندن آنك اوطه‌سی ، باشقه اوطه‌لردن زیاده تبدیلِ هوایه محتاجدر .

خسته‌لر ، اکثریّا تیتیز اولورلر ؛ هرشیئه حدّت ایدرلر . نه قدر گوزل خدمت ایدیلسه ، نه درجه ایی باقیلسه ینه آزگورورلر . بونلر ، هپ خسته‌لگك ایجاباتندندر . ایمدی اصلا گوجنیله‌یوب

آنلره دائما ملایمانه معامله ایدیلمه‌لی ؛ یوقسه اوزولورلر ؛ خسته‌لقلری تشدد ایدر . بوگون خسته‌یه باقان برصاغ آدمك، یارین باشقه‌سنك یاردیمنه وَ بلکه ده بالذات او باقدیغی خسته‌نك معاونتنه محتاج اوله‌جق درجه خسته اوله‌بیله‌جگنی، گوز اوگنه گتیرمه‌لی ده اوگا گوره طاورانمالیدر .

اخلاقی درس

بعض حکمت آمیز فقره‌لر

حضرت علی (رضی‌الله عنه) بویورمشدرکه :

« أدب: زنگینلکده، زینت ، وقتِ حاجتده، توکنمز بر خزینه ، مروت ایچون، معین وشفیق ، مجلسلرده، رفیق ، وحدتده مؤنس صدیقدر . أدب ایله قلوب واهیه‌نك معمور اولور ؛ عقولِ میته تازه حیات بولور . »

§

جناب علی (رضی الله عنه) بویورمشدرکه :

« رفیقی، تواضعده ، ریاستی، علمده ، مودتی، صدقده ، نصرتی، صبرده ، غنابی، قناعتده ، شکری، رضاده ، راحتی، ترکِ حسدده ، برکتی، سخاده بولدم . »

§

برگون احنف بن قیس جنابلرینك مجلسنده بولونانلرندن بری : « فلان آدم جاهلدر ؛ اوقومق یازمق بیلمیور . » دیمش . مشارالیه ده : « انسان، یالکز اوقویوب یازمقله جهالتدن قورتوله‌ماز » جوابنی ویرمشدر .

§

وُزرای* ایرانیه دن بزرجمهره بر گون اوغللریله برلکده اوطور- مقده اولان کسری* یه : « اوغللریکزدن هانکیسنی چوق سَورسکز ؟ » دییه صورار . کسری جواباً : « اڭ زیاده تحصیلِ ادبه راغب ، مو- رثِ عار اوله جق شیلردن مجتنب* ، احرازِ درجاتِ عالیه* یه طالب* اولانی سوه رم . » دیمش .

§

حکمای یونانیه دن تالس ه : « عالمده اڭ کوچ شی ایله اڭ قولای شی نه در ؟ » دییه سؤال ایتمشلر . « اڭ کوچ شی ؛ بر آدمڭ کندی کندیسنی طانیمق ، اڭ قولای شی ؛ خلقه نصیحت ویرمکدر . » جوابنی ویرمش .

فنّی درس

ارض - معدنیّات ٤

یازی طاشی : اکثریّا: ماوی وَ کوّل رنکنده اولور ؛ یومو-شاقجه در . تخته حالنه کتیریلوب اوستنه یازی یازیلیر. قلمی ده طاشدندر . بوطاش، مکرّراً* سیلینوب ینه یازیلمغه الویریشلیدر . بو مناسبتله : « یازار بوزار تخته سی » ده دیرلر . طام اوستلرنده کیره-مید مقامنده قوللانیلیر . بونك سائر رنکده اولان نوعنه: « قایاغان طا-شی » اِطلاق* اولونور .

ایپك طاشی ، وَیا پاموق طاشی: لیفلری* اوزون وَ ایپك کبی اولماسندندر، که {ایپك طاشی} نامنی آلمشدر . رنکنه ، پارلاقلغنه ، سرتلکنه ، یوموشاقلغنه کوره برقاچ نوعی واردر. اڭ ایی جنسلری، تزیناتده ، مهر یاپمقده قوللانیلیر .

یوموشاق نوعی، ایجنه کتن وَیا پاموق قاتیله رق قماش یاپیلیر . بو قماش، آتشه آتیلسه بالکز ایچنده کی پاموق وَیا کتن یانوب کندیسی سالم* قالیر . اڭ ایی جنسلری : چینده ، ترکستانده چیقار . بزده : آیدین ، ارضروم ، سوریه ، حلب وَ یانیه ولایتلرنده بولونور .

سونکر طاشی : سونکر کبی دلیکلی اولماسی ، آغاج کبی صوده باتمایوب یوزدیکی ایچون بو نامی آلمشدر . جامی چیزه جك قدر سرتدر . صو وَ زیتون یاغیله ایصلاتیله رق بعض یوموشاق معد-نلری جِلالاندیرمغه یارار . « یانار طاغ » لردن اخراج اولونور .

یشیل طاشی: ابی جنسی، جلا اولونه رق تزییناتده قوللانیلیر . آتشه غایت دایانیقلی اولدیغی ایچون فرون یاپمقده دخی مستعملدر . بزده اعلا جنسی، ارضروم و یانیه ولایتلرنده و مصرده چیقار .

قایلان کوزی: ماوی و اسمر رنکلرده اولور . اسمر نوعی، جلا ایدیلینجه قایلان گوزینه بکزه دیکی ایچون بو نامی آلمشدر . بوده تزییناتده مستعملدر .

لوله طاشی: ممالک شاهانه ده اسکی شهر جوارنده چیقار . بوتون آورویا یه اورادن گونده ریلیر . اکثریا چوبوق و سیغاره آغیزلقلری یاپمقده قوللانیلیر .

صابون طاشی: قورشونی ، صاریمتراق ، قیرمیزیمتراق و بیاض رنکلرده اولور ؛ یاغلی برماده در . ماکینه لری ، آغاجلری ، مشینلری یاغلامقده ، دوزگون یاپمقده ، حساب تخته لری ایله برده چوقه و ایپک اوستنه یازوب چیزمکده ، یاغ لکه لرینی چیقارمقده و سائر بعض صنایعده مستعملدر . «اسپانیا صابونی» و یا «ترزی صابونی» ناملریله ده معروفدر .

غرانیت: ییغین حالنده و یا دامارلرده بولونور . ممالک شاهانه ده طربزون ولایتی داخلنده باطار و زیغانه طاغلری ایله قایی طاغی، طور سینا و دها سائر بعض محللرده چیقار . اک مهمی ، اک اعلاسی، مصرده بولونور . اسکی مصرلیلر بونی، دیکیلی طاشلرده ، عبادتخانه بنالرنده قوللانیرلردی . استانبولده سلطان احمد میداننده کی دیکیلی طاش، اورادن گلمه بر غرانیتدر .

غرانیتک بر نوعی، صلابتی زیاده جه اولماسی ، تضییقات و تأثیرات هوائیه یه دایانیقلی بولونماسی ، گوزل جلا قبول ایتمه سی ،

یکپاره وَ بویوك حجمده* دیركلكلر كسیله بیلمه سی جهتلریله مقبولدر.
استانبولده آیا صوفیه، سلیمانیه، سلطان محمد، سلطان بایزید جامع
شریفلرنده بویوك غرانیت دیركلری واردر. استانبولك بعض سوقا-
قلرینك قالدیریملری، بو طاشدندر.

قوم وَ بیلكی طاشی: قوملك حینِ تصلبنده، خمیرینی تركیب
ایدن ماده‌لرك: جنسنه، بولوندیغی اراضینك نوعنه، رنگنه،
سرتلگنه، یوموشاقلغنه، دانه‌لرینك ایریلگنه وَ اوفاقلغنه گوره
متعدد* نام وَ نوعلری واردر. بونلردن بعضیلری، ابنیه ایچون مقبولدر.
سرت وَ ایری دانه‌لی نوعی، دگرمن طاشی اولور؛ دانه‌لری اوفاق
وَ نیم یوموشاق اولان نوعی‌ده بیله‌گی طاشی یاپیلیر.

زیمپاره: برلكده بر مقدار مقناطیس دمیری اوله‌رق ظهور
ایدر. طاشلری بیله‌مكده قوللانیلیر. آیینه، گوزلك جاملرینی وَ
عادی جاملری، بللورلری كسوب یونتمغه خدمت ایدر. مرمر،
چلیك وَ دمیره جلا ویرمكده فائده‌سی واردر. زیمپاره، ممالك عثما-
نیه‌نك الك مهم معدنلرندن بریدر. مرمر له برلكده بولونور. آیدین
ولایتنده كوموش طاغنده اوتوز قدر، سلانیك ولایتنده اون قدر
موقعلرده چیقار. عموم آوروپایه اورالردن گونده‌ریلیر.

تباشیر: كیرج طاشی انواعندندر. صُنعیسی* دخی واردر. بونكله،
سیاه وَ قویو رنكله بویالانمش تخته‌لر اوستنه یازی یازیله‌بیلیر. تباشیرك
برنوعندن‌ده، «استوبج» یاپیلیر؛ چوق بولونان محللرده بنالره دخی
قوللانیلیر.

شاب: رنگی، بیاض، صاریمتراق، قیرمیزیمتراق اولور. لذتی،
ئورۇشدۇریجیدر. سیواس ولایتنده كلیتلی چیقار. طبابتده،

قماشلرك رنگلرینی محافظه ایتدیرمکده ، صویه برّاقلق ویردیرمکده مستعملدر .

کهربا طاشی : بعض نوع چام آغاجلرینك صمغیدر . مرور زمانله { کهربا } حالنی کسب ایدر . اکثریّا صاری ایسه‌ده بیاض ، اسمر وَ قیرمیزیمتراق رنگلرده‌ده اولور . شفّاف وَ نیم شفّاف نوعلری واردر . چوقه گبی شیلره سورولدکده الکتریکلنیر ؛ ۲۸۷ درجهٔ حرارتده آنجاق اریر . آوروپانك بعضی محللرنده بولونور . بالطبع دکزی سواحلی ، کهربا ایچون الك مهم بر موقعدر . دکز کنارلری قازیله‌رق اخراج اولونور . ممالك شاهانه‌ده جبل لبنانده چیقار . بعض صنایع وَ تزیناتده وَ سیغاره ، چوبوق ، نارگیله آغیزلقلرنده ، تسبیح دانه‌لری یاپمقده وَ بعض ترکیباتِ کیمیویه‌ده استعمال اولونور . تؤتسی ایچون یاقیلدقده پارلاق برضیا ، گوزل بر رایحه نشر ایدر .

جیوا : معدنلر ایچنده جیوادن باشقه طبیعی صیجاقلقده ریبوب صو حالنده گلن معدن یوقدر . رنگی گوموشمسی اولور . گوزل بر پارلاقلغی واردر . جیوا ، سانتیغراد‌ده صفردن ٤۰ درجه آشاغی اینجه قاتیلاشیر ؛ ۳۵۰ درجه‌یه چیقینجه قاینامغه باشلار . جیوانك : بوغوسی‌ده ، ترکیباتی‌ده غایت زهرلیدر . بزده جیوا چیقان یرلر سلانیك وَ سیواس ولایتلریدر .

جیوا ، آلتون وَ گوموشی ، جوهرلرندن آییرمقده ، { زنجفره } دینیلن بویانك یاپیلماسنده ، آیینه‌لری صیرلامقده ، آلتون وَ گوموش یالدیزلامقده ، میزان الحراره ایله میزان الهوا آلتلرنده خدمتی واردر . طبابتده وَ دها سائر بعض شیلرده قوللانیلیر .

پترول غازی : صاری ، اسمر ، قیرمیزی رنکده اولور ؛ اکثر

دفعه دخی یشیلتراق رنکلرده بولونور . مخصوصی قویولردن چیقا-
ریلیر ؛ قایالقلر آراسندن فیشقیریر . پترول غازی‌نک بعضاً ارضده او
درجه چیقار، که عادتا پیکارلر تشکیل ایدر ؛ ١٦٤٠ سنهٔ میلادیّه
سنده ایتالیاده کشف ایدیلمش ؛ ١٨٥٤ سنه سنده ده آمریقاده استعما-
لنه بدأ اولونمشدر . الڭ ایییسی‌نک آوروپاده واقع غالیچیاده چیقاندر .
آمریقا وَ بحر خزر سواحلنده دخی کلّیتلی بولونور . ممالك شاهانه‌ده
آناطولی نك بر چوق محللرنده پترول غازی کشف اولونمشدر . علی-
العموم تنویرات ، تسخینات* ایچون استعمال اولونور . صنایعده ده
مستعملدر . بوکا : نفت ، یاخود طاش یاغی دخی دینیر .

پیلاتین : رنکی کوموشمسیدر . غایت : آغیر ، سرت ، یاپیلیر ،
رطوبتدن بوزولماز ، نادر بولونور ، کوج اریر بر معدندر . پیلاتین‌نک
قوملو طوپراقلرده ، دمیر وَ باقیر ایله قاریشیق ظهور ایدر . اینجه
صنعتلرده وَ خصوصیله ساعتجیلکده ، مدالیه اعمالنده ، زاج یاغی
قایناتمغه مخصوص قابلرده ، جرّاح آلتلری یاپمقده قوللانیلیر .
{ سپرِ صاعقه } آلتنك تپه سنه قونور . بو خاصّه‌لری ایچون پیلاتینك
هر بکی قیّه سی‌نک بش بیکدن یدی بیك غروش قدر قیمتی واردر .

صودا : { صوّد } دینیلن نباتك کوللندن یاپیلیر . اکثریّا بیاض
وَیا صاریمتراق رنکده اولور . بعض برکانی* طاشلرك اوستنده ، برطاقیم
کوللرده حاصل اولور . لذّتی طوزه بکزەر ؛ فقط براز یاقیجیدر . صودا-
نك استعمالی متنوّعدر : صابون ، کاغد وَجام یاپمقده ، البسه‌یه دو-
کولن بویا لکه‌لرینی چیقاریلمقده ، بویا جیلقده ، چاماشیرلرك کیرینی
قولایجه اخراج ایتمکلکده ، آیینه لری صیرلامقده مستعملدر . صودا
طبابتده دخی قوللانیلیر . الڭ زیاده دکز کنارلرنده ظهور ایدر .

طونج ، پرنج ، بافون : بونلر، باشلی باشلرینه وَ آیریجه معدنلر دگلدر . ترکیبلرنده آز چوق باقیر بولونان سائر معدنلردن حصوله گلیر. مثلا : باقیر ایله قالایك برلشمه سندن، «طونج» حاصل اولدیغی گبی چینقو ایله باقیرك قاریشدیریلمه سندن ده، «پرنج» ، حصوله گلیر. باقیر ، توتیا وَ نیکل نام معدنلرك برلشدیریلمه سندن ایسه «بافون» وجوده گلیر .

بافون، بعض اولکه لرده سکّه یاپمقده ، چاتال ، بیچاق ، قاشیق ، لامبا اعمالنده وَ سائر بر خیلی صنایعده مستعملدر . بزده: «یکی گوموش» نامیله ده معروفدر .

پرنج دن: شمعدان ، ترازو درهملری ، هاون وَ هاون الی یاپیلیر . مطبعه وَ سائر فابریقه ده ایشله تدیریلان ماکینه لرك، زیاده طایانقلی اولماسی لازم گلن بعض پارچه لرینی یاپمقده ده مستعملدر .

اخلاقی درس

ثبات - استقامت

ثبات قلبه وَ استقامتِ افكاره مالك اولانلر؛ هر حالده، هر محلده نائلِ مرتبهٔ امتياز وَ أبناى جنسلرى ميانندە هر وجه ايله سرفراز اولورلر.

بو صفتِ جميله ايله متّصف اولانلرك، حالاً، استقبالاً ترقّياتِ مدنيّه نك درجهٔ عُليا سنه واصل اولدقلرى كورولور؛ تلوّنِ افكار وَ عدمِ ثبات ايله متخلّق اولانلر ايسه بالعكس تدنّياتِ منفوره نك دركهٔ سُفلاسنه نازل اولدقلرى، بالتّجربه مشاهده اولونور.

نظرِ امعان ايله باقيليرسه خصائلِ انسانيّه نك الڭ مهمى، الڭ مؤثّرى؛ ثبات اولديغى كبى اوصافِ جميله نكده الڭ معتبرى؛ استقامتدر. يكديكرينه لازم وَ ملزوم حكمنده بولونان بو ايكى صفتِ جميله؛ كبى عالمده هيچ بر رهبرِ طريقِ سلامت يوقدر. مثلا: بر آدم اوقومق آرزوسنده اولوبده ثبات و دوام ايله سه اوسايه ده كسبِ معلومات ايدر. معلوماتى سايه سنده ده: صاحبِ شهرت وشان، وَبين الاقران مشار بالبنان اولور.

طريقِ تجارته سُلوك ايدوبده او يولده ثبات ايده رك مستقيمانه طاورانيلسه؛ نائلِ ثروت وسعادت اولونور. بر آدم؛ خَفّاف چراغى ايله اولسه ايشنده دوام و ثبات ايدنجه، صداقت و استقامت ابراز ايله ينجه آز وقتده قالفه، آز زمان صوكره ده اوْسته اولور.

بو اوصاف جمیله‌سی سایه‌سنده بر گون او اصنافه کتخدا ده انتخاب ایدیله‌بیلیر. الحاصل دنیاده ثبات و استقامتدن بیوك بر مزیت، اوندن بیوك بر رهبر موفقیت یوقدر.

انسان، اخلاق حسنه و فضائل انسانیه ایله تزیین ذات و صفات ایدوب ثبات و استقامتدن سرمو آیریلمامالی. دائما اوزنده، سوزنده، ایشنده ثبات و استقامت اوزره چالیشوب چابالامالی.

اخلاقی درس

حق شناسلق - منتدارلق

بر آدم، پارس ده درونده ٤٧٥ بیك غروشلق بانقه قائمه‌سی بولونان جزودانی ناصلسه دوشورور. بیچاره‌نك اولانجه ثروتی بوندن عبارت ایمش؛ منافع صندوقنه گوتوریورمش. زواللی آدمك، آرتیق نه قدر محزون، مکدر اولدیغی آکلاشیله بیلیر.

او گون، اقربا و احباسنی ده خانه‌سنده طعامه دعوت ایتمش ایمش. بوکدرینی آنلره بیان ایتمه‌مکه چالیشیر؛ سوفرادن قالقیله‌جغی اثناده خدمتچیلردن بری گلیر؛ طیشاریده کویلو بر قیز جغزك خانه صاحبنی بش دقیقه گورمك رجاسنده بولوندیغنی بیان ایدر. صاحب خانه، دیوانخانه‌یه چیقار. قیز جغز، خانه صاحبنی گورونجه همان یانینه قوشار: «ناصیه حالکزدن آکلاشیلیر، که کدرلیسکز؛ سزی سویندیرمکه گلدم.» دییه‌رك جزودانی چیقاروب ویریر. زواللی آدم، سوینجندن چوجوغی درآغوش ایدر.

قیزی، مسافرلرك حضورینه گوتوره‌رك: «مسرور اولیکز

دوستلرم! زیرا غائب ایتمش اولدیغم سعادتمی، بو قیزجغز بڭا اعاده ایله‌دی.» دییه‌رك وقعه‌یی حکایه ایله‌ر.

بو قیز، فقیر وَ طول بر قادینڭ کریمه‌سی ایمش. پارسه‌یا قیین بر کویده اقامت ایدرمش. برایش ایچون پارسه‌یه گلدیگی صیراده جزؤدانی بولدیغنی، آچوب باقدیغنده درونده یوز بیڭ فرانقلق قائمه* ایله برده مکتوب ظهور ایتدیگنی، مکتوبڭ اوزرینی اوقویه‌رق گلوب اصل صاحبنڭ خانه‌سنی بولمغه موفق اولدیغنی بیان ایله‌ر.

جزؤدان صاحبی، قیزجغزڭ صداقتنه مکافات* اوله‌رق سَنَوی اوچ یوز فرانق* ویره‌جگنی وعد ایدر. حیفا، که* بیچاره‌نڭ بو بختیارلغی اوزون مدّت سورمز. کندیسنه برخسته‌لك عارض* اوله‌رق وفات ایدر؛ فقط او ذات، مذکور علوفه‌یی* قیدِ حیات* شرطیله مزبوره‌نڭ والده‌سنه تخصیص ایدر؛ ماتمزده قادینڭ تأثیراتنی تعدیل ایله‌ر.

تاریخ و تراجم احوال مشاهیر

آمریقانك كشفی ـ قیریستوف قولومب

عالمِ انسانیتّه ایتمش اولدقلری بویوك بویوك خدمتلریله شان قازانان، وفاتلرندن صوكره تاریخلرده، لسانلرده نام‌لرینی اِبقا ایدن مشاهیرِ عالمدن بریسی ده آمریقا قطعه سنی كشف ایدن قیریستوف قولومب در .

قیریستوف قولومبك، هرنه قدر تاریخِ تولّدینجه روایتلر مختلف ایسه ده تاریخِ میلادك ١٤٣٦ سنه سنده ایتالیانك جنووا ایالتنده طوغدیغی قبول ایدیلمشدر .

كندیسی، جنووا ده برچوقه فابریقه جیسنك اوغلی ایدی. پدری، اوغلنك تحصیله هوسكار اولدیغنی گورنجه مكتبه دوام ایتدیردی . جغرافیا، حساب، هیئت علملرینی گوزلجه تحصیل ایتدی . جغرافیا كتابلرنده اسملرینی اوقودیغی بیكلرجه ممالكی گزوب گورمك آرزوسنه دوشدی . بو أملنك حصولنه الك گوزل طریق، گمیجیلكی بولدی . مكتبدن چیقار چیقماز برگمیجی یاننه صوقولدی . بومناسبتله همان بالجمله دكزلری طولاشدی ؛ سواحلده بولونان ممالكك كافه سنی گزدی .

بر آرالق، ایچنده بولوندیغی گمی قضایه اوغرادی ؛ شیمدی پورتكیز دولتنك مقرِّ حكومتی بولونان لیزبونه شهری سواحلنه دوشدی.

قولومب، اوراده تأهل ایله‌دی . او اثناده پورتکیز گمیجیلری، هندستانه یول بولمق ایچون بوتون آفریقا سواحلنی طولاشمقده، بر چوق آطه‌لر بولمقده ایدیلر .

أزجمله آصور آطه‌لرینی کشف ایدن گمیجیلر، بو آطه‌لرك بعض سواحلنده برچوق صندال پارچه‌لری ایله باقیر رنگلی انسان جسدلری بولوندیغنی سویله‌مکده ایدیلر .

قولومب، بونی ایشیدیر ایشیتمز آوروپانك جهت غربیه سنده بحر محیط آطلاسی نك اوته‌لرنده بر چوق قاره بولونه جغنی وَ بر طریق ایله هندستانه قدر گیدیله بیله جگنی تصوّر ایله‌دی .

بو فکر، گیتدکجه تقویت بولدی . یگرمی سنه قدر ذهننی اشغال ایتدی . تصوّر ایله دیگی بو قاره، عین الیقین مشاهده ایدرجه سنه گوزی اوگنده تجسّم ایتمکده ایدی . نهایت کشفیات اجرا سنه قرار ویردی ؛ بو ایسه عظیم مصارفه محتاج ایدی .

اوّل امرده، جنوه‌لره، صوکره، پورتکیز قیرالنه مراجعت ایتدی؛ معاونت رجاسنده بولوندی . بونلردن جواب رد آلینجه سائر حکمدارلره مراجعت ایله دی . هیچ بری، بو فکرینی تصویب ایتمه‌دی . « تحف فکرلی آدم ! » دییه‌رك ردّ ایتدیلر . نهایت اسپانیا قیرالی فردیناند وَ قیرالیچه سی ایزابلایه عرض مرام ایتدی؛ سکز سنه بو ادّعا، بو استدعاسنده ثبات ایله دی ؛ استدعاسی گوج حال ایله قبول اولوندی .

لوازماتیله اوچ گمی تدارك اولوندی . معیّتنه یوز یگرمی طائفه ویریلدی: « بویوك آمیرال » وَ « دولت وَکیلی » عنوانلریله تاریخ میلادك ١٤٩٢ سالنده آغستوسك اوچنجی گونی آندلس ساحلنده واقع پالوس لیمانندن کمال احتشام ایله یوله چیقدی .

طوقوز هفته متمادیاً گیدیلدی ؛ قاره دن اثر گوروله مه دی . گونلر گچدکجه طائفه لره یأس گلدی ؛ میریلدانمغه باشلادیلر ؛ اِشتکالر چوغالدی . عودت ایدیلمه سی، قولومبه اخطار اولوندی . غیرتلی ، ثباتلی آدملرڭ صحتنه ، سلامتنه حکم ایتدکلری فکرلرندن دونرلرمی ؟ قیریستوف ده آز وقتده املنه قاووشه جغنی قوياً حکم ایتمش ایدی ؛ بناءً علیه یولنه دوامده اصرار ایله دی . طائفه لرڭ بالاتفاق عودته قرار ویردیلر ؛ قولومب ی ده کندیلرینه اویمغه اِجبار ایتدیلر . بی چاره قولومبڭ طائفه سنڭ کندیسنه وَ قوماندا سنه عادتا اطاعت ایتمه دکلرینی گورونجه جانی صیقیلدی ؛ اوچ گونه قدر بر اثر موفقیت ظهور ایتمه یه جك اولورسه عودته مجبور اوله جغنی وعد ایله دی .

بو وعدك ایکنجی گونی آقشامی ساعت دورت قرارلرنده اوزاقدن اوزاغه بر ایشیق اثری گورونلدی . ایکی ساعت صوکره طائفه لر: « قاره ! قاره ! » دییه باغیرشمغه باشلادیلر .

صباح اولوب گونش طوغنجه کندیلرینی یشیل اورمانلرله محاط بر آطه اوکنده بولدیلر . طائفه لر همان یره قاپانوب جنابِ حقه حمد وثنا ایتدیلر . قولومبڭ ده آیاقلرینه دوشوب عفو دیله دیلر . مذکور آطه یه قولومب طرفندن: سان سالوادور نامی ویریلدی .

او سنه نڭ مارتنده اسپانیایه عودت ایدیلدی . قولومبڭ لیزبونه ساحلنه واصل اولونجه هرکس استقباله قوشوشدی . بر آلای والا ایله حضور قیرالی یه قبول اولوندی . کشف ایتدیگی ممالك اوزرینه: « قیرال وکیلی » نَصب ایدیلدی . حضورِ قیرالیده اوطورمق شرفنه ده مظهر اولدی . بو شرفڭ یالڭز قیرال خاندانه منسوب ذواته مخصوص ایدی .

قولومبك بو شان و شرفنی چکه مه ین بعض رفیقلری: «او طرفلرده اویله برقاره بولونه جغنی هرکسجه ذاتاً متصوّر ایدی.» قیلیقلی سوزلرله آنك بو کشفنی اهمیّتدن دوشورمك، بو وجه ایله مظهر اولدیغی شان و شرفی قارارتمق ایسته‌رلردی.

برگون، بولوندیغی برسوفرا باشنده ینه بو یولده سوزلر سویله‌ندیگنی گورونجه قولومب، همان ماصه نك اوستنده بولونان یومورطه‌لردن برینی آلدی: «ایچیکزدن کیم شو یومورطه‌یی تپه‌سی اوستنه طور دوره بیلیر؟» دییه صوردی. هیچ بری طور دورمغه مُوَفّق اوله‌مادی. قولومب، یومورطه نك تپه‌سنی قیروب طور دوردی. مجلس: «بویله هرکس ده طور دوره بیلیر.» دیینجه: «أوَت! بن یولنی بولدقدن صوکره هرکس ده طور دوره بیلیر.» جوابیله آنلری محجوب قیلدی.

قوجه قولومب! ایکی اوچ دفعه دها او طرفه اجرای سیر و سفر ایتدی؛ خیلی محللر دها کشف ایله دی. بونلردن، هائیتی آطه‌سی وحشیلرینی تحت اطاعته آلدی.

رشك آور جهان اولان بو موفّقیتی، رقیبلرینك بوتون عروق حسدینی تحریك ایتدی. نهایت: قولومب، بعض بلیّه‌لره دوچار اولدی. میلادك ١٥٠٦ سنه‌سی مایسنك یگرمیسنده یتمش یاشنده اولدیغی حالده ترك سفینهٔ عالم دغدغه ایله دی.

قولومب، بو کشفیّاتندن باشقه او سایه ده برطاقیم ترقّیات بحریّه‌یه دخی سبب اولمشدر. ازجمله گمیلرك، طوْل وَ عرض جهتیله ساحلدن نه قدر آچیقده بولوندیغنی تعیین ایدن: {اسطرلاب} نام آلت، ایلك دفعه اوله رق قولومب طرفندن استعمال ایدیلمشدر.

اخلاقی درس

فقره‌لر

سلطان محمود غزنوی حضرتلری برگون گورور، که بر اختیار آدم، آرقه‌سنه بریوك آلمش گیدییور . حالنه آجییوب دیرکه: « اختیار ! سنی بوزحمتدن قورتارمق ایچون سکا براز آلتون می ؟ ، برمرکب می ؟ ، برقاچ قویون می ؟ ، یوقسه بر باغ می ویره‌یم ؟ »

اختیار جواباً : « افندم ! آلتونلری ویر، بلمه باغلایم ؛ مرکبی ویر، بینه‌یم ؛ قویونلری ویر، اوکمه قاته‌یم ؛ باغی ویر، اقامت ایده‌یم . » جوابنی ویرمش . اختیارك بو سوزی، سلطانك پك خوشنه گیده‌رك او وجهله اجراسنی امر بیورمش .

§

روسیه ایمپراطوری بویوك پترو، برگون آوه چیقار . عودتنده یولده براز تنفس ایتمك اوزره معیّتنده بولونان قُرَناسندن گری قالیر. اطرافنه باقینه‌رق گیدرکن بر باغچه نك قاپیسنده بر چوجوق گورور. باقارکه چوجوق دقّتله دورت طرفنه باقینییور . « نه آرایورسك اوغلم ؟ » دیر . چوجوق : « شو گیدنلرك ایچنده ایمپراطور هانگیسی اولدیغنی آکلامق ایچون باقییورم . » جوابنی ویریر . چوجوغك بوسوزی، ایمپراطورك خوشنه گیدر . « پك ایی اوغلم ! ترکیمه بین ده بن سکا ایمپراطوری گوستره‌یم . » دیر. چوجوق، همان قوشوب ترکیسنه بینر .

ایلری‌یه طوغرو گیدر ایکن ایمپراطور: «اوغلم! ایی دقّت ایت؛ شیمدی قاووشه‌جغمز آدملر، باشلرینی آچوب ده کیمه تمنّا ایدرلرسه ایمپراطور اودر» دیر. آنلره قاووشدقلری صیراده هرکس باشنی آچوب ایمپراطوری سلاملار. مشار الیه بو صیراده چوجوغه: «شیمدی ایمپراطورك کیم اولدیغنی آڭلادڭمی؟» دییه صوروبجه چوجوق، «کیم اوله‌جق! ایکیمزدن بریمز، امّا هانگیمز اولدیغنی فرق ایده‌مه‌دم؛ زیرا سن ده باشنی آچمادڭ بن ده» جوابنی ویرمش. بو جواب، برقات دها ایمپراطورڭ خوشنه گیدر؛ آنی حمایه‌سنه نائل ایله‌ر.

§

بر خسیس، سوزی، صحبتی دیڭله‌نمز اولدیغی حالده پك چوق سویله‌رمش. بویله دائما کیسه‌سی، قاپالی، آغزی، آچیق اولدیغندن برگون کندیسنه: «آلتونلریکی، آغزیکه آل؛ دیلڭکی، کیسه‌که قوی!» دیمشلر.

محصولات

کرهٔ ارضك هرطرفنده، اِقلیمنه گوره محصولات حصوله گلیر . شویله‌که : هیچ قیش اولمایان آقالیمِ حارّه‌ده، چوقلق صو بولونماز ؛ لکن اوگبی یرلرده ده انسانك حرارتنی* تسکین ایده‌جك : لیمون ، پورتوقال وَ بونلره مماثل* میوه‌لر حاصل اولور . فیل ، دەوه‌گبی الك زیاده صیجاغه ، صوسزلغه طایانان حیوانلر دخی اورالرده بولونور .

آقالیم بارده‌ده ایسه سنه‌نك همان هر فصلنده صوغوق حکمفرما اولدیغی ایچون چوقلق محصولاتِ ارضیّه* یتیشمز . اورالرده : نباتات ، حبوبات، صیجاق مملکتلرِه نسبتله آز اولور ؛ لکن بالق ، آو حیواناتی چوق بولونور . ازجمله گییك نوعندن وَ اسمنه : «رەن» دینیلن برحیوان واردر ، که اورالر اهالیسنك پك چوق احتیاجاتنی دفع ایدر . بو حیوان، قیزاقلره قوشـوله‌رق قارلرك ، بوزلرك اوزرندن هر نوع یوکاری چکر، گوتورور . سودی، لذیذ ، اتی، نفیسـدر . دریسندن اثواب یاپیلیر . خانه‌لرك : طاملری ، باجه‌لری، آنکله اورتولور . بو دریدن گمی یلکنی ده اولور . بو حیوان، قورو یاپراق ایله یوصون ییر . کندی ییه‌جکنی، قارلرك ، بوزلرك آلتندن بولوب چیقاریر .

بولوندیغمز اقلیمك، صوغوقلغی، صیجاقلغی معتدل اولدیغی ایچون پك چوق نباتات* ، حبوبات وَ اثمار متنوّعه* حصوله گتیریر . بناءً علیه بزده، زراعت* ، تجارت وَ هر نوع صنایع میسّر* اولور .

اخلاق درسی

منّتدارلق - نانکورلك

منّتدارلق، گورولن ایلكگی اونوتمامق در، كه بر وظیفهٔ انسانیّتدر. نانكورلك ایسه نعمته قارشی شكران ایله متحسّس اولمامق، ایلكگی فراموش ایتمك دیمكدر. بو ایسه انسانلغه كاملاً مغایر وبوتون اهل انصاف نزدنده منفور بر حركتدر.

هله بعض نانكورلر واردر، كه گوردیگی ایلكه مقابل اظهار منّتداری ایتمك شویله طورسون ولی نعمتنه قارشی فنالق بیله دوشونورلر. بونلر، آرتیق انسانلرك الڭ باباغیسی، الڭ آلچاغی عدّ اولونور؛ كلب قدر بیله حیثیتلری اولماز. كلب، بر حیوان اولمقله برابر نعمت حقّنی اونوتمادیغی، فعلاً ده ابراز منّتداری ایلهدیگی مثبتدر.

نانكورلرك بو طبقه سندن، آرتیق هر نوع فنالق اومولور. اوگبیلره ایلكده بولونمق، یاگلیش بر تدبیر اوله جغی گبی اونلرله اُنسیّت، اُلفت ایتمك دخی معقول اوله ماز. شو ده وار، كه اگر بونلر، اقربا، اودّا، معیت مأموری، یازیجی وخدمتجیدن ظهور ایدر ایسه دها زیاده مضرّته معروض بولونولمش اولور. ایشته بو سببدن ناشی سوزدن زیاده اوزه دقت ایتمه نڭ، مستحق معاونت اولانلری، نامستحقلردن احتیاطكارانه تفریق ایله مه نڭ اهمیّتی آرتدقجه آرتار.

مثلا: بر تاجر، معیتنه یازیجیلر، معاونلر آلیر. آنلری، تجارتگاهنڭ ایشلرینه، تدابیرینه ودها سائر بعض مشروع اسرارینه واقف

ایله‌ر . بونلرڭ او راده ایشله‌رکن بر طرفدن معاش آلمقله ، دیگر طرفدن معامله اوگرنمکله ایکی جهتدن مستفید اولورلر . بوڭا مقابل بونلرڭ آرتیق مستقیمانه حرکتده بولونمالری لازم گلیر ایکن وفاسزلقلری تظاهر ایدیوریر .

حسنِ خُلق صاحبی اولانلرڭ ملاحظه‌سی؛ آلدقلری پاره‌یه ، اوگرندکلری ایشه مقابل کمالِ شکران وَ صداقتله سعی و اقدامده بولونمقدن عبارت اولور . دها زیاده سنی‌ده خدمتلرنده تدریجاً ممارسه پیدا ایده‌رك ، یارارلقلرینی آرتیره‌رق تجارتخانه‌نڭ فَیض بولماسندن انتظار ایدرلر . آمرلری ایسه بر طرفدن مأمورلرینڭ شو حسنِ حرکتلرینی گوره‌رك ممنون قالیر ، دیگر طرفدن آنلرڭ سعی واقتدارلری نسبتنده کیمینڭ معاشنی تزیید ایتمك ، کیمینی مدیرِاُمور یاپمق ، بردیگرینی شریك ، دها او برینی شعبه مأموری تعیین ایله‌مك صورتیله ترفیهلرینی دوشونور . بعضاً ده تجارتخانه سنڭ سنوی وارداتندن مأمورلرینی باشقه‌جه حصه مندِ منفعت ایدر. بو وجه ایله آنلرڭ سرڤورینه ، کندینڭ ده مفخرتنه خدمت ایتمش اولور . نه گوزل معاشرت !

اپی آمرلر ایله اپی مأمورلرڭ بویله یکوجود اولمالری سایه سنده اَلده ایدیله‌جك سعادتڭ اویله اجراسی غیر قابل بر فداکارلغه ده توقّف ایتمز؛ بوسعادتڭ سببی؛ پك ساده اولوب اوده حسنِ نیتدن عبارتدر ؛ لکن مشربسزلر ، وفاسزلر، بد اندیشلر؛ بویله گوزل شیلری دوشونمزلر؛ زیرا سوء تربیه نتایجندن اوله‌رق اپی شی دوشونمکده فکرلری کورلشمش اولور. آنلر؛ فکرلرینی فنالق یولنده بیلتمش اولدقلری ایچون موجود اقتدارلرینی اویولده صرف ایدرلر. واقعا بوگبیلر فلاح بولمازلر؛ حرکتلرینڭ جزای سزالرینی ایر، گیج چکرلر. نه چاره‌که برکرّه او

مسلکه سلوك ایتمش ، خیانت یولنه صاپیورمش اولدقلری ایچون یا-
قه‌لرینی قولایجه قورتاره‌ماز اولورلر .

بونلرڭ خدمت ایتدکلری یرده براز ایش اوگره‌نیر اوگرنمز انوا-
عی فنالغه قویولورلر . یالان سویله‌رلر ؛ حیله یاپارلر ؛ تجارتگاهڭ
رقیبلریله گوروشمکه ، آنلرڭ دسیسه‌لرینه آلت اولمغه ، سببِ فیضلری
اولان مغازه‌نڭ اسرارِ مشروعهٔ تجاریه‌سنی غرضکارلره صاتمغه قدر
تنزل ایدرلر. حتی اویله‌لر بولونور، که تجارتخانه‌نیڭ افندیسنڭ النّدن
آلمغه قدر ارتکاب ایدرلر . بونلری اجرا ایده‌جك اقتداره ایسه بو-
لوندقلری تجارتخانه‌ده نائل اولمشلردی ؛ اواقتداری ، او اعتمادی ،
او نعمتیڭ سلاح اوله‌رق افندیسنه قارشی استعمال ایتمك درجه‌سنده
کفرانِ نعمتده بولونورلر .

عزیز افندیلر !

بونلری اوقودیغڭز زمان قلبِ معصومانه‌ڭز اقتضا سنجه تویلریڭز
اوُرپره‌جك ؛ قانڭز غلیانه گله‌جك . حتی - سنڭز ایجابنجه - بلکه
نانکورلگڭ بو درجه‌سنه احتمال ویرمه‌یه‌جکسڭز ؛ لکن حال بویله‌در ؛
سببی ده آنلرڭ بولوندقلری ، بویودکلری محیطدر ؛ چونکه مدّتِ حیا-
تلرنده ، باخصوص صِغَرِ سنلرنده کندیلرینی احاطه ایدنلرڭ بد اخلاق
اولدقلری ایچون اونلرله هممشرب اولوب قالمشلردر .

سنّڭز ترقی ایتدکجه ، معامله ایچنده بولوندقجه ، طبقهٔ انسان حقّنده
وقوف پیدا ایله‌دکجه نظریڭزه بر چوق مجهولات چارپه‌جق ؛ هم نو-
عکزڭ برطاقیم عقله ، خیاله گلمه‌ین وفاسزلقلرینه دوچار اوله‌جقسڭز .
ایشته سزه بهالی‌یه مال اوله‌جق بو آجی حاللردن وارسته قالماڭز
ایچون پیدا اولونه‌جق : دوست ، شریك، احبّا ، معاون ، وَ استخدام

ایده جك خدمتكارلر ایله تودیعِ اسرار ایله یه جك كیمسه لرك حینِ انتخابده زیاده سیله اهمیّت ویرمه كز وَ اولبابده دقّت ایله مه كز لازم كلیر.

بد مشربلرك كرمكارلغك وجودینی بیله انكار ایدرلر؛ آنلرك منّتدارلق وظیفه سندن قورتولمق ایچون «انسانلرك یاپدقلری ایلكلرك هپ كندی منفعتلری ایچوندر» دیرلر. «هر ایلكك تحتنده مطلقا بر منفعت شخصیّه وار» دیه رك انسانلرك وجدانینه ده قاریشیرلر. او مبارك موقعده منفعتپرستلك اثری آرایه رق فضائلِ انسانیه‌یی انكاره قدر كُستاخ اولورلر.

حالبوكه اربابِ دقّتك، اصحابِ انصافك مسلّمیدر، كه نجیه كریم ذاتلرك صِرف همنوعنی سفالتدن قورتارمق، آنك ضرورتنی تخفیف ایله مك مقصدیله یاردیم ایدرلر. علی الخصوص اویله علوِ طبع صاحبی ذاتلر واردر، كه كرم واحسانلرینی هركسدن مكتوم طوتارلر؛ بناءً علیه حسنات واقعه لری، كندیلریله جناب الله میاننده قالیر.

اویله مكارمِ اخلاق صاحبی كیمسه لرده واردر، كه: عار و حجاب صاحبی محتاجینی محجوبیت آلتنده أزوب بوزمه مك ملاحظه سیله كندیلرینی آنلردن كیزلرلر؛ احساندیده لرینك خبرلری اولمازكه ألطاف واقعه كیمدن متوارددر.

مع مافیه شوراسی ده جای ملاحظه در، كه ایلكلرك، هر دائم مستور قالماسی ده معقول دكلدر؛ زیرا سائرینه عبرت وَ اصلاح نفسه مدار اولمق ایچون آرا صیرا بیلنمه سی ده هم جائز، هم ده مقبولدر.

كرهٔ ارضك برطرفنده قحط وغلا كبی، زلزله كبی، سیلاب كبی بر آفت ظهورنده وجدانلر راحتسز اولویور؛ آفتزدكانك هانكی قوم وَ مذهبدن بولوندیغی آرانمقسزین معاونته شتاب اولونیور. ایمدی

یوزلرینی گورمه دیگی، ابدیاً ده گورمه یه جگی انسانلره عائد اولان شو معاونتك قسماً عقائد دینیه اقتضاسندن، قسماده محبتِ انسانیه ایجاباتندن اولدیغنه شبهه قالماز.

حتی اکثریاً ـ بعض ملاحظاتِ معقوله یه بناءً ـ اصحاب اعانه نك نام‌لری نشر و اعلان ایدلدیگی صیراده بعض کیمسه‌لر، اعلان جدولنده نام‌لرینی کتم ایچون «برشخص طرفندن» عباره‌سیله قید اولونماسنی شرط گوسترمکده درلر.

تاریخ بزه اخبار ایدییور، که نیجه کیمسه‌لر، کندی ولی نعمتلری، کندی مملکتلری، کندی محبلری اوغورینه، وارینی، حتی حیاتنی بیله فدا ایتمشلردر. ایشته عددلری بیکلره، یوز بیکلره، میلیونلره واران بو ذاتلرك مقصدی، یا صرف ایفای وظیفه، یاخود همنوعنه معاونت ایچون اولدیغنه قناعت ایتمکدن باشقه چاره‌مز یوقدر.

حمد اولسون نانکورلر چوقسه نعمتشناسلر دها چوقدر. بونلر، دائماً کندی ولی نعمتلرینی ثنا ایله، دعا ایله یاد ایدوب طورورلر. مقابلةً علی قدر الامکان فائده‌مند اولمغی، برگونا خدمتلرنده بولونمغی‌ده جانه منت بیلیرلر.

فی الواقع علوِ جناب اصحابی، نعمتِ واقعه‌لرینه مقابله اولونمه سنه انتظار ایتمزلر. آنلر، ضرورتلرینی تخفیف ایده بیلمك ایچون، کیمی، اعانهٔ نقدیه‌ده بولونمقدن، کیمی، کندی ایشنده استخدام ایتمکله تأمین معیشتنه سبب اولمقدن کیف طویدقلری گبی بونلرك کندی ایش وَمأموریتلرنده ترقی ایتدکلرینی گورمکله‌ده صفالانیرلر. مکارمِ اخلاقیه اصحابنجه بونلر، حدِ ذاتنده بر اجر و مکافات ایسه ده بوصورتله لطفدیده اولان تمیز یورکلیلر دخی عرضِ منتداری ایتمکدن گیری طورمازلر.

انسانلغك شانی ده بودر ؛ چونكه تحديث نعمت، بر وظيفهٔ مقدّسه در. بعض كيمسه‌لرك «بالنسبه نانكورلرك مقداری دها زياده در» ديه واقع اولان بيانالری تدقيق ايديليرسه يا كليش اولديغی تظاهر ايدر. شويله‌كه: نانكورلك، حسب المناسبه موضوع بحث ايديلير ؛ مجادله وقوعنه سبب اولور؛ خيانتِ واقعه بازارِ عامّه‌يه چيقار وَ تيرِ تعييبه هدف اولور. ده گوزه چارپار . حال بوكه كرمكارلغك ده ، تحديثِ نعمتك ده اوكبی گورولتيلره احتياجی اولماز. او، ساكن، ساكت جريان ايدر وَ قلبلرده محكوك قالمق صورتيله حكمفرما اولور . او، گوكدن نزول ايدن اوفاق دانه‌لی ياغموره بكزه‌ر، كه سسسز ، شاربلتيسز يره اينه‌رك محصولدار طوپراغی يوموشاتير؛ محصول ويرمك عادتی اولان طوپراق دخی ايدينديگی نعمته مقابل فيليزله‌نه‌رك ، نشوونما بوله‌رق أثرينی گوستر ير .

واقعا ايلكلر، حسب البشريه، مرورِ زمانله بعضاً اونوتوله‌بيلير ايسه ده بوراسی عفو اولونمايه جق گناهلردن عدّ ايديله‌مز ؛ چونكه ياخاطره گلمكله ، ياخود اخطار ايديلمكله ينه حكمی باقيدر .

شوراسی ده جای ملاحظه در، كه نانكورلگك مضرّاتی، يالكز كنديسنه ، يالكز محسنهٔ منحصر اولمقده قرار قيلماز ؛ منافع عموميه‌يه ده شامل اولور ؛ چونكه تشكّر، بادیٔ تكثيرِ نعمت اولديغندن او حال، ولی نعمتلرك عددينه نقيصه ويره‌بيلير. احتمالدركه زمان زمان كرمكارلرك تناقصنه سبب، بعضيلر طرفندن ايلكلرك سوء استعمال ايديلمه‌سندن ناشيدر . مع مافيه بو حالك، متين قلبليلره، همجنسنه معاونت ايتمكله صفالانانلره تأثيری اوله‌ماديغی گبی مستحقِ معاونت اولانلری، غير مستحقلردن تفريقده گوجلك چكمه‌ينلرجه هيچ اهميّتی اوله‌ماز .

لطائف

اصحابِ ثروتدن بری، فقیر قیافتنده حمّامه گیدر. حمّامجیلر، مر-قومی گرچکدن فقیر ظنّ ایدوب بر اسکی پشتمال، بر کهنه خاولی گتیر یر-لر. حریف بیقانیر، چیقار. گیده جکی وقت آیینه‌یه بر آلتون براقیر. حمّامجیلر مع التّشکّر قبول وَ استعفای قصور ایدرلر. آرادن بر مدّت گچدکدن صوکره مرقوم ینه اوحمّامه گیدر. بو دفعه حمّامجیلر، صیر-مالی خاولی، ایپکلی پشتمال، چوخه لی نعلین ویروب پك زیاده حُر-مت و رعایت ایدرلر. حریف، بو دفعه حمّامدن چیقوب گیده جکی زمان آیینه یه اون پاره بیراقیر. حمّامجیلر کمالِ حدّتله یوزینه باقینجه: «نه حدّت ایدییورسکز؟ بو اون پاره، گچنکی حمّام اجرتی، گچن دفعه ویردیکم بر آلتون ده شیمدیکی حمّام پاره سیدر.» دیر.

§

انکلیز قیراللرندن هانری، ایرلاندادن گلیرکن برکویه اوغرار. گیجه کویك اوتلنده قالیر. اوتلجی صباحلین ایکی دانه خاشلانمش یومورطه گتیروب ویریر. هانری، گیده جکی زمان یومورطه لره نه ویره جکنی اوتلجی یه صورونجه مرقوم، ایکی یوز شیلین ایستەر. قیرال: «کویکزده یومورطه بوقدر نادرمیدر؟» دییه صورونجه او-تلجی: «خیر افندیم! یومورطه مبزول؛ فقط قیرال نادردر.» دیر.

صوك

آ

آباد شن اولان ؛ معمور .

آبادان شن اولان .

آبا و أجداد بابالر؛ دده‌لر؛ یعنی: برسلسله نك ، برقومك اولکی آدملری.

آتنه‌لی یونانستانك پای تختی اولان آتنه شهرندن؛ آتنه ده طوغمش آدم .

آثار دهاسی غایت گوزل و امثالی نادر بولونان اثرلر؛ برنجی درجه ده ذکی ، متین فکرلی کیمسه طرفندن یاپیلمه ایشلر .

آثار خیریه خیرلی ایشلر . (مکتب، خسته‌خانه ، عبادتخانه ، چشمه ، کوپری وسائره گبی انسانه اك فائده‌لی ، اك لزوملی اولان شیلر .

آثار فتوت کرم وعنایت اثرلری .

آداب اسماع و استماع سویله‌مکه، ایشتمکه دائر ادبلر، اصوللر ، قاعده‌لر.

آداب حسنه گوزل تربیه‌لر؛ ایی خویلر .

آذربایجان ایران دولتنك شمال ولایتلرندن بریدر . (۸۰) بو ناملە بر ده شاعر ایرانی واردر .

آرام راحت ؛ دیکلمه .

آرسطو اسکی یونان عالم و عاقللرندن مشهور بر ذاتدر. میلاددن ۳۸٤ سنه اول طوغمشدر. ٤۹ سنه یاشادقدن صوکره وفات ایتمشدر. مشهور افلاطونك شاگردی و بویوك اسکندرك خواجه‌سیدر.

آرقلر تارلا و بوستانه صو آقیتمق ایچون آچیلان یول .

آریستیپ اسکی یونان عالملرندندر. سوقراطك طلبه‌سندندی . میلاددن ٤۳٥ سنه اول طوغمشدر .

آسایش راحت ؛ باریشیقلق.

آسیا دنیانك بش قطعه‌سندن بری اولوب آنلرك اك بویوگیدر. «اسکی دنیا» دخی دینیر .

آشیانه قوش یووه‌سی؛ مسکن.

آشیل اسکی یونان قهرمانلرندن یگیتلك ایله مشهور بر کیمسه در.

آطه اطرافنی صو قاپلامش اولان قاره .

آفریقا دنیانك بش قطعه‌سندن بریدر. آسیادن کوچوك ، آوروپادن بویوکدر.

آلات تنفسیه نفس آلوب ویرمکه مخصوص آلتلر.

آمیرال بحریه ناظری؛ پاشاسی. دونانما قوماندانی.

آمریقا آسیادن صوکره دنیانك اك بویوك قطعه‌سیدر. «یکی دنیا» دخی دینیر.

آنفاً شیمدی ؛ یوقاریده ؛ شوراجقده.

آن واحد بر آن ؛ (پك آز بر زمان ایچون دینیر)

آوان ضعف ضعف زمانلر؛ گوگه‌نیلمز وقتلر .

آوسترالیا دنیانك بش قطعه‌سندن اك کوچوگی .

ا

أبدیاً ابدی اولەرق صوکنه قدر .

إبریق صودوگونمکه مخصوص قولپلی و امزیکلی قاب «ابریك» صورتنده دخی یازیلیر .

أبنای جنس بر جنسدن اولان انسانلر .

أبنیه بنالر؛ معمار، دیوارجی، دولکر معرفتیله وجوده گلن مسکن و سائره یاپیلر .

أبنیۀ أمیریه بکلك بنالری؛ حکومته مخصوص بنالر .

ابو الحسن خرقانی کبار صوفیه دندر . هجرتك ٤۲٥ سنه سنده وفات ایتمشدر .

أبو الشعرا شاعرلرك باباسی؛ اك بویوك شاعر؛ یونانیلرك ایلك شاعری.

إتهام قباحت اسناد ایتمك ؛ تهمتلی قیلمق .

اثر ایز؛ نشانه؛ علامت .

أثر موفقیت موفق اولمقلق ایزی؛ برشیئی باشه چیقارمق نشانه سی .

أَثمارِ مُتَنَوِّعه انواع میوه، آغاج وَ نبات اتك تخملری حاوی اوله‌رق ویردکلری مأکول وَغیره مأکول دانه‌لری .

أَثْنا (برشیئك یاپیلدیغی) زمان.

إجْبار جبر ؛ زور ایتمك .

إجْتِنا میوه وَ سائره طوپلامق ؛ دوشیرمك .

أُجرَت بر خدمته قارشی ویریلن پاره وَ سائره.

أَجزای جِسْمِیّه بر جسمك پارچه‌لری؛ جسمی تشکیل ایدن ماده‌لر.

أَجزای مُخْتَلِفه باشقه باشقه پارچه‌لر.

إحاطه اطرافنی قاپلامق.

أَحِبّا حبیبلر ؛ سوگیلیلر ؛ دوستلر .

إحتِرام حرمت ایتمك ؛ بر آدمی آغیرلامق ؛ خاطرینی صایمق .

إحتِشام طنطنه ؛ دبدبه ؛ دارات ؛ پارلاقلق .

إحْتِیاجات احتیاجلر ؛ انسانه نه زیاده لازم اولان شیلر .

إحراز (رتبه، پایه، مأموریت گبی شیلر) قازانمق .

إحرازِ دَرَجاتِ عالیه یوکسك درجه‌لره ایرمك. بیوك رتبه‌لر قازانمق .

إحضار حضوره ، اوکه گتیرتمك .

احنف بن قیس کرامدن تابعیندن. بنی تمیم قبیله سنك رئیسی. هجرتك ٦٧ سنه‌سنده وفات ایتمشدر .

أحوالِ ماضیّه گچن حاللر.

إختِلاط قاریشوب گوروشمه، (بر کیمسه ایله دوشوب قالقمق .)

اخذِ موقعِ ممتاز امتیازلی یر ایدینمه ؛ اقرانندن اوستون یر قازانمه .

أخْلاف خلفلر ؛ صوکره‌دن گلن . برینك یرینه قائم اولان .

أخْلاقِ حَسَنَه گوزل خویلر.

أخلاقِ جمیله گوزل خویلر .

أدامهٔ حَیات عمرمزك دوام ایتمه‌سی؛ یاشامق عمرمزك اوزانمه‌سی.

أُدَبا ادیبلر ؛ ایی ، گوزل اثر یازان بیوك محررلر.

إدبار فلاکت ؛ عکسیلك . (« اقبال » ك ضدی .)

إدخال دخول ایتدیرمك ؛ گیر دیرمك .

أدنا مُلاحَظه الك آز، الك بایاغی دوشونش.

أذواقِ حَیات حیاتك ذوقلری ، عمرك لذتلری ؛ یاشامقلغك طادی .

إرائه گوسترمك .

أراضیِ خالیه بوش اولان یرلر ؛ یعنی: اوزرینده اکیلوب بیچیلمه‌ین طوپراقلر .

أربابِ حاجات حاجتلی اولانلر ؛ ایش صاحبلری .

أرْبابِ ضَلالَت طوغرو یولدن چیقوب اگری یوله گیدنلر .

أرْبابِ مَعارِف علم ومعرفت صاحبلری ؛ اوقویوب یازمق بیلنلر .

إرتباط مربوط اولمه؛ باغلی اولمه ؛ بری برینه مناسبتی بولونمه .

إرتِحال اولمه ؛ گوچمه ؛ آخرته گیتمه .

إرتِحالِ دارِ بقا آخرته گیتمه ؛ اولمه .

إرشاد طوغرو یوله گتیرمه ، یول گوسترمه .

أرکان اصول؛ اصللر ؛ تملر.

إزاله محو ایتمك ؛ وجودینی قالدیرمق ؛ گیدرمك.

أزجمله خصوصیله؛ باخصوص؛ هپسندن بری .

إستِثقال ثقیل گورمه خوشلانمامه؛ برکیمسه‌نك آغیرلق ویردیگنی نازکانه بیان ایتمه .

إستِحصال حصوله گتیرمه ؛ الده ایتمه .

أستِحضار حضوره گتیرمه ؛ حاضرلامه .

إستِراحَت راحتلانمه ؛ دیکلنمه؛ یورغونلق آلمه.

إستِرداد گری ایسته‌مه ؛ گری آلمه .

إستِعداد قابلیت ، بر شیئی یاپمق وَ یا اوگرنمك ایچون بر آدمده اولان قوت و قدرت .

إستِعداد خارق العاده بیوك قابلیت ؛ بر شیئی یاپمق وَیا اوگرنمك ایچون بر آدمده اولان غایت چوق قوت؛ قدرت.

إستِعفای قصور قصورینك عفوینی دیله‌مه .

إستِعمال قوللانمه .

إسْتِقامَت طوغرولق.

إسْتِقامَتِ أفکار فکر طوغرولغی.

اِسْتِقبال بر محلدن گلن بر یوك بر ذاتی (حرمتّه) قارشیلامق. (١١٠)

اِسْتِقبالاً گله جك زمانده اوله‌رق.

اِسْتِنْكاف چكینمه؛ قبول ایتمه‌مه؛ گری طورمه.

اِسْكان مسكن؛ یرلشدیرمه.

اِسْكَنْدَر مشهور فیلیپك اوغلی اولوب آرسطو نام فیلسوف نزدنده تعلیم و تربیه گورمشدر. یونانستانی، آناطولی‌یی، عجمستانی ضبط ایتمش؛ حتی هندستانه قدر یورومشدر. میلاددن ٣٥٦ سنه اول طوغمش، ٣٢٣ سنه اول وفات ایتمشدر.

اَسْلاف سلفلر؛ كندندن اول گلنلر.

اِسْناد عزو و عطف ایتمه؛ «شو ایشی سن یاپدك» دیه بر آدمك اوزرینه قباحت آتمه.

اِسْهال عمل ایتمه؛ لینت.

اِشْتِغال مشغول اولمه. (بر ایشله) اوغراشمه.

اَشِرّا چوق كوتو حالده؛ ایشلرده بولونان كیمسه‌لر.

اَشْرَفِ مَخْلوقات اللهك یاراتدیغی شیلرك اك شرفلیسی. (انسان)

اِشْغال مشغول اولمه. اوغراشه‌جق شیئی.

اَصالَت بویوك آدم اولادینه لایق حال؛ اصلزاده‌لك؛ كبارزاده‌لك.

اَصْحاب صاحبلر.

اَصْحابِ ثَرْوَت ثروت صاحبی؛ زنگینلر.

اَصْحابِ صَنایِع صنعت صاحبلری.

اَصْحابِ فَضیلَت فضیلت صاحبلری.

اِضاعَه ضایع؛ تلف. غائب ایتمه.

اِضاعهٔ اَوقات وقتلر ضایع ایتمك.

اِضْطِراب گوكل عذابی؛ راحتسزلق.

اِضْمار گیزله‌مك بر شیئی بیان ایتمه‌مك.

اِطْلاق دیمك؛ تعبیر ایتمك. اسم ویرمك.

اَطْوار طورلر؛ طوروشلر؛ گیدیشلر.

اِظْهار گوسترمه. میدانه چیقارمه.

اِعاده گری ویرمه.

اِعادهٔ آسایش بوزولمش اولان راحتی یرینه گتیرمه.

اَعاظِمِ عُلَما اك بویوك عالملر اك چوق بیلنلر.

اِعانَه محتاج اولانه؛ پاره و سائره ویرمكله ایدیلن یاردیم.

اِعْتِذار عذر بیان ایتمه؛ بهانه بولمه.

اِعْتِراف انكار ایتمه‌مه؛ «اوت! بن یاپدم»، «بن ایتدم» دیه‌رك یاپدیغنی بیان ایتمه؛ حق طانیمه.

اِعْتِقادات گوكل باغلانمش، اینانلمش (شیلر).

اِعْتِنا چوق دقت ایتمك (٩٥)

اِعْتِیاد عادت ایدینمه؛ آلیشمه.

اِعْزاز عزت و اكرام ایتمه؛ عزیز طوتمه.

اِعْزام یوللامق. (انسان حقنده)

اَعْضایِ سِفْلیه آشاغیده بولونان اعضا.

اَعْظَم اك زیاده بویوك.

اِعْلا یوكسلتمه.

اِعْلانِ مَسَرَّت سوینجی عمومه بیلدیرمك؛ سرورینی آشكار ایتمه؛ میدانه قومه.

اَعْما / **اَعْمی** كور. گورمز (اولان).

اِغْتِسال غسل آلمه؛ ییقانمه؛ خرق.

اِغْفالاتِ اِنْسانِیّه انسانی آلداته‌جق شیلر.

اَغْنِیا غنیلر؛ زنگینلر.

اِفاتهٔ فُرْصَت فرصتی قاچیرمه.

اِفْتِخار فخر ایتمه؛ اوگونمه.

اَفْلاطون اسكی یونان حكماسی مشهوره‌سندن سوقراطك شاگردی و آرسطونك خواجه‌سی. شایان حیرت پك چوق اثری واردر. میلاددن ٤٣٠ سنه اول طوغمش و ٨٤ یاشنده وفات ایتمشدر.

اَقالیمِ بارِده پك صغوق اقلیملر، دائما صغوق اولان مملكتلر.

اَقالیمِ حارّه پك صیجاق اقلیملر، دائما صیجاق اولان مملكتلر.

اِقامَت اوطورمه، ساكن و مقیم اولمه.

اِقامَتگاه اوتورولان یر، مسكن، خانه.

اِقْتِدار قدرت؛ بر شیئی یاپه‌بیلمه. گوچ یتمه.

اِقْدام غیرت؛ جهد.

اَقْطار (« قطر »كْ جمعی) طرفلر ؛ اولكه لر ؛ مملكتلر.

اَقْوات (« قوت»كْ جمعی) ييه جكلر.

اَقْواتِ يَوْمِيّه هر كوننك ييه جكلر.

اَكابرِ عُلَما بويوك وَكبار عالملر : چوق شی بيلن كبارلر.

اِكْتِساب ايدنمه ؛ قازانمه.

اِكْمالِ تحصيل او قوماغی ، علم و فن اوكرنمگی تماملامه.

اَكْمَلِ مَوْجودات اللهك ياراتديغی شيلرك اڭ كاملی اولان (انسان).

اَلْآن حالا ؛ هنوز.

اِلْتِزام لازم عد ايتمه .

اِلْتِفات خاطر آله جق معامله. خاطری خوش ايده جك سوز وَ يا ايلك.

اِلْجا آت اجبار . نظر براقمه، سوق ايله يشلر ؛ واريريشلر .

اِلْحاق لاحق ايتمك . قاتمق.

اِلْقا بيراقمق ؛ قويمق ؛ آتمه .

اِلَى الْأَبَد دائما؛ نهايتنه قدر.

امام علی بن ابی طالب (رضی الله عنه) خلفای راشدينك دوردنجيسی وَ داماد حضرت پيغمبر يدر . حضرت عثماندن صوكره هجرتك ۳۵ سنه‌سنده مقام خلافته گچمش وَ ۴۰ تاريخنده عازم دار جنان اولمشدر .

اِمْتِداد تمديد ايتمه، اوزامه، اوزون سورمه.

اِمْتِزاج قاريشه بيلمه ؛ بردن زياده جسمك بری برينه قاريشوب بر جسم تشكيل ايتمه‌سی.

اِمْتِناع چكينمه . بر شيئی ياپمقدن گری طورمه.

اُمَرایِ عَرَب عرب اميرلری . عرب بگلری ، بويوك مأمورلر .

اَمْراض مرضلر ، خسته‌لقلر.

اَمْراضِ ساريه بولاشان علتلر. بردن ديكرينه گچن خسته‌لقلر.

اَمَل آرزو. نيت.

اَمير بگ . باش . مأمور . بويوك ضابط.

اَميرالمؤمنين خليفهٔ اقدس حضرتلری . پادشاه اسلام حضرتلری.

اَمرِ عسير زور ايش. كوج. مصلحت .

اِنْتِساب منتسب ، (بركيمسه ايله مناسبتی اولمه .

اِنْتِظام دوزگونلك. صيرالی. نظاملی اولمه .

اَنْجُمَنِ دانِش معارفك بويوك مجلسی، كه اوراده اڭ عالم آدملر بولونور . علم وفنك ايلريله‌مه سنه يارايه جق ايشلر گورولور .

اِنْحِرافِ مِزاج خسته لنمه.

انظار عواطف نثار مرحمت صاچيغه نظر ايتمه . ايلك طاغتيغه كوز چويرمه.

اِنْفاق نفقه ويرمه. گچيندرمه . بسله مه.

اِنْقياد اطاعت ايتمه. بويون اوزاتمه .

اَنْواع نوعلر . دورلولر.

اوامرِ الٰهيه اللهك امرلری.

اِوِدّا احبا؛ دوستلر؛ احباب.

اَوْشوشمه هر طرفدن هجوم ايدوب يصقلامه ؛ قوشوب طوپلانمه .

اَوْصافِ جميله گوزل صفتلر

اوقيانوس آطلاسی آوروپانك وَ آفريقانك غربنده وَ آمريقانك شرقنده بولونان طبش دكز.

اَوْلاد وعيال خانه خلقی . چولوق چوجوق.

اَوْلِيای الله جناب حقه ياقينلق قازانمش اولان ذات.

اوْمِروس اسكی يونان شعراسنك برنجيسی در گوزلری كور ايدی.

اون دردنجی لوئی فرانسه قراللرندندر. زماننده معارف ، صنايع، درجهٔ كماله وارمشدر . ميلادك ۱٦۳۸ سنه سنده طوغمش وَ ۷۲ سنه قراللق ايتمشدر.

اووا دوزلك . صحرا. گنيش وَ دوز اولان یر .

اهالیٔ اصليّه يرلی اهالی.

اِهْتِمام اهميتلی سعی وغيرت. زياده دقتله چاليشمه .

اِهْمال بر ايشك اجراسنه اهميت ويرمه مزلك . او ايشی حالی اوزره بيراقمه .

اَيادی اَللر .

اَيادیِ اِسْتِفاده فائده‌لنمكده اولان اللر.

اَيالَت بروالينك تحت اداره سنده اوله رق بر قاچ سنجاق وَ قضادن متشكل مملكت ، كه شيمدی « ولايت» دينير .

ایتالیا آوروپانك بویوك دو- لتلرندن بری وَ آنك اولکه سی .

ایجاد یکیدن یکی بر شی میدا- نه گتیرمه . هیچ یوقدن یاپوب میدانه چیقارمه .

ایراث حصوله گتیرمه . ویر- مه .

ایفای حج حجّ بورجنی ادا ایتمه . یعنی : حج شریفه گیتمه .

ایمان اینانمق . قلب ایله تصد- یق . معنای شرعیسی : (قلب ایله تصدیق وَ دیل ایله اقرار).

ب

بادیٔ تکثّر نعمت نعمتك زیاده لشمه سنه، آرتمه سنه سبب اولمه.

بارگران آغیر یوك.

بالاتّفاق برلشه رك . هپ بر آغزدن اوله رق.

بالآخره بعده ، صوكره ، عقبت.

بالتّمهید قویلشدیره رك.(٨٠)

بالتّوجیه ویره رك (مأمو- ریت). (٨١)

بالجمله جمله سی ؛ هپسی.

بالدفعات چوق دفعه.

بانقه قائمه سی بانقه سندی . برقیمت مخصو- صه سی بولونان کاغد پاره.

بد فنا . چرکین . کوتو.

بحر محیط آطلاسی کرهٔ ارضك اطرافنی قاپلایان بیوك دکز .

بد خواهلق هرکسك کو- تولگنی آر- زو ایدن آدمك حالی. غرضکار.

بداهت پك آچیق صورتده. (٧٤) آشکار اولمه.

بدأ باشلامق.

برج قلعه بدنی.

برخوردار خوش حال او- لمه . امکنك ، ایلکنك میوه سنی گورن.

برکان یانار طاغ .

برودت صوغوقلق.

بذل عطایای فراوان چوق چوق بخشیشلر ویرمه .

بزرجمهر ایران قدیم وزرا- سندندر . غایت عقللی بر ذات ایدی.

بصیرت قلب گوزی. بر شیئی قلباً وَ فکراً کور- مه.

بطائت آغیرلق . آغیر طاو- رانش .

بعده اوندن صکره . موخراً .

بغتةً بردنبره .

بغداد دولت علیهٔ عثمانیه نك «بغداد» ولایتی نامنده وعراق طرفلرنده بولونان ولا- یتنك مرکز اداره سی اولان شهر.

بلا اختیار الندن اولمایه رق ؛ کندی ایسته دیگی ایله اولمقسزین.

بلاد متعدّده پك چوق شهرلر.

بلیّه بلا ؛ کدر.

بنابرین بونك اوزرینه.
بناءً علیه بونك ایچون.

بورون دکزك ایچریسنه طو- غرو ایلریله مش قاره پارچه سی. (٥٠)

بهانه وسیله آرامه ؛ سبب ، قصور بولمه.

بی پایان حدسز (اوجی ، صوکی اولمایان.

بی تاب درمانسز. قوتسز .

بی چاره چاره سز.

بی خبر خبرسز .

بی عدیل مثلی اولمایان؛ اُشی بولونمایان .

بین الاقران اقران آره- سنده ؛ عینی یاشده اولانلر ایچنده.

بین النّاس خلق آره سنده. انسانلر ایچنده.

بویوك اسکندر («اسکندر» ه باقیله).

پ

پارس فرانسه دولتنك پای تختی [سن] نهرینك ایکی ساحلی اوزرنده مشهور بر شهردر.

پر مسرّت چوق سوینجلی .

پیوسته بیتیشك . متصل.

پورتکیز آوروپانك غرب طر- فنده اوقیانوس آتلانتیق ساحلنده بر مملکت اولوب اداره سی؛ قرالقدر.

ت

تاریخ بزدن اول گلوب گچن زمانك، آدملرك احواللندن وَ وقعه‌لردن بحث ایدن فن. (۵۹)

تاریخ تَوَلّد بر کیمسه‌نك طوغدیغی تاریخی.

تألیف (ترجمه اولمایه‌رق) کتاب یازمه؛ کتاب وَ یا رساله ترتیب ایتمه.

تأمین امنیت گتیرمه؛ امین ایتمه.

تأهُل اولنمه؛ او، بارق صاحبی اولمه.

تبدّل عظیم چوق وَ بویوك دگیشمه.

تبدیل دگیشدیرمه. بر شیئك یرینه باشقه سنی گتیرمه.

تتبّعات (بر علمك) آر دینه دوشوب اینجه‌دن اینجه‌یه آراشدیریشلر.

تجارب تجربه‌لر؛ دنه‌مه‌لر؛ صینامه‌لر.

تجارب عدیده بر چوق تجربه‌لر.

تجارت کار ایتمك؛ قازانمق؛ آلیش وَ یریش ایتمك؛ تجارلق.

تجدّد یکیلنمه.

تحت اطاعت اطاعت تحتنده؛ امرینك آلتنده.

تحت نفوذنده امری آلتنده؛ قوماندەسنده.

تحریراً یازی ایله؛ یازه‌رق.

تحرّی آراشدیرمه.

تحریك حرکته گتیرمه؛ قیلداتمه. قیشقیرتمه؛ آیاغه قالدیرمه.

تحصیل علوم متنوّعه دورلو دورلو علملر اوگرنمه.

تحمّل صبر ایتمه؛ دایانمه.

تحمیق احمق عدّ ایتمه. عقلسز یرینه قومه.

تحوّل بر حالدن باشقه حاله دونمه. دگیشمه.

تخصیص بر شیئی برینه مخصوص قیلمه. (آیلق، ییللق؛ تعیینات گبی بر شیئی باغلامه).

تخفیف خفیفلشدیرمه.

تخلّف اختلاف. دگیشمه.

تدابیر تدبیرلر، عقیللیجه قوللانیشلر.

تداولی مشکل بر شیئك خلق ایچنده آلنوب ویرلمه‌سی مشکل اولان، الدن اله گچمه‌سی وَ سورولمه‌سی گوج اولان.

تدبیر عقیللیجه قوللانیش.

تدرّس و تعلّم درس آلمه؛ علم اوگرنمه.

تدقیق اینجه‌دن اینجه‌یه آراشدیرمه.

تدنیّات منفوره پك فنا صورتده آشاغیلامه‌لر، نفرت ایدیله‌جك درجه‌ده گیری قالیشلر.

تراش درینه وارمایه‌رق بر شیئی قازیمه. یوزندن یونتمه. (۸۷)

تربیهٔ حسنه گوزل تربیه.

ترجیح بر شیئی دیگرندن زیاده بگنمه (برینی دیگرندن اوستون طوتمه).

ترجمه کرده ترجمه ایدلمش.

تردّد بر شیئی یاپوب یاپمامقده شبهه‌ده قالمه. «یاپه‌یم می یاپمه‌یم می؟» دیه قرارسز اولمه.

ترسیم رسم ایتمه.

ترفیع یوکسلتمه.

ترفهلرینی رفاهیتله یاشانمه‌لری؛ بوللقله یاشانمه‌لری.

ترقّی ایلری‌له‌مه؛ ایلری گیتمه؛ اولکی حالدن دها ایی بر حاله گلمه.

ترقّیات بحریّه دکزجه اولان ایشلرده وَ گمیجیلکده ایلری‌له‌یشلر.

ترقّیات مادیّه و معنویّه گرك علوم و فنونجه، گرك اخلاقجه اولان ترقیلر، بو خصوصده ایلری‌له‌مه‌لر.

ترقّیات مدنیّه مدنیته عائد ترقیلر؛ مدنیتده ایلری‌له‌مه‌لر.

ترك سفینهٔ عالم دغدغه دنیانك داغدالی گمیسنی ترك ایتمه یعنی وفات ایتمکله شو داغدالغه‌لی اولان دنیایی بیراقوب گیتمه.

ترکی هکبه وَ سائره آصمق ایچون آت وَ بو گبی حیوانلرك اگرینك آلت طرفنده بولونان یر.

ترکیبات بر شیئی ترکیب ایدن جزءلر، یعنی: بر شیئی یاپمق ایچون برلکده قاریشدیریلان برقاچ شیلر.

ترکیبات کیمیویّه کیمیاعلمنه دائر ترکیبلر، یعنی: بعض شیلرك کیمیاجه بر برینه قاریشدیرلمه‌سی.

ترنّم مقام ایله؛ ترکی، شرقی گبی شیلر سویله‌مه.

تزیید زیاده ایتمه، یعنی: آرتیرمه، چوغالتمه.

تزویج اولندیرمه.

تزیین مزین قیلمه؛ یعنی: دوناتمه و سوس ویرمه.

تزیینات سوسلر؛ سوسلی، دوزنلی شیلر.

تزیین ذات و صفات ذاتنه، صفاتنه زینت ویرمه، دوناتمه.

تسخینات ایصیتدیریله‌لر.

تسکین شکونت ویرمه؛ حدتنی یاتیشدیرمه و طوردیرمه. (٦٢)

تسلی | **تسلیت** بر ینه: «کدر ایتمه، باشك صاغ اولسون» گبی سوزلر سویله‌یه‌رك کدرینی طاغیتمه.

تسلیم روح جان ویرمه؛ اولمه.

تسمیه اولونمه آدلانمه؛ آد ویرمه.

تسویه دوزلتمه؛ بر ایشی بیتیرمه؛ باشه چیقارمه.

تشبث بر ایشه ال اورمه؛ بر شیئی اله آلمه.

تشدد شدتلنمه؛ سرتلشمه.

تصدیق طوغرو اولدیغنی بیان ایتمه.

تصرف اداره؛ ایی قوللانش.

تصعب گوجلشدیرمه.

تصعیب صعوبتلی اولمه؛ کوجلشدیرمه.

تصفیه صاف قیلمه؛ تمیز ایتمه.

تصلب قاتیلاشمه؛ قاتی اولمه.

تصمیم بر شی یاپمغی قورمه؛ نیتلنمه.

تصنیف کتاب و سائره ترتیب ایتمك؛ یاپیلان اثری صیره‌لاشدیرمه.

تصنیفات جلیله ترتیب ایدیلن و میرالانان بویوك و دگرلی کتابلر.

تصور بر شیئی یاپمغی ذهنده صورتلندیرمه؛ قورمه.

تصویب طوغرو و مناسب گورمه.

تضییق صیقیشدیرمه.

تضییقات صیقیشدیرمه‌لر.

تطهیر تمیزله‌مه.

تعبیر دیمه، اسم ویرمه.

تعبیرات تعظیمیه بویه کاره سوبلمه‌سی لازم اولان تعبیرلر؛ بویولته جك، حرمت و رعایت ایده جك سوزلر.

تعدیل اورته و قرار ایتمه؛ اورته حاله گتیرمه.

تعظیماً (برآدمی) بویوتمك ایچون؛ کندیسنه حرمت اولمق اوزره.

تعفن عفونت، یعنی: بر شیئك چوروب فنا قوقو صاچمه‌سی.

تعقیب آردینه دوشمه؛ قوولامه؛ آردی صیره گیتمه.

تعالی عالی اولمه. یوکسلمه. - یوکسك شان پیدا ایتمه.

تعلق آصیلی اولمه، ایلیشیك و مناسبتلی اولمه.

تعلی عالی اولمه؛ یوکسلمه.

تعمیقات علمیه علمه متعلق درین دوشونجه‌لر؛ اینجه مطالعه‌لر؛ علمك درینه دالیشلر.

تعیش گچینمه؛ یاشمه.

تعیینات بر کیمسه‌یه دائمی صورتده ویریلن ییه‌جك، ایچه‌جك گبی شیلر.

تغذیات غدالانشلر؛ وجودی بسله‌ینکلر. ایچه‌جکلر.

تغذی بدن وجودك غدالانمه‌سی؛ بسلنمه‌سی.

تغنی ترکی، شرقی گبی شیلر سویله‌مه.

تغیرات عظیمه چوق دگیشمه‌لر؛ بوزوله‌لر. (قیزاروب بوزارمه.)

تغییر باشقه‌لاشمه؛ غیری حاله گیرمش اولمه.

تقدیر آلن یازیسی، طالع؛ || بر شیئك قدر و قیمتنی طانیمه، بیلمه.

تقدیم کوچوك طرفندن بویوگه بر شی ویرمه‌سی، گوسترمه‌سی، بیلدیرمه‌سی || حضورینه چیقارلمه.

تقریراً آغزدن سویله‌یه‌رك.

تقلید بر شیئك بگزه‌دیشی؛ یالانجیسی یاپمه.

تقویت قوتلشدیرمه؛ قوت ویرمه.

تکدیر آزارلامه.

تکلم مکالمه ایتمه، لاقیردی سویله‌مه.

تلخیص خلاصه ایتمه؛ (بر شیئی) کوچولتمه؛ قیصالتمه.

تمدید اوزاتمه؛ اوزادلمه.

تمنی استه‌مه؛ دیله‌مه؛ آرزو ایتمه.

تمییز آیرمه؛ سچمه؛ اییی کوتودن فرق ایتمه.

تنزل آشاغیلانمه.

تَنَفُّس نفس آلمه ، یورـ
غونلق آلمه .
تَنویر نورلاندیرمه ، آید-
ینلاتمه .
تَواضُع آلچاق گوکلك
ایتمه .
تَودیع (امانت اوله‌رق) ویر-
مك ، تسلیم ایتمه .
تَوَسُّع واسع اولمه ؛ گنیش
قیلمه .
تَوسیع واسع قیلمه؛ گنیشلتمه.
تَوَقُّف باغلی اولور ؛
ایدر تعلق ایدر .
تَوَقّی چکینمه ، صاقینمه .
تَوقیر چوق حرمت ایتمه .
تَوقیف آلیقویمه .
تَوَلُّد طوغمه، برشیدن ایلری
گلمه ، میدانه چیقمه .
تَولید طوغورمه؛ چیقارمه،
پیدا ایتمه ، وجوده
گتیرمه .
تَهذیب (خویلری) اصلاح
ایتمه ؛ ایلشدیرمه .
تَهزیز اینجه وَدواملی صورتده
تترهمه .
تَهیئه حاضرلامه؛ تدارك ایتمه.
تَمییز جانی صیقینتیلی اولمه ؛
هیمان حرصه چیقمه .
تیمورلنك هجرتك ٧٣٦
تاریخنده ترکستا-
نك [کاش] قصبه سنده طو-
غمش. تاتارستانی، گرجستانی
آناطولینك بویوك قسمنی ،
هندستانی؛ فتوحاتله ضبط ایده-
رك « بویوك جهانگیر» نامنی
آلمش. نهایت چین اوزرینه
هجومی اثناسنده وفات ایتمشدر
(٨٠٧). علمی وَعلمایی دخی
سودی ، بوسببدن بولدیغی
عالملری؛ پایتختی اولان [سمرقند]
جلب ایله بر چوق مدرسه‌لر
وَ کتبخانه‌لر یاپدیرمشدر .

ث

ثَباتِ قَلب یورك قویلگی،
متین یورکلیلك.
ثَروَتِ عَظیمه بویوك زنگینلك
ثِقلَت آغیرلق.

ج

جائز ایشله‌نیلمه سنده بأس
اولمایان ؛ اجراسنده گناه
اولمایان .
جاری گچن.
جامِع جمع ایدن ، بریره طو
پلایان.
جَریحه‌دار یارالی . (٦٤)
جَزائرِ بَحرِ مُحیط طیش دکز
آطه‌لری.
جَرح یاره‌لمه .
جُرم صوچ، گناه.
جَزالَتِ مَقال سوزکسکینلگی
سوزك تأثیرلی
اولمه‌سی.
جَزیره آطه ، هرطرفی صو
ایله قاپلانمش قاره.
جَسَد وجود؛ بدن ؛ گووده .
جغرافیا کرهٔ ارضك تصو-
یری ، اونك احوا-
لندن ؛ تقسیماتندن بحث ایدن
کتاب .
جِلد کتابك بهر پارچه‌سی، که
تکمیل بر کتاب تشکیل
ایدر .
جُلوس حکمدارك تخته چیقمه-
سی . پادشاهلك تخته
اوطورماسی .
جَلی عیان ؛ آشکار .
جمله بالجمله ، هپ؛ تکمیل
جنابِ واهبِ العطایا
احسان وبخش ایدن الله تعالی
حضرتلری .
جَناب ذات (برکیمسه‌یی بویو-
لتمك ایچون دینیر).
جَنابِ فاضِل علمی، فضلی،
کمالی چوقده
اولان ذات .
جَنابِ عَلّامه چوق بیلگیلی
اولان ذات .
جِنایت فعل ممنوع ؛ آغیر
جزایی موجب ایشلر.
جَنَرال عسکری پاشاسی ،
(اجنبی بویوك ضابـ
طانه دینیر) .
جَنویز وقتیله آوروپاده
بویوك برقرالنق ..
جُود جومردلك .
جَوابِ رَدّ قبول اولونما-
دیغنی بیان ایدن
جواب .
جِوار یاقین ، یاقین طرف.
جَودَتِ قَریحه فکر آچیقلغی.
جَولان طولاشمه ، گیدوب
گلمه .
جهانگیر دنیایی وَیا دنیانك
بویوك قسمنی
ضبط ایدن حکمدار .
جَوهرِ جَلادت یگیتلك
مایه سی
طبیعت اصلیه‌ده کی یگیتلك .
جَوهرِ گرانبها غایت دگر-
لی اولان
مایهٔ اصلیه ؛ قیمتلی خاصه .

جِيادت صاقيلك؛ صاغلاملق؛ تميزلك

جَيب اثوابك اوته برينده آقچه، منديل، اوراق وَ سائره وضعنه مخصوص اوله‌رق ياپيلان كيسه .

ح

حاتمِ طائي مشهور عرب رئيس وَ شاعرلرندندر. غايت جومرد، يكيت، شفقتلي وَ خوش حال بر ذاتدي كرم و جومردلگى، ضرب مثل حكمنه گچمشدر.

حافظ شيرازى ايران شعراسندن مشهور بر ذات. هجرتك ٧٩٢ سنه‌سنده وفات ايتمشدر.

حارّه صيجاق.

حالِ إحتِضار جان چكشمك حالى.

حامضات حامضلر. «تورسول» دينيلن نباتك ماءى بوياسى اوزرينه دوكولنجه و ماوى بو يايى قيرمزى‌يه تبديل ايدن هر نوع اكشى ماده.

حُبِّ جاهِ رتبه وَ مسند سوداسى.

حِجاب محجوبيت ؛ اوتانمه.

حِجاب پرده سى اوتانمه وَ اوتانمقلق اورتوسى.

حِجاز ممالك عثمانيه‌دن بحر احمر ساحلنده بر ولايتدر، كه مكهٔ مكرمه ايله مدينهٔ منوره آنك داخلنده‌در.

حِجامَت قان آلمه ؛ بعض ايچون قولندن، يا خود سائر اعضادن بر پارچه قان چيقارمه.

حَجم بر شيئك؛ بويوكلگى، مقدارى ؛ قطعه‌سى.

حِدّتِ ذكا عقل ، فكر كسكينلگى.

حَذَر چكينمه ؛ صاقينمه.

حراثت اكينجيلك، چفتجيلك.

حَرارت صيجاقلق.

حَرارتِ مَركزيّه يرك آلتنده وَ اورته‌سنده بولونان صيجاقلق.

حَرَكت قيميلدانمه ؛ يورويش ؛ گيديش.

حَرَكتِ بَدَنيّه وجودى حركتده طوتمه ؛ ال آياق قيميلدانمه.

حَرَكتِ عاقِلانه عقلليجه طاورانيش.

حَسّاس حسلى؛ يعنى: چوق وَ يا چابوق طويان ؛ بر شيئك نه و يا ناصل اولديغنى قولايجه فرق ايدن.

حسبَ الْمجبوريّه مجبور اولديغى ايچون.

حُسنِ مُعاشرت هركسله گوزل گچينيش.

حصاد اكين بيچمه ؛ اكين وقتى.

حَصرِ نظرِ عاطِفت گوز و باقيشى مرحمت ايديله‌جك يره ديكمه ؛ دائما آجيمه حق كيمسه‌نه مبه [illegible]

[illegible] اصل [illegible] ايلرى

[illegible] اسلامك [illegible] حق [illegible] بر نجى [illegible] ن ابو بكر الصديق (رضى الله عنه)

حضرتِ علي («امام على»يه باقيله .)

حظّ صَرتِ قلبيه قلبك حظ ايتديكى . يورگك خوشلانديغى .

حِفظِ صِحّت وجود صاغلغنى صاقلامه وَ وجودك صاغلاملغنه باقمه .

حَفريّات قازيلغه متعلق ايشلر . (٤٦)

حَق شِناس حق طانييان .

حكّاكلق آغاج، طاش وَ سائره اوزرينه رسم اويمق صنعتى .

حكم قرار ويرمه . قرار قطعى .

حِكمَت آميز حكمتلى ؛ حكمتله قاريشق .

حِكمَتِ حقيقيّه الك طوغرو حكمت ؛ حقيقتدن بحث ايدن علم .

حُكمدار حكم صاحبى اولان ؛ يعنى: پادشاه، ايمپراطور ، قرال .

حُكمدارانِ زمان وقتك حكمدارلرى .

حَكيمِ كامِل تام عقللى آدم .

حُكمفرما حكم سورن: حكم ايدن .

حَليم يومو شاق طبيعتلى .

حمايه قايريمه ؛ آرقه اولمه ؛ صحابت ايتمه .

حَمد وثنا شكر ؛ گورديگى ايلگه وَ نعمته قارشى تشكر .

حَمل اسناد ايتمه ؛ يوكلتمه ؛ يعنى: « شو آدم ، شو شيئى ياپدى » ديمه .

حياتِ بَدَنيّه وجوده لازم اولان ديريلك .

حَيْران حيرتده قالمه ؛ شاشمه .

حَيرت تعجب ايتمه . (بر شيئه) شاشمه .

حَيفا كه يازقلر اولسون كه

حين تصلبنده ؛ قاتيلاشديغى وقت .

حيوان ناطق ؛ سوز سويله‌ين حيوان. (انسان)

حيوانات مضره ؛ گوزله گورونمزكوچوك حيوانلر . « ميقروب » ناميله ده معروف ومستعملدر.

خ

خاتم ؛ مهر.

خارق العاده ؛ عادتدن طيشارى.

خار و خاشاك ؛ ديكن؛ چور چوپ .

خالق ؛ خلق ايدن ؛ يارادن . (الله)

خالق اعظم ؛ الڭ بويوك يارادیجى (الله)

خرم ؛ سوينجلى ، ممنون .

حزنديده ؛ كدر كورمش ؛ مغموم اولمش .

خصائص ممدوحه ؛ بگه‌نيله‌جك خصله‌لر. اوگونيله جك خويلر.

خصائل انسانيه ؛ انسانڭ خويلرى.

خصائل ممدوحه ؛ بگه‌نيله‌جك و اوگونيله جك خويلر و ايى حاللر.

خطيئات ؛ خطالر ؛ يا ڭلشلر

خفاف ؛ قوندوره ؛ ترلك و يا پوججى آياق قابى ياپوب صاتان .

خلفاى عباسيه ؛ بغداده تشكل ايتمش اولان عباسيه دولتنڭ خليفه‌لرى .

خلاف ؛ بر شيئڭ ضدى ، ترسى .

خلاق عالم ؛ عالمى ؛ يعنى بوتون دنيايى ياراداڭ الله .

خلق سيئ ؛ فنا خوى ؛ كوتو طبيعت .

خلل ؛ بوزوقلق .

خواب ؛ اويقو .

خواهر ؛ همشيره ؛ قيز قارداش .

خير الخلف ؛ بر كيمسه اولنجه يرينى طوانه جق اولادن خيرلى كيمسه ؛ اولاد .

د

داخل اولمق ؛ گيرمك .

داخل دائرهٔ اطاعت ؛ اطاعت دائره سنه صوقوله ؛ اطاعت آلتنه گيرمه .

دارا ؛ عجم شاهلرينڭ الڭ مشهورلرندن برى .

دارات ؛ بويوكلك؛ سلطنت.

دار التعليم ؛ علم و فن تعليم ايديلن محل ؛ مكتب .

داستان ؛ (هر كسڭ اغزنده) اسمى سويلنمك ؛ يا ييلق ؛ ماصال حكمنه گچمك.

داغدار ؛ يورگى ياره لى ؛ چوق كدرلى.

دبدبه ؛ طنطنه ؛ گورولتى ، پاطيرتى .

در آغوش ؛ قوجاقلامه .

درجهٔ عليا ؛ عالى درجه ؛ يوكسك مرتبه.

دركهٔ سفلا ؛ الڭ آشاغى درجه .

دريغ ؛ اسيرگه‌مه .

دست تربيتنه توديع ؛ برينڭ تربيه سنى، بر كيمسه‌نڭ النه تسليم ايتمه. احاله ايلمه.

دسترس اولمق ؛ الى ايريشمك؛ بر شيئى اله گچيرمك .

دسيسه ؛ حيله ؛ گيزلى اويون، طولاب .

دفع تعفن ؛ فنا قوقولرى دفع ايتمه .

دلالت ايتمك ؛ گوسترمه ؛ واسطه اولمه.

دليل حقلى ؛ بر شيئى اثبات ايدن حقلى سوز و ساره .

دليل عال العال ؛ الڭ اعلا، الڭ يوكسك دليل ؛ بر شيئى ياولاق صورتده اثبات ايدن حقلى سوز و يا ايش.

دوا ؛ علاج ؛ چاره .

دوچار اولمق ؛ دوشمك ؛ طوتولمق ؛ بر شيئڭ دوشكونى اولمق .

دوچار اضطراب ؛ طارلغه دوشمك؛ صيقنتى چكمه .

دوچار مجازات اولمق ؛ مجازات گورمك؛ جزا چكمك .

دور اقبال ؛ سعادت وقتى؛ بختيارلق زمانى. (۹۱)

دور صباوت ؛ صبالك زمانى ؛ چوجوقلق وقتلرى .

دوكمه‌جى ؛ معدنلرى اريدوب قالبه افراغ ايده‌رك انواع شيلر ياپان .

ديارى ؛ مملكتلرى؛ شهرلرى.

ديانت ؛ دينليلك ؛ دينه داثر شيلرى گوزتمه .

ديوانخانه ؛ بويوك صفه.

دیرمان ایری ؛ قوجامان.

دینج وجودی صاغلام قوتدن دوشمه‌مش .

ذ

ذاهب اولمق برظنه گیتمك؛ بر ظنده بولونمق .

ذکی کسکین فکرلی .

ذلت آلچاقلق.

ذوق سلیم بر شیئك معنوی طادینی طویمق قوتی ؛ یعنی: ایی شیلرك ، یاخود بر شیئك ایيلگنی درحال اکلامق قوتی .

ذوقیاب بر شیئك ذوقنی ، لذتنی ، طادینی آلە.

ذی قیمت قیمتلی ؛ دگرلی .

ر

رابطه بند ؛ باغ ؛ یعنی: ایکی شیئی بربرینه باغلایان ایپ و سائره .

راغب رغبت ، آرزو ایدن .

رایحه قوقو .

رأفت آجیمه ؛ اسرگمه ؛ لطف و مرحمت .

رجال بویوك ذاتلر ؛ بویوك مأمورلر .

رد قبول ایتمه‌مه ؛ گری چویرمه ؛ گری دوندورمه .

رسوم گمرك . بر مالدن میری طرفندن آلنان حصه؛ گمرك .

رشك آور جهان بوتون دنیایه قیصقانجلق ویرن .

رضی الله عنه «الله آندن راضی اولسون» دیمکدر ؛

رطوبت نم ؛ نملك ؛ یاشلق .

رعایت خاطر گوزتمه ؛ حرمت ایتمه .

رغبت مقبول صایمه ؛ آرزو ؛ ایستك .

رفاقت رفیق اولمه ؛ آرقه داشلق ایتمه .

رفق طبیعت یوموشاقلغی .

رفقاء رفیقلر ؛ آرقه داشلر ؛ یولداشلر .

رفیق آرقه داش ؛ یولداش ؛ برلکده بولونان .

رقابت یاریش؛ یعنی : بری برینی گچمگه چالیشمق ؛ بری برندن ایلری گیتمك ؛ یعنی: باشقه سندن اوستون اولمق ادعاسی .

رقیب باشقه سنی منع ایله کندی ایشنه رواج ویرن ؛ دشمن ؛ مخالف .

رکنی بر شیئك اك محکم طرفی؛ تمل دیره‌کی .

رنگارنك دورلو دورلو رنکلو .

روایت نقل و حکایه ایدلمش؛ آغیزدن آغیزه سویله‌نن برشی .

روح عالی بویوك روح ؛ یعنی : انسانده اك ایی شیلر ؛ بویوك ایشلکلر ایتمك قوت و قدرتی .

روما ایتالیا دولتنك پای تختی اولان بویوك بر شهر .

رونما یوز گوسترن ؛ گورونن .

رهبر طریق سلامت سالملك ؛ قورتیلش یولنی گوسترن ؛ سلامت قلاوزی ایدن .

رهبر موفقیت موفق اولمه الده ایتمه یول گوسترن .

ریاست رئیسلك ؛ بر مجلس باش اولمق .

ریاض تدریس درس غنچه‌لری (مکتبلر) .

ریاضت بدنیه وجودی حرکتده طوتمق فنی .

رئیس باش ؛ بر مجلس و جمعیتك باشی .

ز

زبید یمن ولایتی داخلنده بر قضانك اسمی .

زجاجی جام نوعندن اولان جسملرك حالی .

زراع اکین اکن ؛ زراعتله مشغول آدم. چفتچی؛ رنجبر .

زراعت اکینجیلك ؛ تارلا اکوب بیچمك صنعتی .

زرع تخم صاچمه؛ دانه اکمه.

زمام دیزگین .

زمان سرما قیش وقتی .

زمره سوری ؛ طاقیم .

زمین یر ؛ طوپراق .

زینت سوس ؛ دوزن .

س

ساکن (بر محلده) اوطوران؛ (بر یرده) طوران .

سال سنه ؛ ییل .

سالیا آغیز صولری؛ آغیزده طوپلانان توكروك .

سان سالوا دور مخلص مقدس

سامعین دیكله ینلر .

سبق اولجه گچمش ؛ اولجه وقوع بولمش اولمه .

سپرِ صاعقه ییلدیرم سپری؛ ییلدیرمه قار ـ شی واسطهٔ محافظه .

سخا جومردلك . ال آچیقلغی.

سدّ قاپامه .

سرْدار باش قوماندان ؛ اك بویوك عسكر پا- شاسی .

سرعتِ انتقال چابوق آكلایش.

سرفراز امثالندن یوقاری؛ اوستون اولان .

سرقت چالمه . آشیرمه . خرسزلق .

سركاتب باش كاتب .

سرمو قیل قدر .

سرور سوینج .

سریرِ خلافت پادشاه تختی.

سریع سرعتلی ، چابوق.

سریعُ الحركه چابوق یو- رون، یو- دومه سی چابوق (اولان) .

سریعُ الدّور چابوق دونن .

سعادتِ اك راحت؛ اك ایی بر حالده بولونمه .

سعادتِ اخرویه آخرت را- حتلغی. آخرت بختیارلغی . .

سعادتِ دارین دنیا وآخرتده بختیارلق .

سفر گیتمه، یولجیلق ایتمه .

سفرِ دورا دور پك او- زاق یر- لره اولان یولجیلق .

سقراط اسكی یونان فیلسو- فلرینك اك مشهور- لرندن بریدر . افلاطونك خوا- جه سی . میلاددن ٤٦٨ سنه اول طوغمش، ٧٠ سنه یاشا- مشدر .

سكوتی صوصمغی سوزی چوق لاقیردی سویله‌مز .

سلامتِ فكر فكر طوغرو- لغی وَ تماملغی.

سلسلهٔ تدریسات درس صیرا- سی ؛ درس دیزیسی ؛ بر صیرا درسلری .

سلسلهٔ نسب صوی صوپ دیزیسی. بربری آردینجه گلن صوی صوپ .

سلوك سالك اولمه ؛ یعنی : بر یول طوتوب او - یوله گیتمه .

سماوی بر حلاوت گوكلره مخصوص روحانی بر طاتلیلق .

سند طیانه جق؛ گووه نه جك بر شی .

سن رشد بالغه وارمش یاش یتیشمش چاغ.

سواحل ساحللر دگزلرك . ایرماقلرك. چایلرك. گوللرك قییلری .

سوءِ ظن فنا ظنّ ؛ كوتو بلله یش .

سوریه آق دگز ساحلنده ولایات شاهانه دن بری .

سوق كوندرمك؛ سورمك .

سیاق طرز ؛ بر شیئك ناصل اولدیغنی بیلمك حالی.

سیاحت یولجیلق ، بر چوق محللری گزوب طو- لاشمق

سیئات فنالقلر ؛ كوتو ایشلر.

سیر وسفر یولجیلق ایتمه.

سیر وسیاحت بر چوق محللر گزوب طولا- شمه ؛ یولجیلق .

سیلاب سل صویی . یعنی : كثرتله یاغان یاغمور- دن صوكره سل حالنده شدتله آقان صو .

سینه غا لاتین فیلسوفلرندن « زون » نام ایمپرا- طورك معلمی وَ باش وكیلی . میلادك ٥٦ سنه سنده وفات ایتمشدر .

ش

شاد سوینجلی .

شارحِ قاموس قاموسی شرح ایدن؛ «قاموس» نام كتابك آكلاشیلماسی گوج اولان یرلرینی آكلاتان .

شاعر وزنلی، اولچیلی سوزلر سویله ین وَ یازان .

شاهراهِ علوم انسانی علمله سوق ایدن یول

شاهراهِ فضلت انسانی ایلگه سوق ایدن یول .

شبكه زار . قفس ، اسقره .

شبه بكزمه ؛ بكزه یش (٨٦)

شدّتِ حوادثِ دهر دنیانك باشنه گلن حاللرك سرتلگی ؛ یعنی: انسانك باشنه گلن فنا حاللری .

شدّتِ جوع پك زیاده آجلق.

شرّ فنالق ؛ كوتولك .

شرقِ جنوبی گون طوغو شی ایله جنوب طرفلرینك آره سنده کی یرلر .

شطارت شنلك ؛ خوشلق ؛ شن آدمك حالی .

شِعر غایت بلیغانه و صنعتلی اوله‌رق سویله‌نن و یازیلان وزنلی و قافیه‌لی سوز .

شعشعهٔ فروُ اقبال قوت و اقبال پارلاقلغی .

شفّاف ایچندن ایشیق گچن جسمك حالی ؛ شفافلق جسملره یا قلدنده دیگر طرفنده‌کی شیلر گوروُلور . جام بو نوعدندر .

شفقتِ مادر والده آجیمه‌سی .

شفیق شفقتلی . یوره‌گی مرحمتلی اولان . برکیمسه‌نك حالنه آجییان .

شِمال صاغ طرفی ؛ گونشه طوغرو دوندیرن بر کیمسه‌نك اوکنه گلن طرف .

شوق آرزو . ایستك . غیرت .

شوکت اسلام پادشاهلرینه مخصوص قدرت و هیبت .

شهامت قوتلیلك . یگیتلك / و یوکلك .

شهرت اعتبار . یعنی : بر شیده ایی اسم قازانمه .

شهرتشعار شهرتلی . ایی اسم قازانمش اولان .

شهرتیاب شهرت بولمش : ایی اسم قازانمش اولان .

شهرِ قدیم اسکی زمانده بولونان شهر . مملکت .

شهواتِ نفسانیه اویغونسز آرزولر .

شیراز ایران دولتی ممالکندن مشهور بر شهردر .

شیخ الاسلاملق امورِ شرعیهٔ اسلامیه‌نك اك باش مأمورلغی .

شیلین انگلیز لیراسینك یگرمیده برپایی در ، که بز ده ٦ غروش دگرنده در .

ص

صالح ایی ، یارار ، یاقیشیر .

صحتِ ذهنیّه ذهن صاغلغی .

صحتِ وجود وجود صاغلغی .

صدد اولونان بحث ، لاقیردینك صیراسی .

صدق طوغرولق . یورك طوغرولغی .

صراحة آچیقدن آچیغه ، آشکار و بللی اوله‌رق .

صعود یوقاری چیقمه .

صغر سنلر کوچوك یاشلرنده .

صفتِ جمیله گوزل خوی . ایی حال .

صفوت صافیلك . تمیزلك .

صفوتِ قلب یورك تمیزلگی .

صنایعِ عادیه عادی صنعتلر .

صنایعِ نفیسه نفیس ؛ گوزل صنعتلر . (موسیقی ، رسام‌لق ، نقاشلق ، حکاکلق ، معمارلق ، هیکلتراشلق .)

صنعی طبیعی اولمایان . یعنی : انسانلر طرفندن صنعت ایله یاپیلمش اولان .

صورتِ ظاهره طیشاریدن گورونیش .

صورتِ منتظمه نظاملی . صیرالی . یولنده .

صو قاپاناقلری صیحاق اوله‌رق یردن چیقان صو گوزلری .

صولون حکمای قدیمهٔ یونانیه‌دندر . وضع قانون اولمقله‌ده مشهوردر . (٥٩ ـ ٦٣٨)

صیزمق سرخوش اوله‌رق عقلنی غائب ایده‌رك قالمه .

ض

ضبطِ نفس کندی کندینی طوتمه . نفسنی یمه .

ضبط و ربط طوتوب باغلامه . یعنی اطاعت آلتنه آلمه .

ضرب اورمه . دوگمه .

ضربه اوروش ؛ دامارلرك آتماسی .

ضرورت یوقسللق . محتاجلق .

ضمیر قلب . یورك طویغوسی ؛ وجدان حسی .

ضمیمهٔ مأموریت مأموریته اوزرینه بر مأموریت دها آرتیرمه .

ضیافت بعض دوستلری دعوت ایده‌رك یمك ویروب اکرام ایتمك .

ط

طالب ایسته‌ین .

طائفه بر طاقم آدم . گمیده چالیشان عمله .

طاملا یورکه بردن بره گلن بر نوع نزول . « سکتهٔ قلب » ، « مفلوج » و « اینمه » دخی دینیر . (٧٢)

طبعاً طبیعتجه . طبیعتنده اوله‌رق .

طبیعی یاپمه اولمایوب کندی‌لکندن اولان. (٥٩)

طریق تجارت آلیش ویریش یولی.

طعام اطعمه؛ آش. یمك.

طفل عالی فطرت طوغوشی، طبیعتی یوکسك اولان چوجوق.

طفیلی دعوتسز ضیافتلره گیتمکله، طالقاووقلقده شهرت بولان.

طنطنه شعشعه. دبدبه. پارلاقلق.

طول اوزونلق. بوی. (١١١)

ظ

ظاهر گورونن. بللی اولان.

ع

عارض (اولمه) صوکره‌دن پیدا اولمه. میدانه گلمه. (٣٢)

عارضه خسته‌لق کبی. گدر گبی صوکره‌دن گلمه حال. ظهور ایدن صیقنتی.

عازلی اوتانغان.

عاشق برینی و یا بر شئی زیاده‌سیله سون.

عالم کائنات. جهان. یر. گوك و بوتون موجودات.

عالم اموات اولولر عالمی؛ اولولرك دنیاسی؛ آخرت.

عالم انسانیت انسانیت عالمی؛ انسانیت دنیاسی؛ یعنی: بوتون انسانلر.

عبودیت قوللق. کوچوکدن بویوگه اولان خدمت.

عجز اقتدارسز. ضعیف.

عدم ثبات ثباتسزلق؛ بر ایشی دواملی صورتده یاپمامه.

عرض بیان ایله‌مك.

عرض گوسترمك. (٥٤)

عرض گنیشلك (١١١)

عرض مرام مرامنی آکلاتمق. دییه‌جکنی دیمك.

عرفانه بیلگیجنکنه: معلوماتنه.

عرفان بیلمه. آکلامه. واقف اولمه.

عروق حسد قیصقانجلق دامارلری.

عزت اعتبار؛ قیمت؛ دگر.

عزت نفس کندی قیمتنی بیلمه؛ کندینی سومه.

عزل مأموریتدن، مسنددن چیقارمه.

عشرت راقی، شراب گبی انسانی سرخوش ایدن شیلر؛ ایچگی.

عطالت تنبللك؛ بوش طورمه.

عطایا عطیه‌لر؛ ویرگیلر؛ بخشیشلر.

عطیه بخشیش؛ ویرگی؛ احسان.

عظمت بویوکلك.

عظمت کمال کاملك بویوکلگی.

عظیم بویوك.

عقلا عقل ایله؛ عقل اقتضاسیله؛ عقله اویغون گلمه‌سی ایچون.

عقول میته اولوعقللر؛ ضایع اولمش عقللر.

علل علت. خسته‌لق. (٩٥)

علامه زیاده عالم؛ چوق بیلن.

علائم سما اکثریا یاغمور وقتنده گوکده یای شکلنده و یدی نوع رنگی حاوی اوله‌رق گورونن علامت.

علت عما کورلك.

علل سائره باشقه علتلر؛ باشقه خسته‌لقلر.

علما («عالم»ك جمعی) عالملر؛ بیلگیج آدملر.

علمای زمان وقتك، زمانك عالملری بیلگیجلری.

علم تشریح انسان و حیوانلرك، بدنلری. اعضالری کسیلوب بونلرك طبیعی قسملره آیریلاسندن و کذلك نباتاتك قسملره آیریله‌رق هر طرفلرینی تدقیق ایتمکدن بحث ایدن علم.

علنا گیزلی؛ قاپالی اولمایه‌رق آچیقدن آچیغه.

علوفه تعیینات؛ یعنی: بر کیسه‌یه ات، اتمك و امثالی باغلانمش مأکولات.

علوم متنوعه دورلو دورلو علملر.

علوم نقلیه و عقلیه کتب الهیه‌دن و انسانك کندی عقلیله اوگره‌نیلن علملر.

علوم و فنون شتانك هر دورلو علم وفنلرك (٧٨)

علی («امام علی» یه باقیله).

علی الاکثر چوق دفعه اولمق اوزره.

علی الدوام دائمی صورتده؛ دواملی اوله‌رق.

علی السویه بر دوزی‌یه.

علی کل حال هر حال اوزره یعنی: اولدیغی قدر.

عمر بشر انسانك عمری؛ یاشامه‌سی.

عِنايَتِ اِلٰهِيّه اللهك عنايتى؛ اللهك ايلكگى.

عُنْوان لقب؛ يعنى: بر كيمسه نك اصل اسمندن صوكره قونيلان اسم.

عُنْوانِ مُوجِبُ الْمفخره اوگونمگه سبب اولان شهرت، لقب.

عَوْدَت گيرى دونمك.

عَهد وقت.

عهد خلافت خلافت زمانى. (٩١)

عُهْده سله اوزرينه.

عِيال او خلقى؛ چولوق چوجوق.

عَيْنَ الْيقين يقيناً؛ شبهه سز؛ طوغرولغى شبهه‌سز اولمه.

غ

غرا بدن معدود شاشيله‌جق شيلردن عد ايتمه (٧٩)

غَباوَت عقل قالينلغى.

غِراغوس [ديپه ريبوس] وَ [غائيوس] نامنده ايكى قارداش. ايكيسى ده اسكى رومانك مشهور خطيبا سندندر. ديپه ريبوس، ميلاددن ١٣٣ سنه اول، غائيوس، كذا ميلاددن ١٢١ سنه اول وفات ايتمشدر.

غرائب ايشيديلمه‌مش حال؛ كورولمه ديك وقعه. (٧٩)

غربِ جُنوبى غرب ايله جنوب طرفلك آراسى

غَرَض فنا نيت؛ گيزلى خصومت؛ بدخواه مقصد. (٣٢)

غَلَبه آلت ايتمه. يكمه.

غليان قاينامه. جوشمه. (١١٧)

غَليظ قالين. قبا.

غِنا اكتفا. كفايت. لازم اولنه‌جقدن زياده ايسته‌مه‌مه. (٩٧)

غُنوده اويقويه طالمش.

غنى زنگين.

غياباً بركيمسه نك آرقه سندن، يعنى بركيمسه حاضرده اولماديغى وَ ميدانده بولونماديغى حالده.

غَيْرِ شَفّاف شفاف اولمايان؛ برشيئك، برطرفندن باقيلدقده اوته طرفى گورنمه‌ين. مثلا: آغاج، تخته، طاش، دمير.

غَيْرِ مُسْتَقِل باشلى باشنه اولمايان. ايشنه، اداره سنه باشقه‌سى قارشير اولان.

ف

فابريقه ماكينه واسطه‌سيله چوق آدم چاليشان وَ كليتلى شيلر ياپيلان محل.

فاضل فضيلت صاحبى؛ حسن اخلاق وَحسناتيله متصف.

فُجأة بردنبره.

فحواسنجه معناسنجه. ديمشنجه.

فداكارلق وظيفه سندن وَحددن آشيرى ايلك.

فداى عمر جان اسيرگه‌مك، جانى ويرمك. (٦٢)

فرائض دينجه ياپيلماسى بورج اولان شيلر؛ جناب خلقك قطعى امرلرى.

فِرانق درت بچق غروشدن زياده‌جه قيمتى اولان فرانسز پاره سى.

فِروخت صاتمه. صاتش.

فَرْياد باغيروب چاغيرمه؛ آغلايه آغلايه باغيرمه.

فَريد تك اولان؛ امثالسز بولونان.

فَصل برينى ذم ايتمه.

فَضائل اِنسانيّه انسانه لايق اولان بويوك ايلكلر.

فَضاحت عيب. رزالت.

فَضلات فضله؛ آرتيق اولان (شيلر). (٧١)

فَطانَت عالمپسنداَنه هر كسك بكنه‌جكى صورتده ذهن آچيقلغى.

فِطرَة طوغش. ياراديلش.

فَطين ذهنى آچيق؛ اويانيق؛ ذكى. (٩١)

فَعّال چوق چاليشان. هيچ طورمايوب ايش گورن.

فِغان باغيروب چاغيرمه. آغلايوب صبر ايله مه.

فكرِ سفليسى فكرك آلچاقلغى، باياغى فكرليلك.

فَنِّ معمارى معمارلق فنى؛ يعنى: او، دكان وَ سائره گبى ياپى ياپماسى اوگره تن فن.

فَنِّ مُوسيقى چالغى چالمه؛ نوطه يازمه وَ اصولنجه مقاملى شيلر اوقومه فنى.

فَوت اولمق اولمه.

فَوقَ العادَه شاشيله‌جق وَدرجه‌دن زياده اولان.

فَوقَ المَأْمول مأمولدن زیاده ؛ امید اولوناندن فضله .

فَهم آڭلایش . ادراك . ذكا

فیثاغور اسكی یونان حكما وَ حسابشناسلرندن ایدی؛ ضرب جدولنك موجدیدر. میلاددن ۴۸۲ سنه قدر اول وفات ایتمشدر .

فَیلَسوف « علمی سون » معناسنه اولوب عقلی، اوقومش ذاتلرك اك تجربه‌لی وَ اك ذكاوتلیسنه دینیر.

ق

قائم (برشیئك ، بركیمسه‌نك) یرینی طوتان .

قائمه كاغد پاره .

قاضِیُ القُضاة قاضیلرك قاضیسی؛ یعنی: باش قاضی .

قاعِدۀ كلّیّه عمومی قاعده ؛ بر ماده‌نك؛ هرطرفنه تطبیق اولونه بیلن قاعده .

قالاص جسیم آغاج كوكندن چیقاریلان كرسته ، كه دورت بش سانتیمترو قالینلغنده كسیله‌رك میدانه كتیریلن اوزون تخته . (۴۶)

قانون (« قوانین » كله سنه مراجعت اولونه) (۳۲)

قَتل اولدورمه؛ هلاك ایتمه. (۴۳)

قَحط وَ غَلا قیتلق . اتمك وَیا سائر یینه‌جك شی بولونمامه ؛ یاخود پك آز بولونمه .

قَدَمه مردیون آیاقلری ، مردیون باصامغی ، درجه .

قدردان قیمت بیلن .

قَدیم اسكی؛ یعنی: چوق اسكی وقتدن قالان .

قُرآنِ كَریم كلام قدیم. جناب حق طرفندن حضرت محمد (علیه السلام) حضرتلرینه نازل اولان كتاب مقدسك اسمی.

قَرَبیَّت یاقینلق .

قُرنا پادشاهلرك ، قراللرك دائما یانلرنده بولونان ذاتلر.

قَریحۀ شِعریّه شعر سویله‌یه بیلمك ایچون انسانده اولان قوت ، قدرت.

قِسمِ اَعظم (بر شیئك) بویوك پایی.

قِطعاتِ خَمسه دنیانك بش پارچه سی : «آوروپا»، «آسیا»، «آفریقا» «آمریقا» وَ «آوسترالیا» دینیر.

قُلوبِ واهیه یورك بوشلغی.

قَطعِ اُمید امیدینی كسمه ؛ آرتیق اوممامه .

قِوام آقیجی بر شیئك قویولق درجه سی ؛ بر حالك لازملی وَ تام زمانی .

قَوانین قانونلر ؛ نظاملر. برمملكتی اداره ایتمكه مخصوص اوله‌رق یاپیلان اصوللر

قومِ كِرام كریم اولان قوم؛ یعنی: اك ایی صویدن ایلری گلن انسان قسمی. عربلرك اصلزادكانـنه دینیر .

قوم قلعه الیوم خداوندگار ولایتنك غرب طرفنده جزایر بحرسفید دكزی ساحلنده قلعۀ سلطانیه‌یه یاقین بر برجدر.

قُوّۀ حافِظه برشیئی عقلده طوته بیلمك ایچون انسانك (دماغنده) بیننده بولونان قوت .

قُوّۀ ذائِقه برشیئك طادینی لذتنی طویان قوت

قُوّۀ مُمَیِّزه ایی یی كوتودن ، طوغرویی اكریدن فرق ایدن قوت .

قُوّۀ ذِهنیّه ذهنده برشیئی آڭلامق وَصاقلامق ایچون اولان قوت .

قُوّۀ شامّه برشیئك قوقوسنی آلان قوت .

قُوّۀ مُغَذّیه بسله‌ییجی قوت.

قُوّۀ مُفَكِّره بر شیئی دوشونه بیلمك ایچون انسانك دماغنده ، یعنی بیننده اولان قوت .

قَویاً حُكم برایشك اوله‌جغی ایچون قویجه ادعا ایتمه؛ بر ایش حقنده « مطلقا اولمشدر» . وَ یا «مطلقا اوله جقدر» دییه اصرار ایله‌مه .

قَی قوصمه .

قِیام قالقمق. قالقیشمق .

قَیدِ حَیات یاشادقجه . صاغ اولدقجه . اولنجه‌یه دك .

قیراط الماسلری طارتمق ایچون قوللانیلان اولچی ۱۶ قیراط، بر درهم ایدر . برقیراط، ۲۰ سانتیغرام قدردر.

ك

كائن بولونان ؛ وار اولان ، موجود .

كُتُبخانۀ جِهان دنیا كتبخانه سی .

كُتُبخانۀ ذِی حَیات آیاقلی كتبخانه ؛ جانلی كتبخانه .

كَتخُدا كهیا.

كَثرت چوقلق ؛ بوللق.

كَرَم ایلك، عنایت .

كَریم كرملی؛ ایيلك ایدن.

كَسْب قازانمه . ایدنمه.

كِسب (كندی سعی و غیرتیله) قازانم (۸۳) .

كَسْبِ صَلابَت پكلشمه ، قاتیلاشمه .

كَسْبِ عافیَت وجود صاغلغی الده ایتمه .

كَسْبِ كَمالات علملر، تربیه‌لر وانسانی كمال ایده جك شیلر قازانمه .

كَسْبِ وقوف وقوف قازانمه؛ بیلگی صاحبی اولمه.

كِسری ایران شاهلرندن نوشیروان عادلك لقبیدر ؛ صوكره‌دن عربلر بیننده بوتون عجم شاهلرینه اطلاق اولونمشدر . « كسری »، «خسرو»ك عربجه‌سی اولدیغی قاموسده محرردر. هر حالده ایران شاهلرندن بریدر .

كُشادْ (ایتمك): آچیق .

كَشْف بیلنمه‌ین بر شیئی و یا محلی بولوب میدانه چیقارمق .

كَشْفیّات بولونوب میدانه چیقاریلان؛ شیلر.

كَلال و مَلال اوصانچ ؛ بر شیدن بیقغینلق

كَمالاتِ مُكْتَسِبَه قازانلمش ، ایدینلمش كمالكلر.

كَمالِ اِحْتِشام بویوك سلطنت، آلای .

كَمالِ حِدَّتْله غایت طارغین بر صورتده. پك زیاده اوفكه لنه‌رك.

كَمالِ سرعَت پك چابوقلق.

كَمالِ رَغْبَتله بویوك آرزو ایله.

كُنْیَه باباء، آناء، اولاد اسملرندن بریله بر كیمسه نك تسمیه اولونماسی. مثلا: «ابوبكر» و «ابن خلدون» گبی .

كُولْچه بویوك پارچه .

كَیْفیتِ هَضْم یگنی سیندیرمك ایشی.

كه‌ریل اسكی یونان شاعرلرندن بری.

كُهْنَه اسكی.

كَهْواره بشیك.

گ

گَشْتُ و گُذارْ گزوب طولاشمه.

گُوچ پتـكی اریمه‌مش بال ، آری .

گلدَسْتهٔ مَعارف گل دمتی گبی سچیلمش و طوپلانمش معرفتلر، علملر.

ل

لَذیذْ لذتلی، طاتلی.

لَطافَتِ طَعام خوش یمك.

لَطیفُ المِزاج گوزل طبیعتلی، گوزل خویلی.

لَطیفه گو لطیف و گولدوریجی سوزلر سویله ین .

لَطیفه پَرداز پرداخلی اوله‌رق لطیف سوزلر ایدن . گوزل ، پارلاق اوله‌رق گولدوریجی صحبت ایله‌ین .

لِقا یوز.

لمس طوقونمه (۷۲)

لوازم لازم اولان شیلر.

لوئی (اون دوردنجی لوئی‌یه باقیله) .

لیف خرما آغاجی قابوغندن حاصل اولان تل تل نسنه.

لیمان گمیلرك دكز ده با ریندقلری محافظه لی یر .

لینت ملایمت . یوموشاقلق.

م

مَآثِرِ مَشْكوره شكره سبب اولمش اثرلر، ایشلر .

مادَّهٔ سَیّالَه صو گبی آقیجی ماده؛ آقیجی شی.

مادَّهٔ مُغَدّیَه بسله ییجی ماده، قوت و یریجی شی.

مالُ و مَنال مال؛ ملك.

مَأكولات ییه‌جك شیلر. ییه‌جكلر .

مانعهٔ ملكیه مملكتیجه مانع اولان حال ؛ میلكیجه انگل اولان شی .

ماهِر مهارتلی؛ استاد ؛ بجریكلی ؛ اوسته.

مُباحَثَه بحث. بر شی حقنده سویلشمه .

مُبادَلَه تبدیل ایتمه. دگیشدیرمه .

مُبالَغه بر شیئی حددن زیاده بویولتوب سویله‌مه .

مُتأثّر كدرلی . یورگندم آجی طویمش اولان .

مُتَبَحِّرین فُضَلا علم و فضلده، دكز گبی درین وگنیش اولانلر؛ یعنی : غایت چوق بیلگیسی اولان ذاتلر .

مُتَحَجِّر پكلشمش . طاش كسیلمش.

مُتَحَسِّس تحسس ایدن. حسلی . طویغوسی اولان .

مُتَخَلِّق: اخلاقلنمش، یعنی: بر خوی ایله خویلانمش اولان.

مُتَحَلّی: طونانمش، سوسلنمش.

مُتَدَیِّن: دینلی، دین صاحبی.

مترو: بر بوچوق اندازه بو- ینده فرانسز اولچوسی.

مُتَشَکّی: شکایت ایدن. دعوا ایله ین.

مُتَّصِف: بر صفتله صفتلانمش. کندیسنده بر حال و صفت بولونان.

مُتَّصِل: بر دوزی یه (٧٤) || بیتیشك.

مُتَضَرِّر: ضرره اوغرامش، ضررگورمش اولان.

مُتَعاقِب: تعاقب ایدن، یعنی: صوکره دن گلن. (بر شیئك) آردینجه گلن.

مُتَعَدِّد: چوق؛ عددی چوق.

مُتَقَدِّمین: اسکی آدم، اسکی زمان انسانلری.

مُتَمادِیاً: سوزگلی. آردی آرا- سی کسیلمه یه رك.

مُتَمَدِّن: هرجهتله تربیه لی حالده بولونان. معلوماتلی کیمسه؛ لسان کامل.

مُتَناسِب: بربرینه مناسب؛ بربرینه اویغون.

مُتَنَفِّر: نفرت ایدن؛ برکیمسه- نك یوزینی گورمك ایسته مه ین.

مُتَواضِع: آلچاق گوکللی؛ کبرسز.

مُتَوَقِّف: توقف ایدن؛ یعنی: بر شیئك اولماسی؛ دیگر بر شیئك بولونماسنه محتاج اولان.

مثانه: ادرار قابی، سیدیك قا- وغی.

مُجالَسَه: بر بریله اوطوروب سویلشمه.

مَجْبُول: طوغوشنده، یارا- دیلیشنده وار اولان.

مُجْتَنِب: اجتناب ایدن؛ احتراز ایله ین؛ چکینن.

مُجَدَّداً: یکیدن.

مُجْرِم: بویوك قباحتلی؛ آغیر صوچلی.

مَجْلِس اِستفاده: فائده گو- ریله جك جمعیت.

مَجْلِس مُصاحَبَت: صحبت محلی: سویلشمك یری.

مَجْهُول: بللی اولمایان.

مَحاذِر: محذورلر؛ چکینیله- جك شیلر؛ صاقینیله جق حاللر.

مُحارِب: محاربه ایدن؛ بر بریله غوغا ایله ین (دولت).

مَحاسِن: حسنه؛ گوزل؛ جمیل.

مُحاط: اطرافی احاطه ایدیلمش؛ هرطرفی قاپلانمش اولان.

مُحافَظه: قوروه مه؛ صاقلامه، وقایه، صیانت.

مُحِب: محبت اولان؛ سوگیسی اولان؛ دوست.

مَحبوبِ عمومی: عمومك سو- گیلیسی؛ هرکسك سوگیلی اولان.

مُحِبِّم: «سودیگم»، «سوگیلی دوستم» معناسنه در.

مَحْزُون: حزنلی؛ کدرلی؛ گو- کلی قیرلمش اولان.

مُحْسِن: احسان ایدن، ایلك ایله ین.

مَحصولاتِ ارضیه: طوپر- اقدن چیقان محصوللر.

مُحِقّ: حقلی اولان

مِحْنَت و مَشَقَّت: صیقینتیلر و اذیتلر.

مُحیط: احاطه ایدن؛ اطرافی آلان، هرطرفنی چویرن؛

مُخاطَب: (کندیسنه) سوز سویله ین، توجیه کلام ایدیلن (٧٤)

مُخاطَبَه: بربرینه خطاب ایتمه سوز سویله مه

مُخْتَرَعات: اختراع اولنمش یعنی: هیچ یوق ایکن ایجاد اولونان شیلر

مُخْلِصِم: خالصم: «خالص دوستم» معناسنده در.

مُخِلِّ صِحَّت: صحته خلل گتیرن؛ صاغلغی بوزان

مَراتِبِ عالِیّه: بویوك مرتبه لر: یوکسك درجه لر.

مَرارَت: آجیلق.

مُرَبّی: تعلیم و تربیه ایدن؛ خواجه.

مُرَبّی مُحْتَرَم: تربیه ایدن حرمتلی ذات.

مُرَصَّع: الماس، اینجو گبی جوهراتله مزین بولونان شی.

مِرْقات: مردیون؛ ایلریلمگه و یوکسلمگه واسطه اولان آلت.

مَرْکَزِ کمالات: تعلیم وتربیه محللرینك باشلیجه یرلری.

مَرْکوز: رکز اولونمش؛ دیکیلمش.

مُرُوَّت: انسانیت،

مَروی: نقل ایدیلن؛ روایت اولونان.

مَرایای ذهنیه: ذهن قوتی؛ فکرك ایلری و اوستون ارلمسی.

مزداد: از دیاد بولمش. یعنی: زیاده لشمش، آرتمش اولان.

مزیّات برگزیده: پك گوزل مزیتلر؛ اوستونلكلر.

مزیّت: اوستونلك، باشقه‌لرندن دها ایی حالده اولمق.

مس: طوقونمه؛ دگمه؛ واقع اولمه.

مژده‌جی: بشیر، یعنی: ایی بر خبر ویرن، سوینیله جك بر خبر گتیررن.

مسامات: دریده، گوزه گوزه گورونمز صورتده بولونان دلیکلر.

مستثنا: استثنا اولونمش. سچیلمش؛ آیریلمش.

مستحق: استحقاقی اولان؛ یعنی: بر شیئه لایق اولان وَ حق بولونان.

مستریح: استراحتلی. راحت اولان.

مستشار: کندیسیله استشاره اولونان ذات، یعنی: کندیسنه بر شی دانیشیلان کیمسه.

مستغرق انعام: نعمت ایچنده غرق اولمش، (برندن) چوق ایلکلر گورمش اولان. ایلك ایچنده بوغولان.

مستقلاً: استقلال اوزره. یعنی: باشقه سی قاریشمقسزین باشلی باشنه اداره اولونه رق.

مستند: استناد ایدن؛ متعلق اولان.

مستور: ستر اولونمش، یعنی: گیزلی، قاپالی وَ اورتولی اولان.

مسرور: مسرتلی، سرورلی. سوینجلی اولان.

مسعود: سعادتلی یعنی: هر وجه ایله ایی حالده بولونمش اولان.

مسقط رأس: بر کیمسه‌نك طوغدیغی یر.

مسکن: اوطوریله جق محل. او وَ دکان گبی طوره‌جق یر.

مسلك: گیدیش؛ (بر شیده) طوتیلان یول.

مسلك سقیم: اگری یول. اویغونسز حال.

مسیره: سیران ایده‌جك، گزوب اگلنه‌جك محللر.

مسئلهٔ علمیّه: علمه دائر وَ آنا متعلق مسئله.

مسئولیّت: بر شیدن طولایی جواب ویرمگه مجبور اولمق.

مشابه: بگزه‌ر؛ مماثل.

مشارٌ الیه: اولجه اسمی سویلنمش، بیان اولونمش اولان (بویوك ذات حقنده).

مشار بالبنان: پارماقله گوسته‌ریلن؛ (کیمسه) مشهور اولان (ذات).

مشاهیر عالم: دنیانك اك مشهور آدملری.

مشرب: خوی. اخلاق. طبیعت.

مشروبات: ایچیلن وَ یا ایچیله‌جك شیلر.

مشروع: شرعه موافق اولان؛ حقلی بولونان.

مشوار: خوی. اخلاق؛ طور و حرکت.

مصادف: تصادف ایدن. راست گلن.

مصر: آفریقانك شمال شرقیسنده آق دکز وَ بحر احمر سواحلنده بر مملکت.

مطایبه: بربرینه خوش وَ تحف شیلر سویله‌مك.

مطهّره: طهارتلنمش. یعنی: پاقلانمش، تمیزلنمش اولان (٣٤)

معابد نصارا: خرستیانلرك عبادتخانه‌لری.

معارف‌پژوهان: علم وَ معرفتلو آرایانلر؛ علم ایسته‌ینلر.

معارفه: بربرینی طانیمه؛ بیلیشمه (٦٨).

معاشرت: خالق ایله برلکده یاشایوب خوش گچینمه.

معاونت: یاردیم.

معاونت نقدیّه: پاره جه اولان یاردیم.

معاینه: گوزدن گچیرمك.

معتادی: عادتی. عادت ایدینمش.

معذور: عذری اولان؛ حقلی سببی بولونان.

معتمد: اعتماده شایان اولان امین و اینانیلیر کیمسه.

معتنابها: مهم، قیمتلی بهالی؛ بویوکسك دگرلی.

مع التشکّر: تشکر ایده‌رك.

معطوف: عطف ایدیلمش؛ (بر طرفه) مائل؛ طوغرو دونمش.

معلومات مجمله: مختصر معلومات؛ قیصه قیصه اوله‌رق بیلدیریلنلر.

معماری: معمارلغه متعلق؛ یعنی: ابنیه قلفه‌لغنه دائر. (٥٦)

معمور: شن اولان؛ خراب اولمایان.

معنوی: گوروله‌مز اولمایوب جانه عائد اوله (٣٣).

معین: اعانه ایدیجی، یاردیم ایدیجی.

مع مافیه: بونکله برابر.

مفخرت: فخر. افتخار؛ اوگونمه.

مفقود: اولجه موجود ایکن صوگره‌دن یوق اولان.

مَفتُونْ بر شیئی وَیا بر کیمسه‌یی غایت سور اولان .

مَفطُورْ فطرتدن ؛ یعنی : طبیعتدن ، طوغوشدن اولان (۸۲) .

مَقامِ خِلافَتْ خلیفه‌لك محلی : پادشاهلق تختی .

مُقتَدِرْ قادر اولان ، بر شیئی یاپه‌بیلن .

مُقدِمْ اقداملی . یعنی ایشنده دوام ، اثبات ، غیرت ایدن (۱۱) .

مُقَدِّماتِ عُلومْ ایلك اول بیلنه‌جك علملر ، شیلر .

مَقَرِّ حُکومَتْ بر حکومتك قرار ایتدیگی محل ؛ یعنی : طوردیغی ، بولوندیغی یر .

مُقیمِ بِسْتَرْ یاتاقده قالان . (۳۰) .

مُکافاتْ بر یسنك یاپدیغی ایی بر شیئه وَ بر خدمته قارشیلق ویریلمه‌سی بکله‌نیلین احسان .

مُکتَسَباتِ جَدیدَه یکی قازانیلان وَ الده ایدیلن شیلر .

مُکَرَّراً تکرار ، ینه ؛ دفعه .

مَکنوزْ خزینه‌لنمش ؛ خزینه‌یه قونمش .

مُلاطَفَه بربریله لطیفه ایتمك ؛ سوزله شقالاشمق .

مَلالْ اوصانج ؛ بر شیدن بیقغینلق گلمه .

مَلْبُوساتْ روبا ؛ اثواب ؛ یعنی : گییلی وَ گییله‌جك شیلر .

مَلْحُوظْ ملاحظه اولونان ؛ یعنی : فکره گلن ؛ دوشونیلن .

مُلْحَقْ الحاق اولونمش ؛ بر شیئه قاتیلمش وَیا بیتیشمش اولان .

مُلحَقاتْ بر مملکته الحاق اولونان ؛ یعنی : بر مملکته برلشوب برلکده اداره اولونان محللر .

مَلِكْ پادشاه ؛ حکمدار .

مِلْكْ بر دولتك ملکی ؛ بر دولتك اولکه‌سی .

مُلوكِ ایرانیَّه عجم شاهلری .

مَلَکاتْ اقتدار ؛ هنر ؛ معرفت .

مُلکیه دولتك مملکتجه اداره ایده‌جك ایشلری . عسکری ، علمی اولاندن غیری ایشلر

مَلولْ ملال گلمش ؛ برشیدن اوصانمش ، بیقمش اولان .

مُماثِلْ مشابه . بڭزه‌ین .

مَمالِكِ مَفتُوحَه فتح اولونمش شهرلر ؛ ضبط ایدیلمش مملکتلر .

مُمتازِ حَیَواناتْ حیوانلرك امتیازلیسی ؛ یعنی : الڭ شرفلیسی اولان (انسان) .

مُمتَدّ امتداد ایدن ؛ اوزایان .

مُکَمَّلْ کماله ایردیریلمش ، کمالی بولمش ، تکمیل اولونمش .

مَمْلُو طولو ؛ ایچی طوب طولو اولان .

مُناصَفَتْ نصف نصفه . یاری یاری‌یه بولونمه .

مَنافِعِ صَندوقی منفعت صندوقی ؛ کار ایچون تأسیس ایدیلن صندوق .

مَنبَعْ محل ظهور ، بر شیئك چقدیغی یر .

مُنتَظِمْ نظاملی ؛ یعنی : صره‌سنده ؛ یولنده یاپیلمش اولان .

مَنزِلَتْلَر مسندلر . مرتبه‌لر ؛ رتبه وَ منصبلر .

مَنسُوبُمْ نسبندنم ؛ یعنی : «بو عائله وَیا بر اداره افرادندنم» دیمکدر .

مَنشَأِ عُلَما عالملر نشئت ایدن محل ؛ بیلگیچ آدملر چیقان یر . (مکتب)

مَنصِبِ وَزارَتْ وزیرلك منصبی ؛ وزیرلك رتبه‌سی ؛ بویوك پاشالق .

مَنفَعَتِ شَخصیه یالڭز کندی نفسنه عائد فائده .

مَنفُورْ نفرت ایدیلمش .

مِنوالْ طرز ؛ یول ؛ اصول .

مُحتاجِ هِدایَتْ طوغرولق ایچون بویوك یول ؛ طوغرولغه عائد جاده .

مُواصَلَتْ واصل اولمق ؛ بر یره وارمق .

مَوتْ اولوم .

مؤتلو بختیار ، مسعود .

مُؤَثِّرْ تأثیرلی ؛ قوتلی .

موجبِ تمایز سائرندن فرقلی وَ اوستون اولمه سببی ، سچیلمش اولمغه سبب .

مُوجِبِ نَفرَتْ نفرتی ایجاب ایدن ؛ یعنی : اکراه ایتمگه سبب اولان حال .

مُوجِدْ ایجاد ایدن ؛ برشیئی یوقدن وجوده گتیرن .

مُؤَخَّراً اخیراً ؛ صوڭره ؛ صوڭره‌دن .

مَوَدَّتْ سوگیلی اولمقلق ؛ دوستلق .

مُؤَدّی موجب ؛ باعث ؛ مسبب . (۲۴) .

مُورِثِ عار عار گتیرن؛ اوـ تاندیرمغه سبب اولان حال وَیا خصوص.

مُؤسَّس تأسیس ایدن، تمل آتان.

مؤسیقی گوزل وَ قاعده‌لی سس ایله نغمه‌لرتك اصول وقواعدندن بحث ایدن علم.

مُؤلَّفات تألیف اولنان اثرلر؛ یازیلان کتابلر.

مُوَلِّدُ الحُموضه اکشیلگی حاوی اولان. هوا گبی گوزه گورونمه‌ین غاز.

مُونِسِ صِدِّیق صدقی، صداـ قتی تام اولان وَ دائما گوروشولن دوست.

مؤید قوت وَ متانت ویرمه.

مُهاجِر هجرت ایدن؛ مملکتی ترك ایله آخر محله گیدوب ده اوطوران.

مُهرِ وزارت وزیرلك، بویوك باشالق مهری.

مُهلِك هلاك ایدیجی؛ نتیجه‌سی تهلکه‌لی وَ ضررلی اولان.

میاننده ایچنده.

مُیسَّر اولور قولایی بولونوب اجرا اولونان، قولایلقله حاصل اولان.

مَیلِ مَعالی عالی شیلره اولان میل. یعنی: بویوك وَیوکسك شیلره هوس وَ آرزو ایدیش.

مَیلِیات میل اولونان: آرزو ایدیلن شیلر.

ن

نائِلِ ثروت ثروته نائل اولان، زنگینلگه ایرن.

نائِلِ مَرتَبهٔ اِمتیاز باشقه‌لرندن اوستون اولمق درجه‌سنی بولمش اولان.

ناچار چاره‌سز.

نازِل نزول ایدن؛ اینن.

ناصِیهٔ حال حالك گوروـ نوشی.

نامَشروع شرعی اولمایان؛ شرعه مغایر اولان؛ حقسز اولان.

نامِ عالی بویوك نام؛ یوکسك اسم.

ناملرینی اِبقا اسملرینی دنیاده باقی بیراقمق؛ اولدکدن صوکره دنیاده اسملری آکیلمق.

ناموسلی ناموسنی، اعتبارینی وقایه ایدر اولان.

نانپاره اکمك پاره‌سی.

نَباتات آغاج، فدان، اکین، اوت وَیردن بیتن سائر هر شی.

نَبض بیلك داماری.

نَتائجِ وَخیمه تهلکه‌لی نتیجه‌لر؛ قورقولو حاللر؛ صوکی فنا اولان شیلر.

نِحریرِ بی نَظیر مثلی وَ اشی بولونمایان محرر؛ چوق کتابلر یازان ذات.

نَدامت نادم اولمق؛ پشیمانلق.

نَزاهت پاکلك؛ تمیزلك.

نَشرِ اَنوارِ فَضل علمك، فضیلتك نورلرینی یایمق؛ یعنی: هرطرفه بیلدیرمك.

نشئه‌یاب کیفلی؛ شن.

نَشو ونما بوییوب چوغالمه، ترقی ایتمه، ایلرلمه.

نَصب بریسنی بر مأموریته، بر ایشه قویمق.

نصف یاریم. (٥٥)

نُصرَت یاردیم ایتمك.

نَظافت تمیزلك.

نِظامات نظاملر. برملکتك اداره‌سی ایچون قونیلان اصوللر.

نظرِ اعتبار باقمغه اعتبار ایتمه.

نظامیه مُدرِّسی بونامده اولان مکتبك معلمی، اومکتبك خواجه‌سی.

نَظرِ اعتبار باقمغه اعتبار ایتمه، اهمیتله باقمه.

نَظَرِ دِقّت دقتلیجه باقمه.

نِعمتِ جَلیله بویوك ایلك؛ احسان.

نِفاق وُ شِقاقِ زَوجین زوج و زوجه آراسنده بوزوقلق؛ قاری قوجه غوغاسی.

نقد آقچه. پاره.

نِگاهِ رأفت آجیمه گوزی، نظر شفقت ایتمه.

نَوادِرِ رُوزگار وقتك الك آز بولونان آدملری.

نوجوان پك گنج.

نوخیز یکی یتیشمش. یکی چیقمش اولان.

نِیابت نائبلك؛ قاضیلق.

نیاز رجا ایتمك. یالوارمق.

نیك و بَدی ایی یی وَ کوتویی.

نیم نصف ؛ یاریم .

نیه‌پس فرانسز کیمیاگر- لرندن و فوطوغرافیا صنعتنی ایجاد ایدنلردن بریدر. میلادك ١٧٦٥ تاریخنده تولد ، ١٨٣٣ ده وفات ایله‌مشدر .

و

واسع وسعتلی؛ یعنی: گنیش اولان .

واهب العطایا عطیه‌لر ، احسانلر ویرن ، بخش ایدن (الله) .

وایه‌درِ عدل عدالته ایریشمش ؛ عدالت گورمش اولان .

وجودِ نادر نادر بولونان وجود ؛ یعنی: پك آز بولونان ذات .

ورود گلمك .

وزرا وزیرلر ، حکمدار وکیللری ، امور دولته باقان ذاتلر .

وسائط واسطه‌لر ؛ یعنی : بر شیئك یاپیلماسنه یاردیمی اولان (شیلر).

وسطی اورته ؛ اورته یرده اولان .

وسعتِ فکر فکر گنیشلگی

وسیع وسعتلی ؛ گنیش ؛ بول .

وسیعه وسعتلی، واسع، گنیش.

وظائفِ انسانیه انسانك وظیفه‌لری؛ انسانه مخصوص اولان بورجلر .

وقارلی عارلی ؛ ناموسلی .

هـ

هرزه گو هذیان ایدن : صاچمه صاپان سوز سویله ین ؛ هر ایشه قاریشان مناسبتسز آدم ، «هرزه‌وکیلی» دخی دینیر . (٧٥)

هذیان صاچمه صاپان سوزلر ؛ بوش لاقیردیلر .

هضمی تسهیل سیندیرمه یی قولایلاتمه .

هند هندستان ؛ هند مملکتی .

هندستان آسیانك جنوب طرفنده یاریم آطه شکلنده بویوك بر مملکت .

هنرمندان هنرلی آدملر ؛ معرفتلی کیمسه‌لر .

هیکلتراشلق هیکل یاپمه صنعتی .

هیکلجیلك (هیکلتراشلق باق)

هیئت ظاهره طیشاریدن گورونوش .

ی

یدِ امانت امنیت ایده جك ال . اینانیله‌جق آدم .

یدِ واحد تك باشنه ، یالکزجه بر ال .

یومیه هرگونلك .

یونان اسکی دوملر .

اوچنجی قسم تعلیم قرائتك اوده اوچنجی طبعنك فهرسی

صحیفه
٢ اخطار مهم
٤ ذیل اولونان لغتچه حقنده اخطارات
٥ دین – دیانت
٧ اهلی قوشلردن : طاووق ، خروس ، قاز ، اوردك ، هندی
١٠ ضروب امثال عثمانیه – آثار سوزی
١١ آری – بال
١٣ اهلی قوشلردن : کوکرجین ، قومری
١٥ اختیارلره حرمت
١٧ بالموی
١٩ حسد – غبطه
٢٢ زراعت – چفتجیلك
٢٥ شفقت و مرحمت
٢٨ حیاتك دورلری
٣٠ نی
٣١ افترا
٣٣ صحت و عافیت : معلومات اولیه ، نظافت ، اثواب
٣٨ آرزوی تحصیل ٣
٤١ صحت و عافیت ٢ : هوا – تأثیرات هوا ، مشروبات ، اویقو
٤٥ لطائف
٤٦ زراعت – چفتجیلك ٢
٤٩ لطائف
٥٠ جغرافیادن معلومات مجمله
٥٣ جمل حکمیه
٥٤ وقفانه وَ متبصرانه محکمه

صحیفه
٥٦ رساملق
٥٨ حکمت آمیز سوزلر
٥٩ انسان
٦١ محبت ابوین : پدر محبتی ، والده محبتی
٦٦ ولدینه محبت
٦٩ جسم انسان ٢
٧٤ آداب اسماع و استماع
٧٨ مؤلف قاموس فیروز آبادی
٨٢ چالیشمق – چالیشقانلق
٨٤ ارض – معدنیات ٣
٨٩ ضروب امثال عثمانیه – آثار سوزی
٩٠ هارون الرشید
٩٢ موجب نفرت وذلت اولان حاللردن اجتناب
٩٤ صحت و عافیت ٣ : مسکن ، حرکت بدنیه ، خسته‌لق
٩٧ بعض حکمت آمیز فقره‌لر
٩٩ ارض – معدنیات ٤
١٠٥ ثبات – استقامت
١٠٦ حقشناسلق – منتدارلق
١٠٨ آمریقانك کشفی – قیریستوف قولومب
١١٢ فقره‌لر
١١٤ محصولات
١١٥ منتدارلق – نانکورلق
١٢١ لطائف
١٢٢ لغتچه